

Helop

Časopis HPK Sv. Mihovil
broj 8
siječanj 2012

ISSN 1848-3224

30. listopada 2011 godine Jamski sustav Kita Gaćešina - Draženova puhačjka čiji su ulaz otkrili šibenski speleolozi duljinom je prešao Postojnsku jamu i postao najduljom špiljom Dinarida. Do danas je kartirano više od 22km kanala, a istraživanje se nastavlja

Riječ urednice

Dragi prijatelji planinari, penjači, alpinisti, speleolozi, trekkeri, hodači, šetači, GSS-ovci, planinarski vodiči, članovi i svi prijatelji kluba, iščekivani osmi broj Helopa napokon je pred vama!

Stranicama nikad brojniji, temama zanimljivi, fotografijama životniji, zahvaljujući svetomihovilskim entuzijastima u izuzetno aktivnoj godini za nama.

U 2011-oj popeli smo se na 3342 Puntu Peniu, najviši vrh u Dolomitima, zavijorili svetomihovilsku zastavu na 4810.45 - Mont Blanc, produžili Kitu na impresivnih 22km!

Uz sve to odradili smo više od 50ak planinarskih izleta Lijepom našom i njenim susjedstvom, educirali planinare, speleologe, alpiniste, organizirali trekkinge, raftinge, prezentacije, izložbe, susrete, fešte.

© svemu detaljno na 160 stranica pred vama.
Čitajte, uživajte, sudjelujte, podijelite!

Helop!

Tatjana

Autor naslovnice T. Barišić, Kita Gačešina

Str.2 .Dolomiti/ Foto:J.Gracin, str. 159.Bojin Kuk/Foto: T.Bračanov

ČASOPIS HPK 'SV. MIHOVIL' ŠIBENIK

Broj 8

Siječanj 2012.

Izlazi jednom godišnje

IZDAVAČ HPK 'SV.MIHOVIL'

Josipa Bana Jelačića 28

22000 ŠIBENIK

e-mail:

sveti.mihovil.sibenik@gmail.com

Telefon: +385 (99) 213 5175

UREDNIŠTVO:

Tatjana Bračanov

Telefon: +385 (99) 213 5175

e-mail:

tatjana_bracanov@live.com

TISAK:

Tiskara 'Maženica' d.o.o. Šibenik

Mate Protega

Kako je nastao HPK Sv. Mihovil Šibenik

foto: T. Bračanov

Hrvatski planinarski klub „Sv. Mihovil“ osnovan je prije sedamnaest godina. Grupa planinara s bogatim iskustvom bila je inicijator osnivanja kluba:

Zlatibor Prgin, Mate Protega, Branko Tetlo i Ešref Bajrić.

Tada se naš pothvat činio kao nekakvo „buntovništvo“, međutim vrijeme je pokazalo da nas je vodila ljubav prema planinarenju.

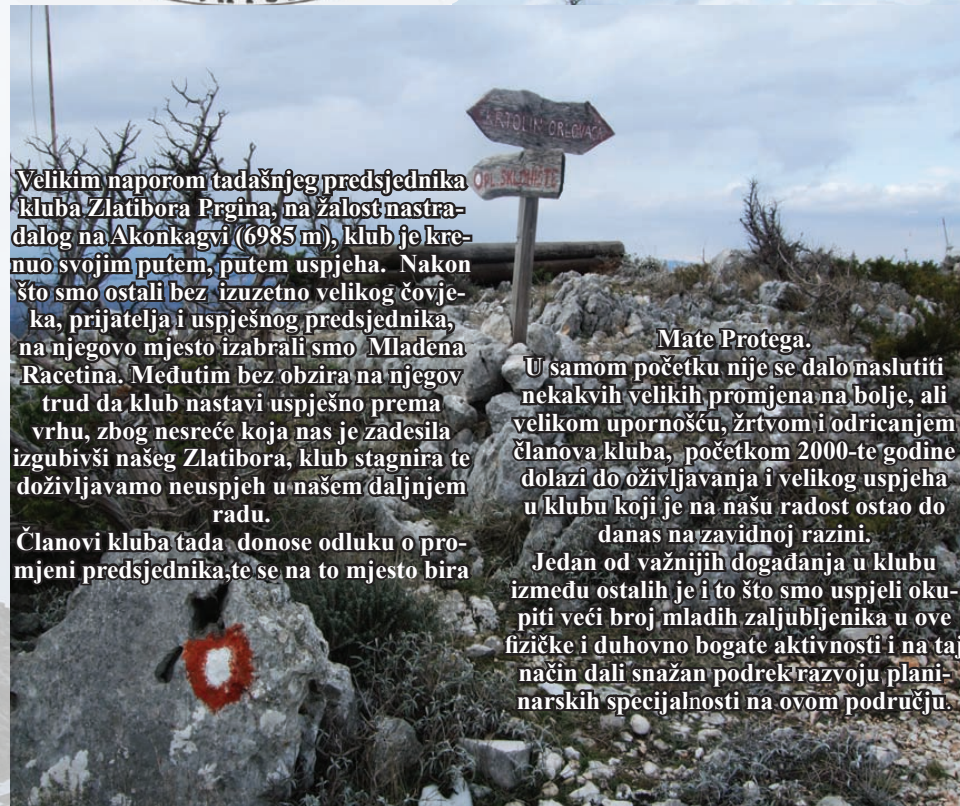
Velikim naporom tadašnjeg predsjednika kluba Zlatibora Prgina, na žalost nastradalog na Akonkagvi (6985 m), klub je krenuo svojim putem, putem uspjeha. Nakon što smo ostali bez izuzetno velikog čovjeka, prijatelja i uspješnog predsjednika, na njegovo mjesto izabrali smo Mladena Racetina. Međutim bez obzira na njegov trud da klub nastavi uspješno prema vrhu, zbog nesreće koja nas je zadesila izgubivši našeg Zlatibora, klub stagnira te doživljavamo neuspjeh u našem daljnjem radu.

Članovi kluba tada donose odluku o promjeni predsjednika, te se na to mjesto bira

Mate Protega.

U samom početku nije se dalo naslutiti nekakvih velikih promjena na bolje, ali velikom upornošću, žrtvom i odricanjem članova kluba, početkom 2000-te godine dolazi do oživljavanja i velikog uspjeha u klubu koji je na našu radost ostao do danas nazavidnoj razini.

Jedan od važnijih događanja u klubu između ostalih je i to što smo uspjeli okupiti veći broj mladih zaljubljenika u ove fizičke i duhovno bogate aktivnosti i na taj način dali snažan podređ razvoju planinarskih specijalnosti na ovom području.

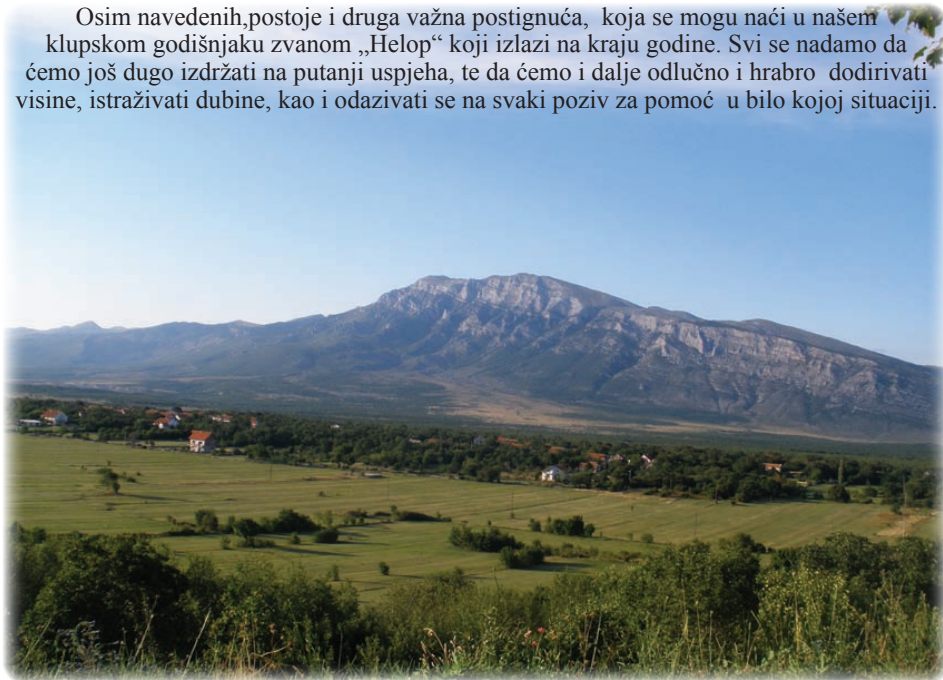

Od značajnih postignuća izdvajamo slijedeće:

- Plaketu grada Šibenika za razvoj planinarstva
- Plaketu Šibensko–kninske županije zbog sportskih aktivnosti i brojnih planinarskih, speleoloških i ekspedicijskih pothvata
- Četiri uspona na Mont Blanc, najviši vrh Europe
- Dva uspona na Glossglocner, najviši vrh Austrije
- Pokušaj uspona na Aconcagvu, najviši vrh Južne Amerike
- Dva uspona na Kilimanjaro, najviši vrh Afrike
- osposobili smo prvo penjalište na području Županije Šibensko – kninske
- Inicijatori smo osnivanja Gorske službe spašavanja, STANICA ŠIBENIK, (19 članova stanice su pripadnici kluba)
- Organizirali smo dvije opće planinarske škole
- Organizatori smo devet speleoloških škola iz kojih je proizašlo dva instruktora speleologije, pet speleologa i sedamdeset speleologa pripravnika
- Školovanje planinarskih vodiča, za sada tri planinarska vodiča, dvanaest vodiča pripravnika i šest vodiča društvenih izleta
- Školovanje za sada sedam alpinističkih pripravnika
- Pronalaženje i istraživanje jame Kite Gaćešine, Južni Velebit, trenutne dužine 22045 m čime postaje najduža jama u Dinarskom kršu
- Izdavanje časopisa „HELOP“
- Izgradili smo i skrbimo o dva skloništa: „Zlatko Prgin“ na Trtru i „Vlaka“ u Zatonu.
- Na kraju svake godine u knjižnici održavamo prezentaciju rada, te izlažemo planinarske fotografije kako bismo građanima grada Šibenika približili naš rad tijekom godine.

Osim navedenih, postoje i druga važna postignuća, koja se mogu naći u našem klupskom godišnjaku zvanom „Helop“ koji izlazi na kraju godine. Svi se nadamo da ćemo još dugo izdržati na putanji uspjeha, te da ćemo i dalje odlučno i hrabro dodirivati visine, istraživati dubine, kao i odazivati se na svaki poziv za pomoć u bilo kojoj situaciji.

Sanda Paić

Foto: S. Paić, T. Bračanov

Dva praznika i neradna dana (Dan antifašističke borbe i Tijelovo) odlučili smo iskoristiti za odlazak na Sjeverni Velebit: 1 mužjak... željan – vođenja i 4 ženke...željne – akcije!

U utorak, 21. lipnja, krećemo u 17 sati, nakon posla, oko 200 km prema sjeverozapadu, do Jablanca od kojeg se uspinjemo 17 km uskom, zavojitom cestom do planinarske kuće Alan. Nekad je to bio makadam, a danas asfalt ruši sliku nedirnutu prirode. Još veće razočaranje je planinarska kuća Alan. Mi planinari tu više nismo poželjni. To je postao hotel za bogatije turiste koji ovdje dolaze svojim skupim landroverima nadisati se svježeg zraka i nauživati se prekrasnog pogleda na more i otoke.

Za nas tu, naravno, nema mjesta. Ponijeli smo mi šatore, ali u Nacionalnom parku ne smije se kampirati. I što sad? Zar ne bi bilo dobro da odrede mjesta za podizanje šatora i

da to naplate (ali ne previše, jer mi planinari i ljubitelji prirode nemamo novaca, naše je najveće bogatstvo ljubav prema čistoj, nedirnutoj prirodi).

Ipak...rješenje uvijek postoji, pa tako i za nas: našao se tu poštene „domorodac“ koji nam je dopustio da podignemo šatore iza kuće „njegove rodice“, ali uz šumom, dalje od ceste! Hura! To je za nas idealno rješenje, samo to nam i treba.

Nosi se oprema, podižu šatori, skupljaju drva, vadi se hrana, koje kao i uvijek, ima u izobilju. Tek tad shvatimo da su nam bosa noge postale mokre i hladne, te navlačimo gojzerice i oblačimo tople jakne da bi se zaštitili od vlage koja je već odavno prekrila livadu. Samo sat–dva ranije nismo znali „kud bi sa sobom“ od velike vrućine. Zato ljeti priznajem jedino Velebit, sigurno sklonište i odmor od visokih temperatura.

A tek kako sjaje zvijezde na Velebitu! Dodite, uvjerite se, uživajte. . . i sigurno ćete se vratiti!!! Uživamo u opuštenoj atmosferi, tražimo „svoju“ zvijezdu, pričamo i smijemo se uz pucketanje vatre, oslušujemo šumove i lomljivu grančica u šumi iza nas. Ne bojimo se, ali nam je mačeta pri ruci. Razgovaramo što bi trebalo učiniti ako naiđe medvjedica, uz pretpostavku da ima mladunčad. Svatko bi uradio nešto „svoje“: netko bi se pravio mrtav, netko bi bježao najbrže što može, netko bi. . . Tada nam mjesec otkrije tko nas to promatra i osluškuje: lisica (ili neka slična zvijerka)! A mogao je biti i medvjed!
Idemo na spavanje – spokojni, jer mi smo ipak navikli na takav suživot. . . i to nas opušta.

Ujutro se dižemo naspavani, odmoreni, opuštteni, pijemo kavu, raspemamo opremu i šatore, uzimamo najpotrebnije stvari (ali, rukšaci su preteški) i u 8:30 h krećemo prema Zavižanu. Ne žurimo! Put uglavnom ide Premužićevom stazom, tim prelijepim čudom, koje je od 1930. do 1933. sagrađeno pod vodstvom šumarskog inženjera Ante Premužića.

Na najvišoj točki Premužićeve staze (1630m) čitamo da je ovim uzdužnim velebitskim turističkim putem Ante Premužić svima omogućio lagan pristup u samo srce Velebita. Tijekom 4 godine gradnje staze on je za svaku njenu dionicu unajmljivao domaće majstore, uglavnom Podgorce, stanovnike sela s primorske strane Velebita, vične obradi kamena. Radnici su na terenu provodili i po nekoliko

tjedana. Gradnja staze bila je dobro plaćen posao i za, u to vrijeme, siromašne podgorske obitelji s mnoštvom djece, bila je doslovno spasonosna. Djelo njihovih ruku vrijedna je ostavština i blago koje smo svi pozvani čuvati!

Iskoristit ću priliku i ovdje ubaciti citat iz „Hrvatskog planinara“ (1931.god.) od dr.Ivana Krajača koji se nalazi na jednoj od poučnih ploča uz Premužićevu stazu:

„TKO BUDE U BUDUĆNOSTI OVIM LJEPIM I KOMODNIM PUTEVIMA PROLAZIO, JEDVA DA ĆE SI MOĆI PREDSTAVITI TRUD I NAPORE, KOJE SU MORALI PODNIJETI PRVI PIONIRI, KOJI SU SE KRETALI OVIM TEŠKO PROHODNIM TERENOM BEZ IKAKVIH STAZA. . .“

Premužićevu stazu prati poučna staza, ukupne dužine 57km, dužina u N/P Sjeverni Velebit je 16 km, prosječna širina je 1,20m.

Putem nailazimo na mnoge ploče iz kojih saznajemo o biljnom i životinjskom svijetu Velebita, o svijetu koji nestaje, o bukovoj šumi koju je oblikovao snijeg, o životu u pukotini i putu u podzemlje, o vatrometu boja, o prašumi, ali i o goljoj stijeni i raskoši krša, o tragu vode u kamenu i divovima na kamenu. Poučna staza opravdava svoje ime.

Učeći hodamo i promatramo veličanstvene vrhove uz koje prolazimo. Čitamo na ploči, prepoznajemo u prirodi: Veliki Rajinac, Mali Rajinac, Pivčevac, Krajačev kuk, Crikvena, Pasaričev kuk, Gromovača, Vučjak, Veliki Zavižan, Balinovac, svi preko 1600m.

Prolazimo kroz Rožanske kukove, jedinstven splet stjenovitih vrhova i jedno od najljepših krških područja u našoj zemlji.

Korak po korak stižemo do planinarskog skloništa Rossijevo sklonište na 1580m. Tu se odlučimo dooobro odmoriti. Ostajemo dva i pol sata uživajući na suncu i pričajući s planinarima koji su odlučili ove praznike provesti u planini s obitelji i prijateljima. To je dobro!

Još nas ima – zaljubljenika u prirodu! Nakon Rossijeve kolibe, Premužičeva staza je još ljepša i atraktivnija jer u tom dijelu prolazi kroz kamene gromade Rožanjskih kukova, kako ih mnogi zovu – kameno srce Velebita.

Uz mnogo toga naučenog, uz gomilu fotografija, uz smijeh i radost i preteškim ruksacima stižemo na vrh Vučjak, gdje se na 1594m smjestio planinarski dom Zavižan.

Tu je i glavna meteorološka postaja Državnog hidrometeorološkog zavoda, uspostavljena 1953.godine, ugostiteljsko-trgovački obrt (vl. Anamarija Vukušić) i obavještajna točka HGSS-a.

Prije samog doma, na 1480m, obilazimo Velebitski botanički vrt, koji je 1966.g.osnovao botaničar prof. Fran Kušan, u kojem se može vidjeti stotine biljnih vrsta i velebitskih endema.

Sjedeći pred domom, odlučimo zalazak sunca i prekrasan pogled na more i otok Krk doživjeti sa Zavižanske kose (1622m), travnatog vrha nasuprot planinarskom domu.

Za ove dane praznika planinarski dom je rezerviran (nevjerojatno) već prije godinu dana! Srećom po nas netko od najavljenih se nije pojavio, pa nam je ljubazni domaćin dao lijepu, urednu četverokrevetnu sobu. Mi smo djevojke spremne primiti Miu u sobu, ali on to čvrsto odbija i spava pred vratima planinarskog doma, u vreći, na čistom planinarskom zraku.

Jutro je ... usporeno, opušteno, mirno, uz zajedničke jutarnje radosti (doručak, kava, cigareta). Krećemo tek iza 9 sati nakon zajedničkog fotkanja. Ruksak je maaalo lakši, ali ramena su bolna od jučerašnjeg pohoda. Današnji plan je vratiti se do Alana i naših automobila.

Povratak je planiran preko Velikog Lubenovca.

Za narednih 6 sati hoda nemam što reći, osim kritika: hodali smo po cesti koja je sad zatvorena za automobile, pa je pomalo i obrasla travom kroz sredinu ceste. Takav makadam je ubitačan za noge. Uz to nas je mučilo sunce i svakim trenom sve teži ruksaci. A da i ne govorim o vrlo lošim i malobrojnim putokazima i oznakama (to je HPS-u i NP Sj. Velebit).

Sve u svemu, ovaj nam se dan sveo samo na CILJ, doći NATRAG do auta (stoga i ovakav naslov teksta).

Sreća u svemu tome bila je super ekipa, a uz dobro društvo lako je prevladati sve prepreke.

***

Prodaje se 70 kubika krupnog kamena s planinarskim markacijama. Izuzetno pogodno za obilježavanje planinarskih staza i puteva u prirodi.

**Dok
0915411054**

***

Ankica Ercegović, tekst i foto

Baške Oštarije

05. 01. Srijeda

Navečer se spremam gotovo 4 sata jer odlazimo na tri dana, stotinu stvari treba ponijeti i po običaju imam pun puncat ruksak i jednu torbu. Liježem u tri u jutro.

06. 01. Četvrtak

Dižem se u pet. Pakiram posljednje stvari, provjeravam jesam li što zaboravila (sigurno nešto jesam) i krećem u posljednji tren (kao i obično). Po putu stajem u dućan jer trebam naranče za fritule. Stižem točno na vrijeme.

U osam sati na Šubičevcu nalazim Matu i ekipu. Čekamo Labora, ja sam raspoređena u njegov auto i konačno krećemo s 3 auta prema Baškim Oštarijama. Na autoputu presrećemo Antu i Blanku. Dolazimo u Gospić i tražimo hotel "Ana" (malo smo zalutali, ali Gospić je mali i brzo pronalazimo ekipu). Tu se ispija prva kava, uzimamo ključeve za kuću i idemo dalje. Vrijeme je prilično dobro za Liku, nije jako hladno. Snijega ima usput, ceste su čiste.

Napokon stižemo na određite planinarska kuća "Vila Velebita" uz samu cestu na putu Gospić – Karlobag. Osim ceste koja je čista, sve drugo je bijelo, prekrasno, djeca izlaze iz auta vesela i sretna kao i mi ostali, ipak ima snijega iako je prognoza bila loša, jugo i kiša.

Ulazimo u kuću hladnu kao frižider, odmah se hvatamo posla, cijepamo drva, ložimo peći, donosimo stvari... Svatko ponešto, i brzo stavljamo sve na svoje mjesto. Slijedi marendica, svi smo gladni, iznose se sve moguće delicije, nema čega nema... Nakon okrijepe idemo u razgledanje okolice. Ante i Blanka idu na skijama, ja i Ante bez, pomislim tko će sad njih pratiti kad ono - Ante tek uči skijati. Ostavljamo ih gazimo u dubok snijeg, ispitujemo stazu za sutrašnje pohode.

Nikad nisam vidjela toliko snijega, uživam putem. Nailazimo na tri planinara iz Gospića, idemo sve dublje u šumu, snijeg je sve veći. Evo i putokaza za Ljubičko brdo i Metlu, snijega je sve više, fotke se redaju, uživam u ljepoti i zahvaljujem Bogu što sam ovdje. Odlučujemo krenuti putem za Metlu, ali već nam je teško hodati po visokom snijegu pa se nakon nekog vremena vraćamo nazad. Ususret nam dolazi Blanka sa svojim "učenicom", izgleda da se Ante uputio, već vozi kao pravi skijaš. U kući se priprema ručak, ali ima vremena za još jednu šetnju. Labor, Marijana i ja odlučujemo pronaći glasovitog Prpu. Idemo cestom

prema Karlobagu, usput nailazimo na hotel "Velebno" nasuprot kojeg je žičara koja ne radi. Nema dovoljno snijega, magla je sve gušća, kiša je počela padati. Putokaza za Prpu nigdje... Odlučujemo se vratiti. Kod kuće smo dobili goste, neki ljudi iz Šibenika vidjevši naše aute došli su pitati toplog čaja jer ga nigdje nisu našli. Kod nas, Bogu hvala, ima svega. Sprema se objed, nakon ručka dolazi još jedna obitelj: Sad smo svi na broju, sedamnaest duša i dvije kuje, Beta i Aki, od toga samo šest planinara – Mate, Ante i Blanka (specijalci), Labor (senior), Nada i ja (pioniri). Pošto nismo pronašli Prpu idemo ponovno, kiša sve jača, magla sve gušća. Ali nema odustajanja. Ante, Blanka i ja hodom, s nama su Beta i Aki, Labor i dečki automobilom. Nakon dužeg probijanja kroz maglu i kišu vozači odustaju, a mi konačno dolazimo do cilja.

Prpa nas počasti rakijom, malo smo popričali, pa put pod noge i nazad. Dolazimo mokri i sretni. Peć je okupirana dječjom odjećom, smočili su se radeći Snješka. Uz priče, dogovor za sutradan, igranje karata, dječjom cikom i smijehom odlazimo na počinak. Ovo ne smijem zaboraviti. Neda je nakuhala dva lonca fažola i suhog mesa za sutradan. Planinari sutra idu na turu Ljubičko brdo.

07. 01. 2011. Petak

Ustajanje, doručak, rakija, kava, pune se ruksaci i nas šestero krećemo na Ljubičko brdo u 9 sati i 45 minuta. Mate, Ante, Labor, Blanka, Nada i ja. S nama su Beta i Aki. Kiša je padala cijelu noć, snijeg se otopio poprilično i sve je to zaledilo. Put cestom nije nimalo ugodan. Gazimo ili po vodi ili po ledu. Napokon markacija za uspon. Prolazimo šumom, snijega ima ali ne puno, uspon nije posebno zahtjevan. Izlazimo iz šume, snijega gotovo da i nema, vrijeme je popri-

lično dobro. Penjemo se prema vrhu, golet, tu i tamo neka ogromna kamena gromada koja me oduševljava (obožavam te stijene), na jednu se penjem i naravno fotografiram. Nailazimo na markaciju za Filipov kuk i Ljubičko brdo, magla se spušta i puše vjetar. Stavljamo kape i naočale, dolazimo na hrbat, magla sve gušća, sa sjeverne strane dubok snijeg, ali snijega ima i na vrhu. Markacija vodi hrbatom. Prilično gadno puše, vidljivost slaba, moraš paziti na svaku stopu. Dolazimo do kutije s pečatom. Jah oću udariti pečat, ali ništa od toga, kutija je negdje zatrpana snijegom.

Labor pokušava doći do nje, ali bezuspješno, snijeg je predebok. Odustajem, propade moj drugi pečat (prvi je bio na Dinari). Idemo dalje.

Dolazimo do križa - vrh 1320 mnv. Idemo dalje hrbatom, stalno nas prati magla i smrznute stijene. Dolazimo na jednu strminu. Ima dvije markacije, jedna hrbatom, jedna u podnožju stijene. Labor ide hrbatom, Nada i ja za njim, Nada počne kliziti, nekako je Labor uspije uhvatiti te ona prođe. Ja nemam kud, moram se spustiti, Mate me zove da sidem, a ja se spustim na moju šinjinu g...u dokližem Mati pravo u noge. Da nije bilo njega neznam baš gdje bih se zaustavila (možda u nekom stablu). Moram biti opreznija. Što smo išli dalje bilo je sve teže. I eto problema. Dolazimo na jako, jako strme stijene. Zaključili smo da ne možemo bez konopa. Mate je imao dovoljno konopa. Izgledalo je doista gadno. Nada se htjela vratiti, kazala je kako se tu ne može proći. Mate se počeo prvi spuštati i naravno svi za njim. Dolazi drugi spust, Labor ide bez konopa, a za njim i Nada, sada se cura ohrabrila, jedva je zaustavljamo. Dobila je prsni navez za spuštanje. Trebali ste tu biti da čujete koja je to bila vika na Matu, žao mi je što nisam to zabilježila kamerom. Na trećem spustu je dobila gaće, a ja prsni. Išlo mi je sve bolje i bolje. Još samo jedan i nas dvije prvašice smo položile. To se zove avantura. Ja sam doista bila oduševljena. Nadam se da ćemo ovo bar još jedanput proći. Spuštamo se dalje, mala stanka, pojela se koja čokoladica, vočka, popio vrući čaj, kapljica rakije i idemo dalje. Snijega i dalje kao u priči, šuma, gusta magla, prava zimska idila. Napokon na cesti. Labor prvi gazi na cestu koju je led potpuno prekrrio od jednog do drugog kraja. I dalje nas prati led, razmočeni snijeg i magla. Ante nas vodi prečacem prema hotelu "Velebno". Napokon topla kuća

i okrijepa. 3 sata i 45 minuta. Čeka nas serviran stol, domaćice su bile vrijedne. Na jelovniku pašta-fazol i brdo suhog mesa. Ja na taj dan (petak) obično ne jedem pa sam ručala čaj. Obećala sam im fritule pa se hvatam posla. Dok frigam fritule doznajem da imamo i jednu godišnjicu braka (ovo im je umjesto torte). Kuća je puna topline, dječjeg smijeha, veselih glasova, ovo je raj. Pitam se zašto ljudi odlaze u Francusku, Italiju, Austriju, kada svu ljepotu zime imaju na pragu kuće, sigurna sam da ovakve ljepote nema drugdje. Lijepa naša doista je prelije-

pa. Hvala ti Bože što si me stvorio baš tu, što si na moj put stavio planinare, planinari su doista ljudi u potpunom smislu te riječi. Potpuno sam sigurna da nema planinara koji je loš čovjek. Došli su nas posjetiti i domaćini kuće. Ugodna čakula protegla se u noć. Dogovaramo se za izlazak kod Prpe. Odlazimo s dva auta jedan dio puta. Ante, Blanka i ja u jednom, Labor i Marijana u drugom. Ostali ostaju u kući. Prpina kuća je doista zanimljiva, to treba doći vidjeti, dogovaramo se da bi mogli idući put odsjesti kod njega. Ante i Blanka planiraju sutra na "Kuginu kuću" pa se raspituju za puteve, dobivaju informacije od jednog mladog planinara iz Kaštela koji je član kod Prpe koji je taj dan bio bio dežuran. Popila se i koja rakija i piva, eto nam i Prpe, malo smo s njim čakulali, predali mu dar od Mate: Helop i kalendare. Odlazimo lagano šetnjom do auta i idemo kući. Dogovaramo se za sutra, odluka je donešena, Blanka i Ante idu na turu "Kuginu kuća", a mi iza marende odlazimo na Kubus. Idemo na počinak, proradio je fažol pa kuća smrdi kao da je netko otvorio plinsku bocu, ako upalimo šibicu letimo u zrak. Valjda ćemo preživjeti smrad.

08. 01. 2011. Subota

Nakon ustajanja sprema se doručak. Vadi se na stol sve što je ostalo – od margarina do suhog mesa. Donijeli smo spize barem za 10 dana, Blanka i Ante se pakiraju. Mi još trebamo pospremiti kuću. Napokon sve je spremno i idemo na Kubus. Kažu da kad je lijepo vrijeme da se odatle vidi more, a mi jedva da vidimo jedni druge. Usprkos svemu fotke se redaju. I dalje je magla, snijega gotovo da i nema. Žurimo se, ja sam s Laborom i Marijanom. Labor radi u 3 sata pa nemamo više vremena. Mate ostaje sa svojom obitelji i prijateljima. Do Šibenika put je dobar, čak se i sunce sramežljivo iskralo iz oblaka, vadimo sunčane naočale, ali ne zadugo. Dolaskom na Šubićevec, odlazim u svoj auto i krećem sretna, zadovoljna i potpuno ispunjena svom toplom domu. Putem u miru vraćam sjećanja na ova tri dana, redaju se slike sve ljepše jedna od druge, predivan osjećaj, hvala svima koji su mi ove dane učinili sretnim i hvala Bogu što smo se svi sretno vratili svom domu. Još samo vrući tuš.

Mate me zadužio da napišem nešto za Helop i našu web stranicu. Potrudila sam se da vam barem malo približim doživljenu ljepotu, nisam osobito vješta u pisanju (nisam pisala otkako sam završila školu), ali imam puno fotografija i pokoji filmiću kojim ćete moći uživati.

Tradicija je tradicija

foto. B&N Ivas

Dinara 26.12.2010.g.

Tradicija je prije svega usmena predaja znanja, vještina, načina ponašanja i običaja unutar jedne kulture ili skupine ljudi. No korištenje te riječi nije uvijek jednoznačno. Unutar naše skupine Mihovilaca svekoliki broj ljudi tradicionalno se uspinje na vrh naše majke planine zadnje nedjelje u staroj godini.

Što te ljude vuče gore?

Kolika ta ljubav prema planini u ovom godišnjem dobu, po ovakvoj vremenskoj prognozi mora biti da te jednostavno tjera, nosi u visine?- upitah se.

I shvatih da se jednostavan odgovor nalazi u samom pitanju. Ljudi i Ljubav.

Od kad pamtim ljubav mi predstavlja sve od čemu težim. Čitav koncept primanja i

davanja razvijao se dugo i neprimjetno kako sam rasla i sazrijevala. Bila sam sretno i voljeno dijete. Dugo mi je trebalo da otkrijem da je za ljubav davanje jednako bitno kao i primanje. Mnogi od tih ljudi koji su barem djelomično zaslužni za sve ono što ja danas jesam više nisu pored mene, ali su uvijek tu u mojim sjećanjima. I na tome im hvala. Jer imam ono nešto kad bih htjela posustati, ono što me tjera dalje, više, ono nešto što daje smisao svoj ljepoti koju nam život donosi. Ponekad se život čini nepravednim i teškim, ali uvijek postoji ta šaćica ljudi koji sve to proživljavaju s nama. I zato ih volim.

Ove godine nevedena tradicijska nedjelja je pala na datum 26.12. ili Stipanje koje je ujedno Koji i meni punoljetna 18. godišnjica braka.

Oboje smo kao novoza-ljubljenici u fascinantne i atraktivne planinske ljepote zaključili da nema pogodnijeg mjesta na Kugli života gdje bismo željeli našu godišnjicu obilježiti. Stoga ove retke autorica teksta posvećuje upravo Njemu i našoj djeci koja će, nadam se, jednog dana nastaviti veličanstvenu tradiciju uspona na Dinaru s nekim novim, svježim Mihovilcima.

Tradicija je tradicija, odano su joj se odazvala 22 člana HPK „Sv.Mihovil“. Zanimljivost koju sam pronašla čitajući tekstove Mihovilaca prethodnih 5 godina je u tome da je u 4 od 5 tekstova na koje sam naišla, odaziv hrabrih i upornih koji se osmjele penjati bio upravo 22. Dakle, nas dvadesetdvoje odlučnih osmijelilo se naviti budilice tog zimskog jutra bez obzira

na precizne dugo praćene prognoze u kojima se najavljujvala orkanska bura i snijeg čak i u priobalnim mjestima. Potpuno spremni, u 6 sati ispred „Reze“, zakukuljeni u tople kapice, šalove, šarene rukavice, započinjemo druženje plesom uz glazbu koja ori iz Mijine Astre čekajući posljednje od 22-tice veličanstvenih.

Defender, Lada Niva i još nekoliko osobnih ptica trkačica jurilo je put Knina na kratku stanku za kavu i doručak s pogledom usmjerenim na bijelu Dinarsku kapu. Trljajući ruke, što od hladnoće, što od uzbuđenja, krenuli smo put Podinarja do mjesta gdje su neki ostavili aute zbog lošeg puta. Odavde su nas u dvije ture dotegli naši terenci do Podića.

Odatle počinje uspon.

Zadnje pripreme su u tijeku, vade se crvene kapice djeda Mraza u nadi da će nam one biti dovoljno tople, ali...s pričom sam tek krenula.

Prvi dio puta obilježen je neobičnim markacijama-čašama od jogurta obješenim ili zakucanim za debla stabala : jedna vrlo korisna neobičnost koju planinari nazvaše Jogurt staza. Staza prvim dijelom prolazi makijom, klekovinom, zatim dijelom šumom u kojoj je dosta porušenih debala koje je trebalo zaobilaziti ili preskakati. Uz sve to, velika strmina otežavala nam je korake, no sunce nas je tim dijelom puta pratilo i ulijevalo nam nadu da će nas vjerno pratiti do samog vrha. Prevarili smo se, već pri sredini staze gazimo dubok, prhki snijeg kojeg je najavljena orkanska bura kovitlala i nosila u oči, uši, nos...

Uspion je postajao sve zahtjevniji, strmina sve veća, snijeg sve dublji, bura sve jača, magla sve gušća, a snaga sve manja. Kolona se razvukla. Brije me neopisiva glad. -Vjerojatno mi je pa' cukar. -pomislih i u hodu (jer ne smiješ stajati, otpuhat će me) iz ruksaka vadim čokoladu koja mi u tom trenutku život znači. U momentima sam promislila da se radi o pitanju života

i smrti - ali odustanka nema. Prateći stope svog prethodnika (trudila sam se biti iza onog koji ima bar otprilike isti raskorak kao ja jer je vjetar neopisivom brzinom zatrpavao utrte stope) i ohrabrujući jedno drugog borili smo se zadnjim atomima snage, nošeni snagom planinarske ljubavi koja nas je konačno dovela do vrha - slobodno mogu reći i - vrhunca zadovoljstva postignutim uspjehom. Na 1831 m n/m sretni i iznenađeni što smo ipak uspjeli čekaju nas naši klupski prethodnici Tome, Mijat, Neven, Ana, Tatjana i Mio.

Neopisiva sreća i ponos šire mi se grudima, al' bura je jača, pa se ne zadržavamo dugo, već kod Križa po nazdravljenoj rakiji i zahvali Milostivom u koloni jedan iza drugog krećemo pomalo nazad.

Ni velike krpe snijega, ni vjetar s Dinare nisu mogli omesti sreću i ponos, pa je spust, uz smiješne padove i poklike radosti, bio baleko lakši i veseliji.

Do parkirališta je većini trebalo 2 ipo sata, oni brži i spretniji već su upalili vatricu oko koje smo gladni i promrzli napravili pravu-pravcatu tradicionalnu gozbu.

Jer tradicija je tradicija!

Julija Dobričić: tekst i foto

u kanjonu Čikole

05.06.2011.

05.06.2011. Ti češ, kako se ono zoveš, (Julija) pisati o ovoj turi, kaže Mate. Ajme! Nisam pisala još od mature. Ima tome 33 godine, moram upregnuti sive moždane ćelije.

Teško mi je srediti dojmove i uzbuđenje zbog slika koje mi stalno iskaču pred oči, bilo da vidim Matu koji kao Rambo praši suhim koritom, Joku koji stoji između kamenih klisura postojano i čvrsto kao da je dio njih, Maricu blistavog osmijeha koja me čvrsto svojom rukom potezala da se popnem tamo gdje nisam mogla sama, Dijanu koja se kao pantera kretala i verala po stinama, Alenu koja je kao od šale prelazila sve prepreke, a tek Anči koja letila ka strila oboružana narančastim pojasom koji je služio za plivanje, zaštitu od sunca i sjedalicu i, na kraju moj

samozatajni muž Branko koji nas je u stopu pratio na tom vratolomnom putu.

Tog jutra iz Rogoznice, dva najfriškija člana „Mihovilaca“, Branko i ja, s Anči, našom mentoricom, krenuli smo put Šibenika.

Pred sam ulaz u grad dobijemo naredbu da ostatak ekipe sačekamo na izlazu iz Šibenika put Drniša, kod kamiona koji prodaje voće. Stajemo, čekamo kombi koji uskoro stiže. Iz kombija iskače Mate u kratkim maskirnim gaćama. Anči se smije: „Gledaj ka da su mu pasi iskusali nogavice.“ U kombiju još dvi ženske glave, Marica i Dijana. Očekivali smo veći broj, tura je izazovna, kanjon Čikole.

Malo hodanja, malo plivanja, malo veranja uz i niz konop. Mene još od četvrtka drži trema, jer ne znam što me čeka, prvi put sam

na ovakvoj turi.

Automobilima krećemo put Drniša. Zaustavljamo se u Pakovu selu da u kafiću pokraj ceste timski popijemo kavu. Trebaju nam se pridružiti Joso, kojeg svi od milja zovu Joka, i Alena, kod njih je duži konop koji će nam trebati za svladavanje težih dionica. Nismo ih dočekali, pa smo krenuli put Drniša s tim da smo jedno auto ostavili kod donjeg mosta, onog mosta kod kojeg smo morali izbiti po završetku ture. Krenuli smo kombijem dalje, s kratkim zadržavanjem u Drnišu, za kupnju kruha i peciva, još malo vožnje i jednim lijevim skretanjem put kanjona stigli smo na start, kod zoga za balote i priručne kafane.

U to stižu Joka i Alena. Sretni smo što ih vidimo. Počinje pakiranje i raspakiranje, motanje stvari u kese, svlačenje i presvlačenje, i napokon krećemo, starom francuskom cestom, kaže Mate, put kanjona.

Dan je savršen, sunčan s malo oblaka, zrak ispunjen mirisima dalmatinskog raslinja. Spuštamo se u korito kod ostatka starog kamenog mosta i krećemo nizvodno ili bolje rečeno nizbrdo, jer nema vode. Polako se zagrijavamo i stapamo s prirodom. Usput se sladimo murvama crnim i bilim, našom bukom uznemiravamo zmije i žabe koje se odmaraju u zaostalim baricama vode. Zalazimo dublje u kanjon, kameni oblici su čudesni. Aha, prva prepreka, jezerce koje ne možemo zaobići. Pada prvo kupanje, naravno u robu i ruksacima. Mate skače sa stine prvi, a mi za njim plivamo ka pačići. Nastavljamo dalje dok voda cidi iz rusaka i postola. Opet jezerce, ali smrdi na ustajalost, niko neće unutra. Mate i Marica vade konope i osiguravaju spust niz stinu. Malo sam kilava ali ide. Šibamo niz kanjon, jer s Matom ne možeš drugačije. Oko nas litice i kamene gromade, mir i tišina, vrući zrak pritišće svojom težinom, tu na dnu kanjona, odsječeni od civilizacije iskonska smo Božja stvorenja. Vlada osjećaj jedinstva.

Negdje na pola puta otprilike, stajemo sačekati Joku i Alenu, koristimo to naravno za marendu. Kada smo se dobro fudrali icem i pićem izležavamo se po kamneim pločama ka gušterice. Za Joku kažu nikad ga nećemo dočekati, pa nas Mate tira dalje. Kanjon postaje sve zahtjevniji. Ponovo plivanje, ovo je bilo osvježavajuće, zatim jedan zahtjevniji spust niz konop još kamenih gromada i provlačenja. Stigli smo do najužeg dijela kanjona. Veličanstvene litice izazivaju strahopoštovanje, a kameno korito je pokazalo svu svoju divlju ljepotu i snagu. Stiješnjeni između klizavih stijena u sjeni klisura čekamo Joku, triba duži konop. Kroz kanjon ga doživimo ne bili požurio. Nervoza raste, postaje nam hladno jer smo mokri u hladu, zarobljeni između čudovišnih stijena. Evo ih. Ala veselja! Akcija počinje provlačenjem konopa kroz rupu u stijeni, Mate skače u jezerce vode s par metara visine da bi vezao drugi kraj konopa na suprotnoj strani, ali noga mu se zaglavila između dva kamena, ne može se osloboditi. U pomoć skače Joka.

Neobjašnjiv je način na koji je pomoga Mati da se izvuče iz zamke, jer u toj strmoj rupi nije bilo vidljivog oslonca. Združenim snagama provlače i osiguravaju konope. Počinje akcija.

Osiguravamo se pojasevima, onim koje oblačiš ka gaće, Marica nas jedno po jedno kači karabinerima i upućuje niz konop do uskog kamenog procipa di nas Joka svojim snažnom desnicom izvlači iz visećeg položaja. Ali tek kad sam stala kod Joke (on je sasvim ležerno stajao na nekakvoj autogumi koju je u neka davna vremena snaga vode zabila između kamenja) vidila sam šta me još čeka, strme litice dubine dvanaestak metara, a ja visim na konopu, treba doći do dna, a doli nasmješana lica Mate, Alene i Anči. Hvatam se čvrstog tla. Gledam prema gore i vidim Joku, izgleda ka grčki junak isklesan od kamena, između klisura, kao da je oduvijek tamo. Osigurava spust Dijani i Branku. Marica ostaje zadnja, to je ipak HGSS-ov vojnik. Nakon brzinske okrijepe rakijom i suhim voćem, nastavljamo dalje. Zadnja prepreka, ali kakva, najprije do grla u ledenu vodu pa pomoću konopa uz strmu klizavu stinu. Mate koji je već prije postavio konop ponovo se penje, čeka nas na vrhu i rukom pomaže zadnji uspon. Izvukli smo se. Nastavljamo niz kanjon, sada nam sve izgleda lako.

Naprosto skakućemo priko stina, žurimo prema mostu i autu.

Počinje brzinsko presvlačenje u suhu odjeću jer Mate, Branko i Alena moraju po aute ostavljene na startu. Ostali dio ekipe prostire trpezu, u to stižu Marica i Joka koji su morali pokupiti konope. Nastaje gozba, ubrzo nam se pridružuju povratnici iz Drniša.

Pri povratku se zaustavljamo u istom kafiću na zasluženu pivu. Vlada vesela atmosfera, brojimo ogrebotine i modrice (naravno, oni koji si ih zaradili). Teško rasti, ali moramo u Split, a Anči u Rogoznicu.

It was a damn good tour, rekli bi Ameri.

***

Prodajem par planinarskih špigeta. Komplet lijeva i desna, malo prešle, prvi vlasnik, papiri uredni. Malo zamršene na 2 mjesta. Hitno i povoljno zbog odlaska na brod.

Marica
098739375

***

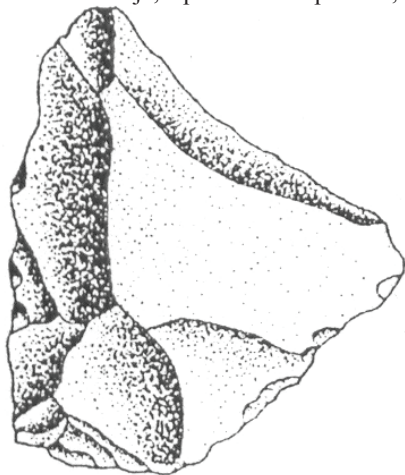

Arheologija špiljskih lokaliteta ŠKŽ

Fotografije: J. Gracin, fototeka Muzeja grada Sibenika

Speleolozi dobro znaju da se u nekim speleološkim objektima kriju arheološka nalazišta. Štoviše, arheolozi za lokalitete u špiljama saznaju upravo zahvaljujući speleolozima koji s vremena na vrijeme iz svojih podzemnih istraživačkih pohoda u muzej donesu arheološke „suvrenire“. Arheološki lokaliteti zapravo čine relativno malen postotak od ukupnog broja poznatih špiljskih objekata: primjerice, od svih dosad registriranih speleoloških tvorovina u Šibensko-kninskoj županiji, zasad ih je tek tridesetak svrstano i na arheološke karte, a još manje ih je arheološki istraženo. U ovom radu donosim kratki pregled njihovih istraživanja.

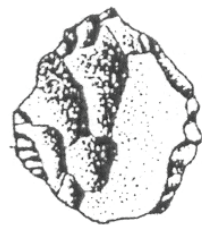
U arheološkom pogledu najčešće je riječ o prapovijesnim nalazištima, rjeđe antičkim rimskim i srednjovjekovnim, dok se po speleološkoj terminologiji radi uglavnom o špiljama, tek iznimno o jamama. Ljudi su tijekom prapovijesti i rimskog doba u špilje zalazili iz dokolice ili znatiželje, a ponekad i iz potrebe,

Paleolitičko kameno oruđe (Pećine u Brini)

kada bi, primjerice, pastire na ispaši s blagom zadesilo nevrijeme. Tragovi tih davnih posjeta u arheološkim sondama prepoznaju se po mrljama od pepeljaste zemlje (ostataka vatrišta) i razbacanih životinjskih kostiju (ostataka marende), te veće količine zagubljenih ili slučajno razbijenih predmeta koji su se tisućama godina nakupljali na podu špilje. Analiziranjem tih predmeta (većinom je riječ o ulomcima lončarskih posuda) dolazi se do podataka u kojem periodu čovjekove prošlosti je špilja korištena.

Arheološka istraživanja špilja na području Hrvatske započeta su u drugoj polovici 19. stoljeća. Na šibenskom području sve je počelo prije više od 120 godina, u jednoj od špilja brda Tradanj, u kanjonu Krke nedaleko od Zatona. Zaljubljenik u starine, zatonski učitelj Frane Škarpa je, uz pomoć nekolicine radnika, u četiri navrata između 1888. i 1890. godine, istražio više od polovice zemljanog sedimenta u Tradnju. Kulturni slojevi mjestimično su dosežali 3 m dubine, a od arheoloških nalaza Škarpa posebno izdvaja criepove (ulomke posuda) zemljenih iz predhistoričke dobe (...) sa raznim riezovima i simetričnim jamicama, te antičke rimske uljanice, vrčeve i zlatnik istočnorimskog cara Justina iz prve polovice

6. stoljeća. Iako amatersko, Škarpino iskopavanje bilo je prva ozbiljnija arheološka akcija na ovom području, pa se može kazati da su u Tradnju tih godina položeni temelji šibenske arheologije. Istraživanje preostalog dijela tradanske pećine poduzeo je 1971. godine arheolog Zdenko Brusić, kada je potvrđeno da pećina sadrži slojeve od ranog neolitika (6. tisućljeće prije Krista) do antičkog, odnosno kasnoantičkog perioda, a da je najintenzivnije posjećivana u bakrenom i brončanom dobu (kroz 3. i početak 2. tisućljeća prije Krista).

U prvoj polovici 20. stoljeća dogodilo se još nekoliko amaterskih pretraživanja arheoloških nalazišta u špiljama, za koje saznajemo iz tekstova don Krste Stošića, osnivača Muzeja grada Šibenika. Od slučajnih nalaza iz toga vremena treba spomenuti špilju Stubicu u šibenskoj Dubravi koja je 1925. godine obzidana i pregrađena da bi bila prenamijenjena u bunar (čatrnju). Time je mogućnost njezina arheološkog istraživanja nažalost izgubljena. Ulomci lončarije koji su u tim radovima nađeni dospjeli su u Muzej tek dvadesetak godina kasnije, a ukazuju da je riječ bila o lokalitetu iz ranog brončanog doba.

Nakon polovice 20. stoljeća, arheološka se djelatnost postupno intenzivira na čitavom šibenskom području; počinju sustavna istraživanja na nizu otvorenih nalazišta, a sve veću pažnju dobiva i speleoarheologija. Pedesetih godina je sustavne obilaski i istraživanja špiljskih objekata u Hrvatskoj proveo zaslužni paleontolog i speleolog Mirko Malez. Između ostalog, Malez je zaslužan za otkriće arheoloških lokaliteta u trima Pećinama u Brini. Pećine se nalaze u kanjonu Čikole, oko 4 km zapadno od Drniša. Dvije od njih - Istočnu i Zapadnu - Malez je istražio 1960. i sakupio brojne kosti ledenodobne polarne faune (pećinskog medvjeda i hijene, te divljeg konja i goveda). Osim toga, u objema je pećinama našao i nekoliko desetaka primjeraka kreme-

Brončane sjekire i spiralni privjesci (Jama u Podumcima)

Keramička zdjela Cetinske kulture (Škarin samograd)

nog oruđa starog oko 18000 godina - nedvojbni dokaz da su lovci-sakupljači u mlađem paleolitu (starijem kamenom dobu) koristili ove pećine kao skloništa i mjesta pečenja divljači na svojim lovačkim pohodima uz Krku i Čikolu.

Nešto prije toga istraživana je Gospodska pećina (zvana i Milaševa pećina), smještena u

Arheolozi sondiraju Ozidanu pećinu

Arheološko istraživanje u Jazinki

samom sjeveroistočnom kutu županije, iznad izvora Cetine. Ivan Marović, tadašnji prapovjesničar splitskog Arheološkog muzeja, je 1958. istražio manji dio špilje i utvrdio da je korištena od kraja neolitika (mlađeg kamenog doba) do željeznog doba, pa ponovo tijekom kasnog srednjeg vijeka. Nakon Marovićevih istraživanja, u pećini je 1976. godine slučajno nađeno i jedno paleolitičko kremeno grebalo. Gospodska i Pećine u Brini su do danas ostale jedini poznati paleolitički lokaliteti naše županije.

Pedesetih je godina Marović saznao za još jedno važno arheološko nalazište - špilju Škarin samograd, između Pokrovnika i Mirlović Zagore. Ulaz u prostranu dvoranu Škarinog samograda smješten je u prirodno zaklonjenoj velikoj krškoj vrtači. Arheološki nalazi izašli su na vidjelo prilikom eksploatacije guana (prirodnog gnojiva od šišmišjeg izmeta) koji se stoljećima taložio na špiljskom podu. Guano je tih godina eksploatiran za potrebe jednog vinograda u Unešiću. Marović

je Škarin samograd istraživao u tri navrata od 1958. do 1960. U sondi nedaleko od ulaza dosegnuta je dubina između 4,70 i 6,60 m (ovisno o nagibu matične stijene na dnu iskopa), te se pokazalo da je špilja manje-više kontinuirano korištena preko 6000 godina. Sakupljen je lončarski, koštani i drugi materijal iz većeg dijela prapovijesti (od neolitika do brončanog doba) i rimskog vremena.

U špilji se najintenzivnije boravilo u vremenu ranobrončanodobne tzv. cetinske kulture (druga polovica 3. tisućljeća prije Krista), čiji je sloj mjestimično bio debeo čak 1,30 m.

Nadalje, 1970. godine je arheolog Zdenko Brusić djelomično istražio špilju u Šarinoj drazi kod Zatona. Brusićev iskop uz špiljske zidove rezultirao je nalazima lončarije cetinske kulture (što se dijelom preklapa s vremenom najintenzivnijeg korištenja obližnjeg Tradnja). No, zbog jedne druge okolnosti Šarina draga je arheolozima puno zanimljivija: naime, na površini neistraženog dijela jedne od špilja sakupljene su kosti lede-

nodobnih životinja velike starosti (do 50000 godina). Na nekim kostima mogu se uočiti pravilni kratki rezovi kakvi obično nastaju prilikom skidanja mesa kremenim nožićima, što ukazuje na vrlo potencijalni paleolitički lokalitet koji će u skoro vrijeme trebati istražiti.

Nakon tih istraživanja nije bilo sličnih značajnijih pothvata sve do novijeg vremena. U posljednjih nekoliko godina speleoarheološka istraživanja bila su usmjerena na kanjon Krke. Pod vodstvom arheologa Joška Zaninovića i Marka Mengušića sondirane su Ozidana pećina iznad Roškog slapa (2005.-2007. god.) i špilja Jazinka ispod utvrde Nečven, kod sela Puljana (2008.-2009. god.). Ozidana pećina je pravilno izdužen tunel dužine 59 m, polukružnog presjeka i prosječne visine oko 2,5 m. Arheološki tragovi posjeta ljudi pokazuju kontinuitet od ranog neolitika do srednjeg brončanog doba (čitavih 4500 go-

dina). Na nju se kronološki nadovezuje špilja Jazinka čiji su prapovijesni slojevi datirani u srednje/kasno brončano i starije željezno doba. Jazinka je još i u Domovinskom ratu služila kao sklonište lokalnom stanovništvu. U odnosu na Ozidanu, Jazinka je kompleksniji speleološki objekt jer sadrži dvije dvorane povezane niskim, jedva prohodnim zakošenim hodnikom.

Arheološki je naročito zanimljiva mračna i teško dostupna druga dvorana, u kojoj su pronađene kosti nekolicine pokojnika i pripadajući brončani nakit (ogrlice, fibule - kopče, ukrasne igle, vitice za kosu i dr.). Očito je ovaj izdvojeni dio Jazinke, kao i hodnik koji dvije dvorane povezuje, na prijelazu iz 2. u 1. tisućljeće prije Krista poslužio kao ukopište pokojnika lokalne ilirske zajednice. Na kraju još treba spomenuti Jamu u Podumcima. Za razliku od dosad navedenih lokaliteta, ona jedina nije arheološki sondirana, no

Ulomak posude iz Jazinke

Tradanj

brojni slučajni nalazi svjedoče o njezinoj važnosti. Nažalost, riječ je o prilično devastiranom jamskom nalazištu u kojem zbog toga više nije ni moguće provesti prava istraživanja. Podumačka Jama (poznata i pod imenom Pećina pod Umcem) je izrazita vertikalna duboka 25 m s ulazom u vrtači. U njoj je, otprilike u istom razdoblju kao u Jazinki, bilo smješteno groblje koje je sadržavalo kosturne i paljevinske (kremacijske) ukope s mnoštvom priloženih predmeta koji su pokojnicima trebali koristiti na onom svijetu: keramičke posude s hranom i pićem, brončano oružje i oruđe, nakit i drugo. Inače, tijekom čitave prapovijesti pokojnici su pokapani na otvorenom terenu u obične grobne rake ili pod kamene humke. Iz kojeg razloga je u kasnom brončanom dobu došlo do neobičnog obrata u odabiru ukopnih mjesta i pokapanja u teško pristupačnim špiljskim i jamskim objektima, još uvijek nije razjašnjeno.

Slično kao i u Jazinki, u podumačkoj Jami grobovi nisu bili ukopani, već su pokojnici bili položeni na dnu Jame, bez posebnih ograda. Tako izloženi, arheološki predmeti bi nakon posjeta znatizeljnika malo po malo nestajali, i do danas je lokalitet gotovo potpuno opustošen. Ispočetak misteriozna okolnost da nekim pokojnicima nedostaju glave razriješena je još bizarnijim usmenim podatkom da je lokalni učitelj skupljao lubanje iz Jame i odnosio ih u školu (zanimljivo je da su slične navade imali i posjetitelji Jazinke, gdje su također otkriveni obezglavljeni kosturi). Dio nalaza su mještani i speleolozi sačuvali, pa su danas pohranjeni u muzejskim ustanovama u Šibeniku, Splitu i Sinju. Pri tome najveće zasluge pripadaju Splicićanu Umberto Girometti, pasioniranom speleologu i planinaru, koji je u časopisu Hrvatski planinar iz 1935. godine donio detaljni opis Jame i arheološki kontekst nalaza. Girometta je predmete koje je zatekao u Jami odnio u Prirodoslovni muzej, a potom ih je darovao Arheološkom muzeju u Splitu i na taj način za znanost spasio barem dio ove zanimljive arheološke priče.

Ulaz u Oziđanu pećinu

Ulaz u Škarin samograd

Nakon što smo jedva zaspali od uzbuđenja, par sati do zvona budilice su doslovno proletjela. Spremali smo se na naš prvi veći uspon, uspon na Kamešnicu.

Nismo baš ni znali što nas sve čeka na tom putu, unatoč savjetima iskusnijih planinara, pa je lista stvari što smo ih pakirali bila poprilična (kasnije se ispostavilo da je dio tih stvari bio nepotreban, čitaj težak). Nakon provjere spakiranih stvari krenuli smo prema bazenu u Crnici gdje smo se našli s ostatkom 13-člane ekipe i uputili se u dogovorenom pravcu u 6:00h.

Do 9:00h smo već obavili kavu i stigli, preko Sinja i Otoka, do mjesta Gornja Korita, od kud Kamešnica i nije izgledala strašno. Mislili smo «tri sata šetnje, malo ćemo ručati, opaliti koju sliku i lagano dolje», a stvarnost je bila malo drugačija.

Vrijeme je bilo savršeno, sunce, toplo, bez

vjetra, tako da nam je početak uspona uz južnu padinu jedino kvarila topla roba koju smo ubrzo počeli putem skidati. Ostalo sve čista petica, ostatak snježnog pokrivača ispod cipele, a mi u kratkim rukavima...JUHUU!!!

Nakon otprilike 2/3 puta, mi slabije kondicije, napravili smo prvu pauzu koju smo iskoristili za skupljanje snage za uspon koji je slijedio. S te točke vrh nije izgledao tako daleko, ali vidjelo se da je strmo i da nećemo baš samo tako došetati do vrha. Slijedeći sat hoda je bio i malo bolan, ali nije nam bilo žao zbog pogleda koji smo imali svakih 3-5 min kad bi zastali (naravno zbog panorame, ne umora). Nakon nekog vremena borbe s teškim nogama, i mislim kako nizbrdica izgleda baš lijepo, došli smo nadomak vrha i shvatili da to ustvari i nije vrh i tu je nastao potpuni poraz. Umorni, među zadnjima u ekipi, a vrh ni blizu. Moramo priznati malo smo počeli žaliti, stvarn

samo malo ,jer se uskoro ukazao pogled na Buško jezero i okolne planine. Do vrha nam je trebalo još nekakvih pola sata gdje nas je čekala većina ekipe.

I napokon vrh, naš prvi vrh, Kamešnica 1806m. Stvarno nešto posebno. Slikajemo se, pa nalazimo pravo mjesto za pauzu za ručak. Dok jedemo mislimo se gdje bi bili prije mjesec dana. Gle što smo sad napravili i gdje se popeli do podne. Zaista lijep osjećaj. Nakon ručka krenuli smo hrptom planine prema njenom sjeverozapadnom vrhu Konju (1852), na pola puta ostavili ruksake, ali zbog kobne greške zvane prejedanje odustali pri samom kraju dok je ostatak ekipe nastavio put. Planinari «Mosora» su nam pomogli da se s njima vratimo dolje, da ne čekamo naše.

Prvo potraga za ruksacima, pa strmom padinom dolje. Spust i nije bio tako lagan kao što smo mislili, no sigurno lakši od uspona pa nam je i trebalo manje vremena do dolje gdje smo se našli s dijelom ekipe koji se odvojio prije nas. Sačekali smo ostatak ekipe nekih 20 min, dogovorili se za kratko druženje u Torcide, zahvalili planinarima Mosora te krenuli laganom šetnjom do auta nekih 20 min. Ostatak dana smo bili preumorni čak i za razmišljanje o dojmovima. Zato sutra nismo mogli od sreće i zaključili smo kako moramo takvo nešto ubrzo ponoviti. Osjećaj je stvarno sjajan, osjećaš se baš ispunjeno i sretno. Isplatio se !!!

***

Prodajem maglu. Pogodno za ugradnju na planinske vrhove naročito tijekom ljetnih mjeseci. Za prvih 50 kupaca gratis. Odrasli poskok kao poklon.

Dijana
0989386056

***

Neven Ivas-Kojo

Potruga za vođom na +40 po užarenom Velebitu

18.08.2011.

A bilo je vruće i bilo je potno, a bilo je teško i bilo je žedno, a bilo je lipo i bilo je vruće i sunce je nemilosrdno peklo. Nije bilo lako usuditi se s plaže i morske svježine krenuti na Velebit, ali tko ne proba ne bi ima šta pisat. Zato ja pišem da se ne zaboravi i da mogu reći kad mi netko bude priča, ono: „znan proba san“.

Netko će pitati odakle vam ideja ići po ovoj žegi na užareni krš, ali to je priča koju sam vam tija ispričati.

Tome Čondić, prekaljeni ratnik i mirotvorac s dugogodišnjim stažom po mirovnim misijama Afganistana, Siera Leone, Kenije i bogznadijoš, na jednom od prijelaznih razdoblja kad je taman selio iz misije u misiju,

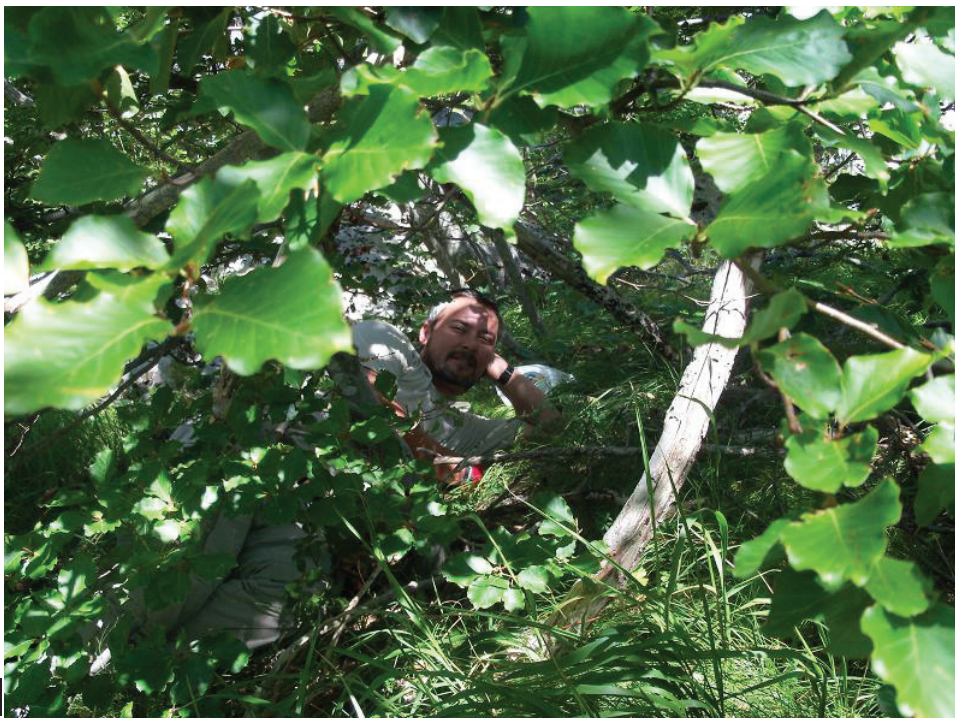
navrati kući i čim me vidija kaže: 'aj me malo provedi po Velebitu. Ja bi malo pobiga u divljinu kojih 5 do 6 dana, a ti ajde koliko možeš radi posla, samo me uputi ja ću dalje sam pa dokle stignem, meni najviše odgovara 18.08. jer baš 17.-og moram u Zagrebu po vizu u Veleposlanstvo neke zemlje u koju se selim pa bi mogli 18.-og se naći u Starigradu.' Nije me bilo teško nagovoriti jer sam se baš ulinija ovo lito od kupanja i mora i počela mi je faliti planina.

Dogovorimo se tako jedno popodne kod mene doma da odmah definiramo rutu, pregledamo koje karte imamo, što nosimo od opreme, koliko spize, vode, vitaminčića itd. Krenut ćemo iz Starigrada Paklenice 18.08. u 6:00. On dolazi motorom iz Zagreba, a ja autom iz

27

Vodica. I tako se mi voljni i nabrijani nađemo točno u 6:00 u Starigradu ispred pekare. Kupujemo kruh za 4-5 dana (moram spomenuti da smo nas dva ukupno 250 kg teški) svaki po tri štruce plus koji kiflič, pa sve to u ionako pretrpane ruksake, „nagnjeteno“, ali kome će smetati.

Kako sam ja došao autom, poveja sam i prijatelja Čelavog da mi vrati auto doma, a ja ću se već nekako snaći u povratku. Tako nas ja Čelavi pribacija autom do kraja asfaltiranog puta prema Velikom Rujnu. Tu smo izašli, napravili ruksake: svaki po 30-35 kila, pozdravili Čelavog i put pod noge.

Plan za prvi dan je bio uspon na Bojin Kuk, pa spust na Veliko Rujno i dalje prema Stapini. Još je bilo rano ujutro kad smo krenuli, lijepo, ugodno, temperatura oko nekih 25-26°C. Lagano se spuštamo u kotlinu po hladu, sunce se još skriva iz vrhova, milina. Pronalazimo markaciju pored neke davno napuštene kuće,

pa kroz šumom pokrivenu stazu polako, ali sigurno preko Piska i Velike krčevine. Prošao je tek jedan sat kad smo izašli na čistinu i kad nas je sunce počelo peći.

Nisam se nada da će to toliko usporiti ritam i koliko će to pogoditi Tomu, ali mi je odma prizna da je vanka kondicije, da se zadnje vrime u Keniji i nije baš nešto giba i da ne obraćan pažnju na njega, neka ja odem pa ga pričekam negdi u hladu. Naravno da to nisam moga dozvoliti nego nekako i meni tobože prekaljenom planinaru punom kondicije koji cilo lito radi ka pas i pun je volje, paše taj njegov ritam. Što više napredujemo to je sve teže i teže, ponili smo svaki po 5 litara vode, mislimo valjda će to biti dosta do Velikog Rujna.

Vrućina je opaka, ali napredujemo, koristimo svaki komadić hlada koji možemo uhvatiti, a da ipak ne skrenemo s markacije. Nakon dva i po sata uz nekoliko stanki ulazimo među

kukove Bojinca, tu je i malo šume, skidamo ruksake za prvi malo duži odmor. Tome čita GPS, temperatura je već 36 u hladu, nema bave vitra, ali je u hladu nekako friško ili zbog znoja i zbog vode kojom smo se malo umili, a koju moramo štediti jer već smo na polovici zaliha.

Podno Jagina Kuka nailazimo na markaciju koja vodi do vode, pa se spuštamo da provjerimo ima li poslije ove duge suše išta na izvoru. Naravno sve je suho, jedino je nešto blata i tanki sloj vode na obližnjoj kamenici. Tu u hladu na stijeni još se malo odmorimo prije zahtjevnog uspona po stijeni - sajlama potpomognutoj stazi.

Sunce se već diglo, na stijeni smo izloženi njegovoj nemilosrdnoj žegi, znoj nam nagriža oči, ne damo se, gazimo sigurno i polako prema vrhu Bojinog Kuka. Tome se već lagano privikava na napore, ja sam dobro, iako mi se malo pred očima bliješti. Prvi dio puta

je svladan, eto nas na Bojincu, vrh, nije neka zavidna visina, ali na plus 40 je nešto. Prilika za pokoju fotku, malo odmora, pa polako dalje. Spuštamo se prema Velikom Rujnu, već je podne, odlučimo u dolini ispod Bojina kuka ostati ručati i malo odspavati jer po ovoj vrućini je postalo jednostavno nemoguće hodati. Ja vadim malo pancete i koji narezak, a moj mirotvorac odmah ladovina i spavanje. Proba sam i ja, ali me izludiše muhe, ose i ostali kukci, pa se vrteljam, primištam, taman ih se malo riješim kad me sustigne sunce, baš kroz granje pronalazi moju glavu, počne me pržiti, opet novi položaj, dobro uspija sam i ja ubiti oko nekih po ure.

Oko 4 i po odlučimo nastaviti dalje, ponovno pakiranje pa put pod noge - pravac Veliko Rujno. Zalihe vode su nam već na izmaku, ja imam pola litre vruće vode u kojoj nema ni trunke svježine, pijem je samo da ne dehidri-

ram, a nije ni Tomi ništa bolje. U svoj toj vrućini smo promašili markaciju, pa smo prošli okolo oko Bojina Kuka cijeli krug, te tek odatle skrenuli prema Rujnu. Nije nam ovo trebalo, vode više nemamo, ali preživjet ćemo: na Rujnu ipak ima vode.

Napokon Veliko Rujno, još se vide tragovi od proslave Velike Gospe 15.08. koja se tradicionalno ovdje slavi u crkvi Gospe od Rujna, najpoznatijem hrvatskom planinarskom svetištu.

Na gusterni pored crkvice odlučimo malo odmoriti, osvježiti, obnoviti zalihe vode i u dvorištu crkve postaviti bivak, prošlo je 8 sati, je da se još vidi, ali ostajemo prespavati. Taman smo krenuli spremati večeru, kad eto ti dvojice, isto kao i mi, naprćeni, žedni i napaćeni, kažu da su Karlovčani i da su promašili markaciju na stazi sa Stapa, te nakon cjelodnevnog pokušaja jedva se ponovno vratili prema Rujnu. Ima li pive, reče jedan od njih, navod-

no su susreli pastira koji im je ulio nadu da bi moglo biti piva na Rujnu jer je nedavno bila Velika Gospa pa je sigurno ostalo kod ljudi koji tu žive.

Naravno, nakon prvog pokušaja odmah su odustali od potrage, rekao sam im ja: kad nema Ante nema ni pive, (Ante je inače jedan vrlo gostoljubiv branitelj koji ima kućicu na Rujnu), imate samo vodu na gusterni kod crkve i ostanite kod nas pa ćemo podijeliti ovu buteljku vina što sam je teglija samo za ovakvu priliku. I tako nakon večere koja je bila obilna, tripice iz važa, fažol s kobasicom, friška kapula, pome, pa nakon toga vino, ajme šta je pasalo. Tome je odlučija ne piti alkohola pa je odmah iša leći, a nas troje smo popili buteljku, malo se ispričali i onda kud koji. Noć je bila savršena, milijuni zvijezda, malo su nas komarci napali, ali smo ih brzo otjerali Autanom i zaspali kao djeca.

Ujutro smo ustali prilično rano, oko 5 i po,

odmorni i spremni prtime ruksake, još jednom obnavljamo zalihe vode, pozdravljamo se s Karlovčanima. Mi ćemo prema Stapu, a oni prema Strugama i dalje na Vaganski. Planinarski pozdrav odvažnim Karlovčanima kojima se ne sićan imena jer mi imena nisu baš jača strana.

Okrećemo se i nastavljamo sigurnim korakom prema Stapu. Staza je lagana bez nekih većih uspona, brzo napredujemo. Nakon nekih 2 sata stižemo do Marinkovića stanova, u debelom hladu ostaci nekadašnjih stanova kod kojih u gusternama još ima obilje vode. Tu se malo izležavamo, osvježimo pa opet nastavljamo dalje. Odatle se staza počinje penjati malo strmije prema sedlu,

Tome mi opet počinje zastajati. Kako je proplanak sama golet odlučim malo pružiti korak i ostaviti ga iza sebe, ali da ga ipak vidim. Nakon jednog sata hoda okrenem se, Tome je daleko od mene, nalazim malo hlada i u car-

stvu ladovine čekam ga da dođe.

Prošao je još sat i po dok je Tome došao, a ja sam se pošteno stopio s prirodom i baš kad je on stiga na mojoj ruci na plavoj rukavici desetak leptira, za koje sam naknadno s interneta saznao da se zovu obični livadski plavci iz porodice Lycaendiae, razdragano slijeću i odlijeću bez ikakvog straha.

Ovo moramo slikati kaže Tome, pa oba vado aparate i slikamo ih, možda je to i neki znak, ali nismo baš sigurni je li dobar ili loš, ili ih je samo privukla plava boja rukavice jer oni su ipak plavci. I tako uz leptire malo smo odmorili, sunce je već upeklo, pa se spuštamo do obližnjih stanova Račabuše gdje je nekoliko obnovljenih kućica i naravno gusterna, idealno mjesto za odmor između podne i 4 ure kad sunce najjače prži.

U 3 ure Tome odluči krenuti dalje, kaže: ti si brži od mene pa češ me lako stići, upozorim

ga da prati marke ako ih izgubi da se vrati do zadnje koju je vidio. Ja se još malo izležavam te oko 4 ure krenem i ja za Tomom, kad ono Tome odmah iza prve kuće, pitam ga šta je bilo, kaže izgubija marku pa se vratija nazad. Dobro bolje da smo izgubili jednu uru nego da smo se mi pogubili.

Tome je mislio da staza treba ići desnom padinom prema Stapu, a markacija ga vodi lijevo u dolinu, gdje su mu pali na pamet Karlovčani koji su falili baš tu negdje, te je radije odlučija vratiti se, nego zalutati prema Ljubotiću. Dobra odluka. Temperatura je 42 stupnja. Sreća što ulazimo u šumu koja nas štiti od sunca, staza nije baš najbolja. Tome je jako spor, ne može uskladiti disanje pa napredujemo sporo, ali ipak napredujemo. Oko 7 sati smo kod odvojka za Kamenu galeriju, mislimo se da li je običi ili ne, ipak smo krenuli prema njoj, ali smo nakon nekih stotinjak metara odustali, slaba markacija.

32 Brzo će se početi smrkavati pa radije nastavljamo dalje prema Stapini. Za sat i po napokon Stapina, još nas čeka samo pola sata spusta do Tatekove kolibe. Na spustu prema kolibi već nas polako u šumi počinje hvatati mrak, stavljamo tikice i žurno se spuštamo. Noć, Tatekova koliba prazna, na ulazu desetak kanti s vodom koju je netko od brižnih planinara uspio zadnji trenutak iscijediti iz obližnje pumpe koju je vrijedni Tatek postavio u stijeni. Kameni medvjed i poskok kao čuvari kolibe bdiju nad njom.

U tišini koja se samo na Velebitu može doživjeti, spremamo se večerati. Tome pali vatru vani na kaminu, ja sjeckam pancetu, kapulu, pa u teći malo zažutiti, usuli u to 3 konzerve fažola s kobasicom, sve skupa dobro ugrijali, izvadili onaj sprešani kruh iz ruksaka i udri. Ajme kako je bija dobar - još ga se i sad sićam! Na žalost nemamo više vina da zalijemo tako slasan objed, ali ne žalimo jer dobra je i voda sa Račabuše. Najeli se pa legli na vanjske klupe i onako u mrklom mraku malo

se odmaramo, kad ono oko nas nešto zviždi, upalimo tikice, a sa stabla salijeću nas puhovi, brzo zatvaramo kolibu da nam se ne uvuku unutra, smještamo se na krevete i spavanac. Tko to more platiti poslije ovakve ture po onakvoj temperaturi! Još smo neko vrijeme čakulali i slušali puhove kako trče po krovu kolibe i ne znamo tko je prvi zaspao.

Jutro, dan treći, došlo je vrijeme da se rastanemo, ja zbog posla moram ići i ostaviti Tomu samoga na planini, ali tako je odlučio pa neka tako i bude. Kaže: moram neko vrijeme biti sam. Kako je u Tatekovo kolibi ipak mračno, a i sunce izlazi dosta kasnije, ustali smo tek oko 9 i po. Dok smo sve oprali, spremili kako smo i našli, još jednom pogledali kartu i dogovorili kamo će Tome nastaviti slijedeća 3 dana, uhvatilo nas je 10 i po.

Tome mi poklanja nož, ali traži za uzvrat 5 kuna jer se noževi ne poklanjaju, plaćam „dar“, prtim ruksak i pozdravljam prijatelja. Temperatura je već 38, imam još samo 3 litre vode, računam bit će mi dosta do Ljubotića. Krećem se brzo, ali i puno pijem.

Nakon sat i po već sam popio skoro svu vodu, temperatura je sad preko 40, gazim i sve pogledavam kad će više stan Zagori gdje se sjećam ima gusterne.

Napokon, evo je! samo da ima vode. Otvaram poklopac, vode ima, ali je malo dublje, nema kante za zagrabit. Nema veze, izvadim svoj mali potić, vežem ga konopom i grabim i grabim, polijevam se po glavi, voda se slijeva niz mene kao da sam pod slapom, pravo kupanje u robi, tako natopljen napunim sve ostale bočice, ploske i krećem dalje. Tempo mi je sad malo sporiji, izbijam na novo probijeni put koji grade komercijalisti koji žele ovu netaknutu prirodu prodavati nadolazećim globalnim moćnicima.

Tu sam izgubio markaciju pa nastavljam tim putem, ali on me vodi kako osjećam sve dalje od Ljubotića, te se odlučim malo presjeći poprijeko preko pastirskih staza i napokon

stižem u Ljubotić. Već je 13 sati, sunce prži, noge me otkidaju.

Na ulazu u Ljubotić dočekala me domaća žena i kako je to valjda običaj, odmah me ponudila rakijom i smokvama, rakiju sam odbio - samo malo vode ako može, a smokve baš ne idu s vodom pa sam i to morao odbiti.

Zahvalim ugodnim domaćinima koji su mi usput otkrili i da je jedan od stanova na Račabuši baš njihov, pitaju je li provaljen, ima li vode u gusterni, kažem sve je na mjestu, još jedan pozdrav pa put pod noge, pravac Tribanj Kruščica. Vrućina me ubija, asfalt užaren, noge sve teže, do Kruščice ima još 5 km. Tako hodam kad najednom staje mi auto, u njemu dvoje Čeha, kažu sjedni odbacit ćemo te dolje. Nisam se baš bunio, brzo sam iskoristio priliku, nekako se stisnuo na zadnji sic: spasiše me, svaka im čast.

Kako to inače biva nama planinarima kad silazimo s planine, na pameti nam je samo to gdje popiti hladnu i toliko cijenjenu PIVU,

tako sam i ja jedva dočekao taj trenutak. Na samoj okuci u Tribanj Kruščici nakon što sam pozdravio ljubazne Čeha, pravac u dućan odmah po dvije ledene: jednu s limunom za žed, a jednu pravu za gušt. Sidem do mora, izujem gojze, noge u more i uživam. E, to je život kažem sebi, sad još moram organizirati prijevoz do kuće i to je to.

A gdje je Tome, pitat ćete, kako je on završija? Evo ovako: Tome je htio nastaviti prema Šugarskoj Dulibi, ali smo na karti vidjeli da je dosta daleko, a na stazi nema, barem kako kaže karta, ni izvora niti gusterne pa je odlučio ići prema Jelovoj Ruji jer tamo je prema karti voda.

Međutim, kad je stigao tamo već je potrošio skoro svu vodu, ostao je samo na litri, a voda u gusterni je nekako čudno smrdila, pa se nije usudio piti je, te se odlučio krenuti prema Rizvanuši gdje je na šumskom putu sreo neke lovce koji su ga prevezli do Gopića odakle se autobusom vratio u Starigrad po motor. Javio mi se nakon dva dana iz Zagreba.

Još je bio pod dojmom ove pustolovine koja je bila naporna i koja je bila jedna velika potraga za vodom na +40 po užarenom Velebitu.

Cetvrtak, dan od sastanka. Kao i obično dogovaramo se gdje će tko naredni vikend krenuti u planinarsku avanturu.

Jedan od planova bio je uspon na planinu Kremen i kameni masiv Zir.

U nedjelju 20.03.2011. krenuli smo „novim“ kombijem u kojem nas je iznenadila udobnost sjedala i tiha „buka“ motora.

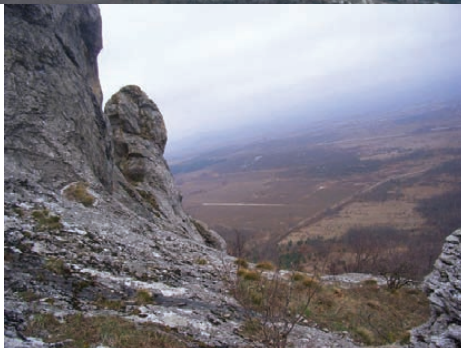
Mate stari iskusni i planinar i vozač, Damir uvijek željan novih istraživanja i saznanja, Niko brz kao strijela, Ankica koja se ne boji ničega, ni bura ni oluja, njezina prijateljica Julja, slična njoj kad je planina u pitanju, Maca koja može i brzo i polako penjati se strminama uvijek u nađi da može i više i ja, ni brza ni hitra, ali se šleпам polako za njima.

Odlučili smo se voziti preko Obrovca, Gračaca prema Udbini. Na križanju smo skrenuli u mjesto Bruvno. Stigli smo na Mazinski prevoj, a odatle makadamom do izvora gdje smo ostavili kombi, te markirnom stazom krenuli strminom prema Kremenu. Tu je Maca prepoznala mnogo stabala lješnjaka. Rekla je da se plodovi mogu naći u mjesecu rujnu. Obećali smo ponovni dolazak i branje lješnjaka.

Kremen je jedna od planina koja se vidi na samom kraju Ličkog polja, 1590m/nv. Promjene na nebu poput oblaka brzo su nam razbile sve radosti o tom da će nas pratiti sunčano vrijeme kako smo pretpostavljali - jer sutra je prvi dan proljeća.

Ušli smo u gustu bukovu šumu prekrivenu snijegom. Prava zimska idila. Bukove grane savijale su se pod teretom snijega koji je pao prethodnu noć. Proljeća ni blizu.

Klizavo i snijegom prekriveno lišće u suradnji sa strminom predstavljali su toliki problem da sam pomislila kako danas nećemo ugledati vrh Kremena. Međutim iskusna ekipa planinara koja se u koloni pružala ispred mene dala mi je hrabrosti i odvažnosti da i ja to mogu. Umor me svladao pred sam pogled na kameni greben koji se uzdizao ispred mene, ali sam znala da smo blizu samog vrha.

Tu staza postaje sve strmija i strmija, ali štapovi su nam pomogli da održimo ravnotežu. (barem meni).

Evo nas na vrhu Kremena, sav zavijen u bijeli prekrivač, zaštićen maglom koja je svud oko nas. Magla nam nije pokvarila pogled na Liku i Velebit koji je i u takvim okolnostima izgledao „prekrasno“. Cijela ta zimska „pratnja“ davala je posebnu draž usponu. Pomislili smo kako je proljeće ipak tu negdje pred nama i donijelo nam razlog da se uskoro vratimo na Kremen i njegovim nadam se ljepšim vidicima. Slijedi povratak istim putem, prema kombiju.

Nakon toga krenuli smo u ostvarenje naše druge želje tog dana. Popeti se na Zir (850m/nv) koji se nalazi se u sredini donjeg ličkog polja, duboko vjerujem da je svatko tko je prošao ispod njega poželio dotaknuti ga.

Onako usamljena poput „zaljubljene djevojke“ koja dugo čeka svog zaručnika, kao da te doziva, a ti ne možeš odoliti. Rekao je Labor: Pogledajte, poput kraljice je. Ruksake na leđa, ulazimo u gustu šumu hrasta i graba. Tu smo za razliku od Kremena gdje se zima dobro „smjestila“ ugledali nagovještaj proljeća, prve latice cvijeća. Stigli smo do ulaska u špilju. Vade se naravno fotoaparati i slikaje sve ono što se oku čini lijepo i zanimljivo. Od tog mjesta staza postaje napornija, pa su na dva mjesta postavljene sajle, kako bi olakšale uspon na tim dionicama. Nakon 40 min hoda, uspeli smo se na vrh. Pred nama se otvorio predivan pogled na Velebit. Svi smo se osvrnuli na okomitu stijenu okrenutu prema jugu. „Čeka“ alpiniste; pomislila sam!

Fotografiranje na svakoj stijeni koja nam je bila dostupna, i povratak prema kombiju. Kako bilo, bilo, zaključili smo na kraju: svi smo zadovoljni. Opet ćemo, barem zbog lješnjaka!

Dan dalmatinskih planinara Imotski

21.05.2011.

Neobičan trenutak za polazak. Nije rano jutro, četiri popodne je. Sunce se igra s oblacima, nećemo dozvoliti da nam išta pokvari izlet. Grupa od devet članova, Sanda, Desa, Lina, Valentina, Branka, Tome, Kojo, Maca, na čelu s našim šefom, Matom, uspješno je spremila stvari u kombi, i kreće u smjeru Imotskog. Na autocesti nas čeka Ankica E., a Julija i Branko su već u kampu. Dok naš «mihovilac na četiri kotača» brekće usijanim asfaltom, opterećen ruksacima i šatorima, mi se opuštamo uz laganu glazbu s radija. Hladimo se otvarajući prozore, pričom i smijehom kratimo vrijeme.

Kapi kiše iz tamnih oblaka samo na trenutak zamagle staklo kombija. Autocesta je iza nas. Sunce razbija oblake, rado bi popili kavu. Nastavljamo putovanje. Kroz otvoren

prozor dopire svježi zrak, hladnjikav i rezak: kontinentalna klima. Nedugo zatim ispred nas je izronila prelijepa slika Imotskog polja. Zelena, beskrajna ravnica, obrađena polja i njive. Sliku je dopunjavalo veliko zelenoplavo jezero s odrazom sunca na sebi. Veliko tektonsko ulegnuće, godinama pretvarano u plodnu ravnicu, okružuju brdski predjeli i planinski masiv Biokovo. Povijesni izvori kažu da je Imotski naseljen još od doba neolitika, kao i da su prvi stanovnici bili Iliri. Zanimljivo je da je ovdje osnovana jedna od najstarijih čitaonica.

Upijajući ljepotu predjela, uz česte 'aah' ili 'uuh' zbog manjka vremena, nastavili smo put prema cilju: kamp kod sela Ričice (Bušanje), 10km zapadno od grada. Nestrpljivo očekivani parking uz obilježja kampiranja

popratili smo uzdasima olakšanja. Ubrzano smo uzeli dio stvari i zajedno krenuli niz kratku stazu prema zvucima glazbe. Slika koja se nazirala iza visokih stabala, zaustavila nam je dah. Trenutak, šok, a zatim vrisak oduševljenja se pronio našom grupom. Imala sam osjećaj kao da smo svi dobili krila, da ništa drugo nije važno, tu je stalo vrijeme.

Iza bjelogorične šume izranjao je zeleni proplanak obrubljen visokim stablima. Na rubovima travnjaka šatori svih oblika i boja, pored kojih se okupila gomila planinara.

Uz prolaz, na velikom prostoru gorjela je logorska vatra okružena klupama. Uz desni rub se smjestio organizator HPD «Imotski», sa svojim šatorima i stolovima s hladnim napitcima, roštiljem. Nastavili smo hodati stazom između šatora i stolova za kojima su sjedili planinari i pozdravljali našu grupu. Glazba je dopirala iz zvučnika smještenog između dva visoka stabla. Poviše nas se probijala posljednja zraka sunca, skoro će 20h, a ispred staza kroz šiblje oko proplanaka. Da budemo sami na livadi našli smo mjesto na kraju livade, uz sami rub šume. Naš šef Mate je predložio da prvo postavimo šatore, što smo odmah napravili. Zatim smo marljivo skupljali suha drva za našu vatru, na kojoj će Tome i Kojo ispeći meso koje je Mate brižljivo spremio za tu prigodu. Mrak se spuštao nad našim logorom donoseći laganu vlagu. Vatra je razbijala mrak, osvjetljavajući na tren naša lica okupljena oko njene topline. Tu se rađa iskonski osjećaj zajedništva, poštovanja i jedne cjeline koju sam silno željela zadržati, iako sam znala da će se ubrzo rasplinuti kao san. Stavili su peći meso na gradele. Dogovorili smo se da Tome i Mate peku, a da ostali prošetaju do velike logorske vatre, odakle je dopirala dobra glazba. Sve je odisalo druželjubivošću. Raspoloženje svih posjetioca je zračilo pozitivnom energijom. Kao da smo svi jedno. Predstavnica organizatora nas je pozdravila i predložila da sudjelujemo u nagradnoj igri. Naravno!

Bili smo najhrabrija grupa, skoro smo se svi prijavili. Uz smijeh i šalu dobili smo svježa jaja koja je trebalo u ustima prenijeti preskačući klupe i gazeći trupce. Zabavno i točno smo to odradili. A nagrada nas je razveselila: amblem, tanjur kolača i velika čaša piva. S trofejima smo se vratili da s našim kuharima podijelimo ulov. Nije vepar ni jelen, ali nije ni kameno doba. S guštom smo večerali, uz veliko hvala na trudu Mati i Tomi. Ugodaj vatre, šume, livade ispunjao je naše duše dajući sjaj našim očima. Vrijeme je stalo, postoji samo ova iskonska noć prijatelja.

Zabavni dio smo nastavili uz logorsku vatru organizatora. I uz zvuke harmonike se može pjevušiti. Kada se čula zabavna glazba, svi smo prešli na livadu plešući uz ritam glazbe. Taman kada smo mislili ići na počinak, uz vatru je zasvirala gitara. Tko gitaristi može odoljeti? Noć je čarobna, ali ujutro treba ustati. Neki su još ostali vani. Lagano, ne probuditi Desu i Matu, uvukli smo se u šatore. Umor je samo u očima, u glavi tiha magla, ali san nikako da se probije kroz silne dojmove. Naviru sjećanja, zvuci se probijaju kroz noć, kreketanje žaba prelazi u zbor. Pitam se de li je rijeka blizu, gdje je taj kanjon Badnjevice? Svi znakovi govore da nije daleko. Kojin glas razbija tišinu, veseli povratak. Sigurno nitko ne spava. Još dugo budna sanjam.

Zora se probija kroz stijenke šatora, pet je sati. Cvrkut ptica od velikog broja prelazi u cvrčanje. Raspoznajem samo čuka. Više ne želim zaspati. Šum.

Netko više. Budim se. Treba mi trenutak da shvatim gdje sam. Mate nas sve zove. Brzo se presvlačim, otvaram šator. Uzimam ručnik, tražit ću rijeku. Lina je bila brža.

Tu je pored nas. Više kao potok, ali je tu. «Dobro jutro jutro sneno, dobro jutro rosna travo, hvala ti za ljubav ženo, hvala ti za ležaj travo» I Jesenjin bi se rado umio u ovu bistroj rijeci.

Marenda, kava na žaru, krećemo. Osam je sati. Sunce nam otvara oči, bistri nam um. Lagano stvaramo kolonu i krećemo kanjonom Badnjevice. Prolazimo zelenim stazama kroz šumu hrasta, graba i uz rijeku jasena. Prepoznajem lijesku i drijen. Osjećamo čisti, vlažni zrak, iskonsku prirodu. Kanjon spaja Ričice i Proložac, to je dio koji trebamo prijeći. Dok se penjemo ispod nas vrluda rijeka

Ričica, tiha, čas uska, čas široka, na tren nestane negdje među stijene. Što smo dalje, predio prelazi u kraški s makijom i kršom. Staza nas vodi uz kanjon da bi nas kasnije spuštala niz kanjon. Što idemo dalje postaje zanimljivije. Na tren zamiriše mediteransko bilje. Na jednom dijelu kanjona Ričica prestaje, a izvire rijeka Suvaja. Tu su još ostaci kamene pregrade iz vladavine Austrije 1918., izgrađeni da se smanje poplave. Prelaskom na drugu stranu kanjona, činimo krug koji nas vodi nazad. Ali imamo osjećaj da smo na sasvim drugom predjelu. Pogled na Suvaju koja iznenađuje bistro, niskom vodom, da bi povremeno prerasla u duboke čepove modrozeleno boje.

Društvo je raspoloženo, staza nije teška ni monotona, visine oko 300m. Sve nam je zanimljivo. Na jednom vrhu klisure uzdižu se ostaci utvrde iz Rimskog i Turskog doba. Pokušali smo naći ulaz, nismo uspjeli. Samo smo napravili par snimaka, pitajući se je li to kula Hasan-age ili je legenda vezana samo za tvrđavu «Topanu» kod Modrog jezera, gdje je po legendi grob Hasanaginice. Ostavili smo duhove iza sebe i krenuli dalje. Teren je sada prelazio u krški, skakutali smo s kamena na kamen. Da bi se našli odjednom na vrhu stijene s pogledom duboko u kanjon. U daljini se vide kuće s druge strane, pri vrhu brda. Naš kamp je ispod. Glazba dopire do nas, stigli smo. Tri i pol sata trajala je šetnja kanjonom. Na rijeci smo se umili, odmorili, odnijeli stvari u kombi i zadovoljni otišli po svoju porciju fažola. Predsjednik HPD Imotski, Veljko Ujević, pozvao je našeg Matu na

prijateljski razgovor. Znam da se Mate u ime svih nas zahvalio na pozivu i pohvalio dobru organizaciju. Ručali smo, ali nikako da se odvojimo od tog kampa i krenemo. Oko nas mnogi su vodili opušteno razgovore kao da ne misle otići. Napravili smo par fotografija, nalili vodu s cisterne u boce i krenuli prema izlazu, i to se jednom mora. Glazba je ostala iza nas, u nama puno srce divnih trenutaka. Jedna mala čestica dobrote i čovječnosti postat će novi dio našeg JA.

Imamo vremena za posjetu Crvenom jezeru. Nalazi se uz samu cestu na putu za Imotski. Parkirali smo kombi i prešli cestu. Što reći za prvi pogled na taj fenomen? Slika futurističkih filmova! Kako, kada, zašto? Velika jama, oko 485m, s crvenom zemljom po stijenama, s vodom dubokom 250m. Na bistroj površini vode ogleдалe su se stijene i davale dojam dijamanta. Ostaje nam samo pitanje je li i ovo kao i ostalih 19, nastalo urušavanjem podvodnih špilja. Ili je legenda o škrtom bogatašu Gavanu i božjoj kazni što nije nahranio siromahe, pa mu je dvor propao u zemlju, točna. Bacili smo kamenčić u jezero, iz običaja, i krenuli put Modrog jezera. Nalazi se na samom rubu grada okružen urednim parkom. Nismo išli do samog jezera, iako se može doći, koje je inače kupalište dok ne presuši, a onda postaje nogometno igralište. Površina vode se mreškala, trebalo bi biti života u njoj. Nismo se popeli do tvrđave «Topane» iznad jezera. Moramo se jednom vratiti, potražiti Hasanaginicu. Puni dojmova, novih saznanja, krenuli smo nazad. Naš «mihovilac na četiri kotača» spremno nas je primio.

***
Planinar s dugogodišnjim iskustvom izgubljen u divljini traži bilo kakvu pomoć. Može i GSS. Prednost stanici s helikopterom. Hitno...

Mio
099 681 8686
***

***
Prodajem planine na napuhavanje, pogodno za iznajmljivanje na plažama i sajmovima. Razne dimenzije od 2000 do 8000 metara visine, izuzetno povoljno. Malo korišteno, kao novo.

Dečko
0915552856
***

Onako usput

KISA, JUGO, GLEDAN KROZ PONISTRU KAKO VITAR VALJA GRANE OD MASLINE, PA MI SE BAS I NE DA DIZATI IZ VRUĆE POSTELJE, A MORAN NARANITI BEŠTIJE, MOJE KOKE. PATKE I MARGARCA, A I DA SA NJIMA REČEN KOJU BESIDU. JOŠ SE MALO PROTEGNE, ONAKO OD GUŠTA, UMIJEN SE I DOK SE VARI JUTARNJA KAVA OGLASI SE MAGARAC (PUTALJ) KAD SAN ZAVRŠIJA SA ISPIJANJEN KAVE, ODEN IH NARANITI. DOK SAN PUTALJU DAVA TRAVE, JER GA ZBOG VRIMENA NISAN TIJA PUŠTAT VANKA, PALO MI JE NA PAMET DA NAPIŠEN RIČ – DVI O NJEMU, O MOM PUTALJU.

NEKI BI REKLI MAGARAC KA MAGARAC, NEŠ TI NJEGA! E, A NIJE BAŠ TAKO KAKO SE MISLI. GLEDAN GA ONAKO KAKO ŽVAKOLJI ONU TRAVURINU SA GUŠTON, PA JE PRIMIŠTA OD JEDNOG KANTUNA ŠUNJKE DO DRUGOG, ONDA ISKESI SVOJE JAKE ZUBETINE, ŠTO STOJE KA DRŠKO OD LAŠUNA, POGLEDA ME ONAKO PRIKO OKA, MANE REPON I NASTAVI, PA SE PITAN KOJA JE RAZLIKA IZMEĐU NJEGA I NAS KA LJUDI. PA, RECIMO, BAŠ NIKAKVA ILI MOŽDA NEKAKVA, OVISI KAKO SE GLEDA. ALI DA POČNEMO OD POČETKA!

U NE BAŠ TAKO STARA VRIMENA, MAGARAC JE SLUŽIJA ZA RAZNE POTRIBE, A NAJVIŠE TEŽAKOME ČOVIKU KOJI NIJE MOGA ZAMISLITI ŽIVOT I RADU BEZ NJEGA, ZA NOSITI MASLINE U PRITENIN VRIČAMA, ZA TOVARI TI DRVA I SLIČNO, A KAD DIKOD NE BI POSLUŠA, DOBIJA BI BUBACA I SUKON PO LEBRIMA, A OVAJ BI SAMO TRPJA T MUČA, A ŠTA ĆE DRUGO JER SE ŽALIT NIJE MOGA NIKOM.

DANAS SE SVE PROMINILO U OVON LUDON VRIMENU, DI SE BAŠ I NE POŠTUJU LJUDSKE VRIDNOSTI, ČOVIK JE POSTA MAGARAC, PA SAM NOSI TERET, DUPLO VEĆI NEGO ŠTA MOŽE PODNITI. A MAGARAC POSTA PRIVILEGIRAN I ZAŠTIĆEN OD SVEGA.

NJEGA NE SEKIRA KO ĆE DOBITI NA IZBORIMA, JE LI U MINUSU, KOLIKA JE RATA KREDITA, KOJE ĆE GA ĆE OBUĆI, JESU LI MU POSTOLI RUVINJANI. ON JE SAD DOŠA NA SVOJE. DADEŠ MU ISTI I PITI, STAVIŠ GA ISPOD MASLINE DA PASE I ON JE ZADOVOLJAN. A NEMA GA KO NI TOVARI TI, STARI POMRLI, A MLADI NEĆE, A I NE ZNAJU. I ŠTA MU FALI! AMA BAŠ NIŠTA!

JOŠ GA FUREŠTI LITRETAVAJU SA SVI BANDA, TAKO DA NJEGOVI SLIKA IMA SVUGDI I TO SA PONOSON. A KO ĆE NAŠE SLIKE GLEDATI!?! NE GLEDAMO SAMI SEBE, A KAMO LI TO, PA SE PITAN KO VIŠE VRIDI ČOVIK ILI MAGARAC, PITANJE JE! ETO! JA SAN NAPISA KRATKU ŠTORIJU O NEĆEM,

ONAKO USPUT! SAD MORAN IĆI SPREMIT ŠTOGOD ZA ISTI, JER SAN OGLADNIJA.

AJTE, BOG, I ŽIVIL!

VAŠ DEČKO

Po mraku na krov domovine

E, da...tako je to. Čovjek se svačega dosjeti jer mašta radi svašta i onda se mnoge misli provedu u djelo. Naravno tako je i ova ideja doživjela realizaciju. Pentrali smo se mi na Dinaru mnogo puta pa i po noći ali ovaj pokušaj bit će izveden u najsurovijem terminu. Veljača je sredina zime, najhladniji dio godine. Bura je svakodnevni gost koja sa niskom temperaturom čini jakog protivnika. Dinara je pod snijegom, a iznad 1500 metara često zna biti zavijena u guste vlažne oblake. Naravno tu je i noć koja umanjuje vidljivost, ometa orijentaciju, ali ponajviše smeta jer djeluje kao otežavajući psihološki element. Vjerojatno svi znamo bar nekolicinu poznanika koji po mraku ne bi niti oko svoje kuće napravili krug tako da bi im „šetnja“, po bespućima najviše planine u Hrvatskoj vjerovatno bila suluda ideja od koje ih hvata jeza pri samoj pomisli.

Upravo zbog svega toga i još ponekih razloga mi smo odlučili popeti se na Dinaru pod okriljem noći, u svitanje biti pri vrhu, a buđenje novog dana i pozdrav prvim zrakama

zlatnog sunca s istoka obaviti na 1831 metar, kao Hrvati na najvišem položaju....

Duboko zavaljen u sicu, slušam glazbu i uživam u toplom autu parkiranom u podnožju Dinare. Kroz staklo gledam crne grane okolnih stabala koje se lagano ljuljaju na buri. Pun mjesec visoko iznad naših glava baca sablasno svjetlo na krš i škrape oko nas. On je naš jedini saveznik večeras koji će nam obasjati pute kroz noć. Planirali smo izlet baš tako, ali da bi bilo efekta trebalo bi biti i vedro. I bilo je, za sada su neke od prirodnih sila na našoj strani. Nebo je kao staklo, bez oblačka posuto hrpom sitnih svičica. Kao da i one žmirkaju, čude nam se iz visina svemira. Vrijeme je da se krene.....

Na trenutak-dva još uvijek odgađam trenutak kada će se vrata moga auta otvoriti u noć pa me iz sanjarenja surovo baciti u stvarnost. Ruka poteže kvaku i vrata popuštaju. Naginjem se van i spuštam nogu na hladnu zemlju. U trenu su se rasplinula sva moja idilična maštanja. Hladan vjetar odmah daje do znanja kako nismo dobrodošli i pokušava

nas, uzalud, odvratiti od smjelog nauma.

Gledam moju malobrojnu ekipu kako se trese na buri, gledaju u mračne visine iznad nas i hrabre se glasnim osmjesima. Svega nas je šest jer sam dan prije doživio epidemiju poziva i otkaza. Iako se cijeli tjedan pratila prognoza vremena i odlučilo se ići zbog najavljivih uvjeta, ipak su mnogi odustali. Za očekivati je bilo da će u veljači na Dinari u 2 sata ujutro biti mračno, hladno i burovito, ali neki kao da nisu računali na to pa su odlučili ostati u toplim krevetima.

Otpadali su jedan po jedan a ja sam svakim pozivom bio sigurniji da ću ići, jer na kraju ostajem ja, a sebe ne mogu nazvati da si javim kako ne idem... Anči najupornija od svih zove 3-4 puta da ima veliku želju ići, ali nema prijevoz do grada. Stavljam plus na jedno ime i hitam u Vodice po nju žvaćući pizzetu jureći preko šibenskog mosta. Ubrzo se vraćamo do bazena, tu nas čekaju Bera i Iva. Eto, malo po malo skupljamo se. Sad nas je četvero, iz parkiranog auta izlazi i Ankica, pet...nije loše. Pričekat ćemo još koji minut i krećemo. Uto dolazi i Matko. Broj se zaokružio na šest i polazimo. Još očekujem kolegu planinara Sašu Gospića iz Zadra koji je čuo za naš izlet pa je zvao i odlučio se priključiti u samom podnožju. I tako preko usnulog Drniša i pustog Knina stižemo u Glavaš gdje nas treba čekati Saša, ali ga nema...pomislih još jedan iz grupe koja je otkazala.

Prilazeći podnožju, iz auta sam gledao vrhove kako su obavijeni fulorescentnom maglom napunjenom mjesecinom pa pogledah na svoju grupu koja je odlučna, ali neiskusna pa se zamislih na tren kako ćemo se provesti kad dođemo umorni blizu vrha i uđemo u taj mokri oblak kad nam se vidljivost smanji na par metara a vjetar i hladnoća budu odlučni da nam naude. Iza mene je 19 uspona na vrh a kad zbojim ostale iz grupe oni svi zajedno imaju 5. Od

toga Bera i Iva idu prvi put. ....a izabrale su najgori mogući trenutak za to. Svjestan odgovornosti za njih na trenutak sam se zabrinuo, ali već slijedeće sekunde na lice mi se navuče osmijeh jer avanutra je zagarantirana....

Koliko god bio optimističan nisam mogao a da se ne prisjetim najkontraverznijeg Hrvata. Čovjeka neslučenih mogućnosti i ogromnog srca. Osobu upućenu u mnoga područja ljudskog djelovanja. Očito vrlo bogatog stanovnika lijepje naše koji je za opće dobro nacije često iz svoga džepa istrese par stotina milijuna kuna. Do danas meni nepoznate adrese u Zagrebu i misterioznog porijekla. Sve ovo navedeno mu jednim dijelom i opravdava ponašanje. Kako i priliči likovima njegovog kova čak mu ni ime sa sigurnošću neznam. Gledano kroz povijest svi takvi su imali svoj alter ego pa tako i on. U narodu je poznat pod imenom Vlade, ali da li se punim imenom zove Vladimir ili nekako drugačije teško mogu reći. Naravno o prezimenu ne

moгу niti pomišljati. I tako bi nam dobro došao sa svojim milijunčićima da nam omogućí da kupimo bolje gojzerice za ovakve uvjete, jakete od gore-texa, potkape i termo hlače za koje nam je sasvim dovoljno puno manje novca od onoga koji on dijeli.

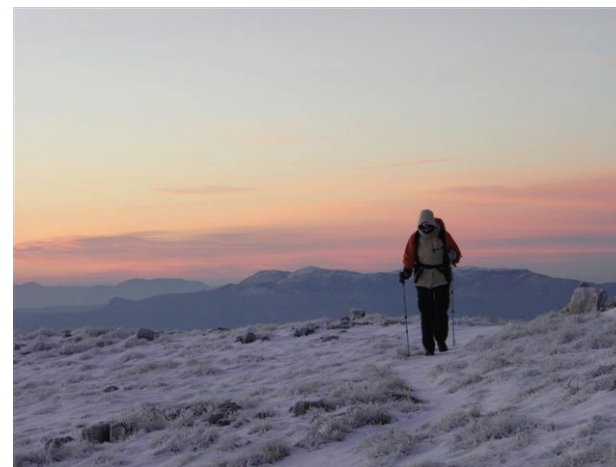
Uvjeren u njegovu dobrotu siguran sam da bi nam pomogao kao i svima do sada. Iako površno gledam TV i čitam novine, nisam mogao izbjeći informaciju kako su svi ratari Slavonije u velikim novčanim problemima, pa su popalili par stotina traktora i krenuli u Zagreb kod Vlade na razgovor. Traže ljudi isplate novca za prošlogodišnju ljetinu i pomoć za novu sjetvu. Radi se o velikim novcima, a Vlade to očito ima. Jednako tako sva naša brodogradilišta kad upadnu u finansijske dubioze pošalju par direktora u Zagreb. Zatraže razgovor sa Vladom i pomoć od 150 milijuna kuna da prebrode krizu. Kod Vlade na razgovor idu sindikati i prosvjetni radnici, ribari kad traže jeftiniji plavi dizel i

proglašenje ZERPA, branitelji, proizvođači mlijeka i umirovljenici. Kompletna oporba što uključuje sve stranke osim HDZ-a. Brodari, željezničari, metalurzi, pekari, sportaši i umjetnici. Svi traže od Vlade da smanji cijenu električne energije i oslobodi nas participacije. Da podigne otkupnu cijenu brašna i mlijeka i poveća doprinos za razvoj sporta. Neka odriješ kesu za auto-put do Dubrovnika i Pelješki most. Ako radnici bilo koje tvornice ostanu bez plaće na 6 mjeseci oni znaju što im je činiti. Treba ići u Zagreb i tražiti od Vlade da im pomogne. Prijeti li vam deložacija iz jedinog vam stambenog prostora jednostavno se popnete na krov, prestanete uzimati hranu nekoliko dana i nadate se da će vaša očajna priča putem medija nekako doći do Vlade koji će onda stati na vašu stranu...i tako u nedogled. Beskrajni su primjeri na koje sve načine svakodnevno ljudi traže pomoć od njega..I ja bi se rado malo ogrebao za koju tisućicu, to bi nama skromnim planinarima bilo sasvim dovoljno.

Očito svestran lik makar i bez novaca, samo svojim prisustvom bio bi i ovdje od koristi. Ipak šta je tu je, kažu pokriješ se koliko je deka duga. Bez obzira na sve, nas šestoro odabranih u mraku na livadi pripremamo se za uspon. Slažu se ruksaci, oblače potkape i gamaše. S početka sela dolaze nam dva svjetla i vijugaju uz brdo. Iz nepoznatog auta zadarskih tablica izlazi Saša. Prvi put se srećemo, upoznaje se s ostalima pa se i on priprema za naporni put koji je pred nama. Sada smo kompletni, broj je konačan - sedmorica veličanstvenih spremnoje za polazak.

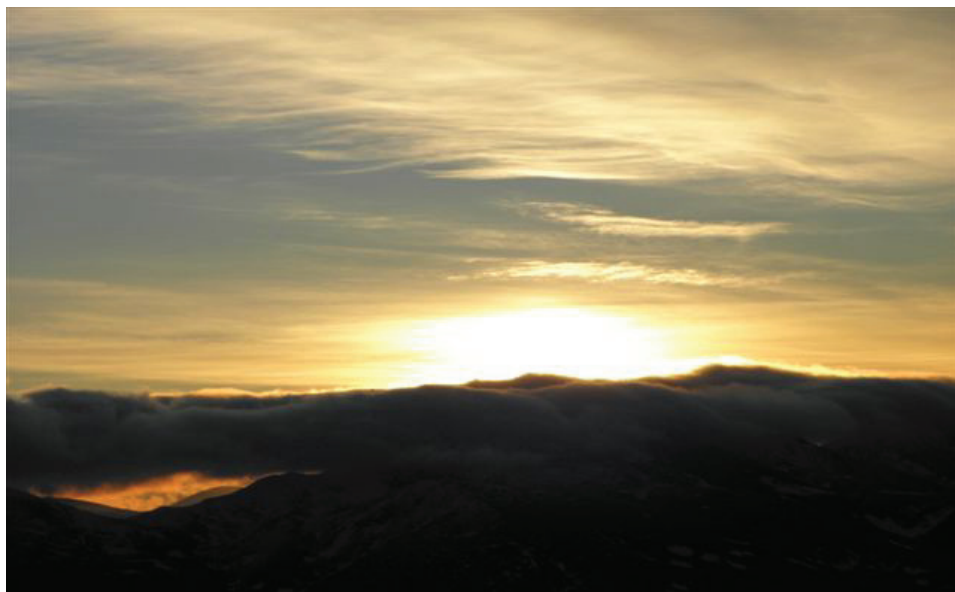
Nešto prije 3 sata povlačim kolonu uz brdo. Iako je vidljivost odlična palimo tikice na čelu i tražimo prve markacije na kamenjaru. Podižem glavu i u daljini nazirem crne obriše kule Glavaš koja stoji ovdje od 14.stoljeća. Okupana mjesecinom crna silueta stare utvrde doista zlokobno izgleda. Zamišljam kako je nakad na njoj obitavala vlastela, živjela u bogatstvu na račun potlačenih kmetova. U to vrijeme prije 650 godina dok su skoro svi ži-

vjeli u trošnim drvenim potleuščicama pokrivenim slamom ovo mjesto je bilo velegradnja. Građevina od kamena koje je imala nekoliko etaža i kulu za stražare sigurno je izgledala moćno. To je bilo vrijeme 200 godina prije Matije Gupca i seljačke bune, a zemlja je još uvijek bila ravna ploča. Nisu ni znali da se planeta može opliviti i da se na istok može stići ako se ide zaapdnim putem. O američkom kontinentu nisu pojma imali. Do rođenja Giordana Bruna, oca heliocentričnog sustava planeta, kojeg su mračne crkvene sile samo zbog toga što je glasno govorio istinu, živog spalile na lomači, proći će još stoljeće i pol. Inkvizicija, kuga, glad, feudalizam i stalna osmanlijska prijetnja nisu nimalo ulijevali nadu u bolje sutra. Kad zatvorim oči odmah vidim gola strmišta u magli i crne vrane koje kriješte na smrznutim busenima zemlje. Unutar zidina još odjekuju metalni udarci u nakovanj i rzanje konja. Zaista sam sretan što sam rođen u vrijeme rock and rolla.

Primićemo se kuli pa se osvrćem iza da vidim kako ostali napreduju. Na začelju ide Matko koji je dobio zadatak da pazi na Ivu koja je najslabija karika večeras. Nakon samo pet minuta već zaostaju tridesetak metara. Malo me to brine, ali nastavljamo dalje laganim tempom. Iz iskustva znam da je najbrži način ići polako. Prolazimo pored kule, osvrćem se na Ivu koja je u kratko vrijeme još više povećala svoj zaostatak. Teško drži priključak i znam da ću

46 morati brzo donijeti odluku o promjeni plana za nju. Dajem joj još jednu šansu, s namjerom da za pet minuta vidim kako joj ide. Na trećem zaustavljanju njena tikica se i ne vidi u mraku. Moram odlučiti što dalje i to brzo. Bura puše i zaustavljanje duže od par minuta izaziva drhtavicu. Propuštam ostale pokraj sebe da nastave lagano uz brdo a ja ostajem čekati Matka i Ivu. Prva grupa se gubi u tami uz dogovor da me čekaju na pola puta u skloništu Martinova košara koje je na 1300 metara n/v.

Ubrzo stižu i njih dvoje. Iva je na izmaku snaga i umorna sjeda na suhozid. Odmah joj objašnjavam da dalje ne može ići i da se mora vratiti do auta. Matko ide dalje za prvom grupom, a ja bacam ruksak na pod i vodim Ivu niz brdo. Odluka nije laka ni meni ni njoj, ali od dva teška scenarija za ovaj dan ja sam joj izabrao manje bolan. Nekako mi se sami nameću stihovi „ne budi luda bit će ti bolje sto puta, na zadnjem sjedištu moga auta“, Vraćamo se nazad na polaznu točku. Smještam Ivu na sigurno uz savjet da zbog seoskih poludivljih pasa ne izlazi iz auta prije svitanja, a ja hitam ubrzanim korakom za gru-

pom koja sad ima prednost oko 40 minuta.

Koliko god to ne bi htio sad i ja žurim da ih što prije stignem. Nakon 20 minuta nailazim na svoj ruksak, bacam ga na već mokra leđa i hitam dalje: baš mi je dobro došao da me zaštiti od bure. Daleko u visini kroz crno bespuće vidim pet sitnih točkica kako svijetle i vijugaju u koloni. Razmak je sve manji, Košara sve bliže. Netom prije skloništa sustižem Anči koje je zadnja, laganim tempom napreduje uživajući u srebrnoj mjesečini. Prilazim Košari, a vjetar na ovom dijelu je sve jači. Nema nikakvog raslinja ni stijena pa bura šiba nesmiljeno po polegloj smrznutoj travi koja hrška pod gojzericama. Vapim za malo zavjetrine koja me čeka u skloništu, ubrzavam da si skratim muke.

U 4 i pol doslovno utrčavam u kame-no zdanje. Ostali su se već raskomodili. Da si smanjim pregrijavanje zadnjih pola sata zavrnuo sam nogavice do koljena, ali to mi nije pomoglo jer su mi mokre sve majice. Saša, Bera, Ankica i Matko koriste vrijeme za marandu dok je meni prvo na pameti svući sve sa sebe i obući se u suhu odjeću. Ušavši u Košaru s onog hladnog vjetra učinilo mi se da sam

u hotelu sa bar 4 zvijezdice (nema bazena), ali u tom „hotelu“ je pet ispod nule. Kroz zidove od krupnog kamena bura je natiskala hrpice snijega i osjećaj je kao da sam u frižideru veličine garaže. Par voštanica stidljivo titra na stolu bacajući svijetlo tek metar oko sebe. Iz mračnih kuteva vreba mistična tama. Hitro se svlačim i još brže oblačim suhu majicu. Za „neplaninare“ kojima je zimi teško usred noći ustati iz toplog kreveta do WC-a pa to odgađaju sve do jutra to je sigurno prilično surov potez, ali nemam izbora pa sebe uvjeravam da i nije tako teško. Spaaas.....

Ostajemo dvadesetak minuta, krije-pimo se jer, kako stvari stoje, za to nećemo imati šanse kad krenemo dalje. Bura i dalje tutnji iznad našeg trošnog krova. Ubrzo ulazimo u niske oblake pune vlage, što neće biti ugodno. Ako i dođemo do vrha nećemo se na njemu zadržati duže od par minuta tako da neće biti vremena za odmor i jelo. Sve nas hvata drhtavica od našeg „hotela“ u kojem na pet ispod nule ne bi bilo ugodno niti ležati

dobro zamotan u bezbroj pokrivača, a mi smo sjedili u majicama i marendavali. Tek kad postaneš planinar dobijaš šansu probati neke stvari o kojima obični smrtnici mogu samo u šali pričati. Zato žurimo dalje probati još ponešto. Ubrzanim pokretima vraćamo stvari u ruksake, stežemo jakete oko vrata, nabijamo kape i rukavice pa krećemo dalje u mračnu neizvjesnost.

Jedan po jedan provirujemo iz Martinove Košare i bacamo put pod noge. Blagim nagibom udaljavamo se od skloništa koje nestaje u tami. Pet je sati i sluti se kraj noći. Čini mi se da je i bura malo oslabila što je svakako dobar znak. Daleko na istoku preko brda u daljini vidim kako se nisko na horizontu crno nebo pretvara u tamno plavo. Zvijezdice se pomalo gase i sunce polako, ali sigurno stiže nam u susret. Korak po korak dolazimo do prvih krpa snijega. Vjetar ga je ponegdje otpuhao tako je u tankom sloju dok ga u zavjetrinama ima više od pola metra. Sve je strmije, tempo je nešto sporiji, ali napredujemo

dobro. Noć polako nestaje, otvaraju se plavkasti vidici na sve strane. Sad tek dolaze na naplatu svi naši trudi protekle noći. Cijeli svijet nam je bio nekih par metara koje bi tikica obasjala, a sada nam se planina nudi i skida svoj tamni veo. Naziru se obronci na sve strane, udoline i vrtače u kojima tama pruža zadnji otpor danjem svijetlu. U šumi nešto prije dubokog kleka snijeg je zbog slabog vjetera dosta dubok i mekan pa upadamo skoro do pasa. U dva navrata morao sam

leći potrbuške i ispuzati nekoliko metara jer mojih sto i nešto sitno kilograma uspješno propadaju kroz bijeli pokrivač. Stižemo na Duboki klek, ogromnu vrtaču upravo kad je sunce provirilo preko brda i bacilo prvu zraku na nas. U bijeloj vjenčanici Dinara se kupava u zlatnom sjaju i sve poprimalo bajkoviti izgled. Svi na trenutak zastajemo, **okrećemo lice suncu i meditiramo u tišini.....**

Svanulo je prekrasno jutro puno sunca i zlaćanog snijega. Vjetar je odradio svoju noćnu smjenu i otišao na počinak. Okko sene gledam gola stabla sitnih grančica presvučena tankim slojem mraza i pitam se u kojem sam to filmu. Da li je ovo san ili java, sve izgleda kao da su uokolo divovski bijeli koralji koji streme u plavo nebo.

Svjetsni činjenice da će se ovo pretvoriti u nezaboravno lijep izlet veselo nastavljamo dalje,

blizu smo vrha. Ovim tempom za manje od sata trebali bi biti na cilju.

Zadnja dionica je potpuno gola, bez šume i bilo kakvog raslinja, samo trava koja je smrznuta pod debelim slojem snijega. Očekuju nas još dva prevoja nakon kojih ćemo ugledati vrh u daljini. Preostaje nam još potom po hrbtu, bez velikih uspona doći do njega. Na ovom dijelu Dinara izgleda kao da je pokrivena čistim novim lancunom koji je netko jako dobro nategao. Netaknuta bijelina svuda oko nas. Tek ponegdje proviri veći kamen ili grančica kržljavog grma. Hodamo u tišini da ne remetimo prirodni sklad. Foto-aparati neumorno okidaju na sve strane, skupljaju se uspomene za kući.

Korak po korak, neprimjetno stižemo nadomak vrha. Matko je već gore i maše nam, stižem ja, Bera, pa ostala trojka: Anči, Ankica i Saša.....

Još jedna pobjeda je ostvarena. Ankica je bila na ovom mjestu prije 2 mjeseca prvi puta, ali u gustoj magli i na hladnom vjetru nije mogla dugo ostati i uživati. Ovaj put planina joj se pruža u puno boljem svijetlu. Na sve strane puca vidik u **nedogled. Oblaci su nestali, a sunce s istoka šalje svoje zrake da nas ugriju.**

Bacamo ruksake i **podignutih ruku** vičemo od sreće.... Vadim zastavu, obvezan rekvizit u mojim stvarima, pa svi zajedno poziramo kao da smo na krovu svijeta. Na neki način ovo je slično tome. Usred zime i po noći popeti se na najvišu točku domovine rijetka je privilegija. Snagom svojih mišića dosegnuti najvišu točku Hrvatske je čast. Meni po dvadeseti put, ali osjećaj nikad nije isti. Zadovoljstvo je uvijek sve veće i veće. Zato se stalno vraćam. I sada dok stojim na vrhu znam da mi sljedi silazak, a već mislim o slijedećem pohodu.

Šetamo do obližnjeg križa obloženog debelim slojem leda kojeg je vjetar

oblikovao u nestvarne konture kao da je od šlagga. Vraćamo nazad do Sinjala. Zaista uživamo i sretni smo što nije hladno pa možemo ostati dugo na vrhu. Ipak nakon više od sata vrijeme je za povratak. Pakiramo stvari i nevoljko krećemo nizbrdo. Nakon par koraka ne možemo a da se ne okrenemo i bacimo još jedan pogled na sam vrh. Opet sam se sjetio našeg prijatelja Vladimira u Zagrebu. Šta mu vrijedi da je faca, popularan i bogat, kada mu svi kucaju na vrata i hoće ga srušiti. Vidim prije par dana, krenuli su mnogi prosvjedi protiv njega. Skupljaju se ljudi po ulicama, nose transparente i uzvikuju razne parole. Ali svima je zajedničko jedno, koga god upitate zašto to rade svi su složni, pa kažu „treba srušit Vladu“ .... Pa u ovoj ljepoti i miru oko mene pomislih ne bih se mijenjao s njim.

Šta mu to treba u životu? Bilo bi mu puno bolje da se ostavi politike i upiše se u planinare. Na nas nitko ne viče i ne želi nas rušiti. Spokojni smo i veseli, bez ikakvih briga na ovim našim pohodima. To je bogatstvo koje on ne može kupiti. Jer nema cijene, a i nije na prodaju... E, moj Vlade, ne valja ti posal...

Ne želim dalje kvariti ovaj izlet takvim mislima pa se vraćam u stvarnost. Istim putem po našim stopama vraćamo se nazad. Opet koristimo svaku moguću priliku za još poneku dojmljivu fotografiju. Teška srca vraćamo se do auta pa odugovlačimo što je moguće više naš povratak. Valjamo se po netaknutom snijegu u obližnjim vrtačama i pokušavamo se otklizati niz strme stranice u dubinu. Saša, profi fotograf je najuporniji i ne gasi aparat. Ima najbolju opremu i koristi je maksimalno, okida fotke na sve strane. Svatko se zabavlja na svoj način. Odužilo se naše spuštanje pa nam je trebalo dva sata da dođemo

do granice na kojoj više nema bijelog pokrivača. Prešli smo pola puta i potrošili dosta vremena pa Matko dobija novi zadatak da požuri niz brdo do Ive koja je sama od tri sata. Uvijek se sjetim moje dvije epizode slučajnih susreta sa seoskim psima koji su prilično „slobodne“ naravi pa ne želim da nešto pođe po zlu. Matko dodaje gasa i nestaje ispod nas. Mi ga siljedimo nešto sporije, ali više ne zastajkujemo .

Ubrzo se nazire Martinova Košara, naš noćni „hotel“ kojeg zaobilazimo s desne strane, spuštamo se niz septine do izvora, pa utabanom stazom dalje kroz šumu. Uz priču nismo ni osjetili kako brzo napredujemo i za sat vremena dolazimo nadomak kule Glavaš od koje se na livadi u daljini vide naši auti. Još par minuta i sti-

žemo.

Šetnja je gotova.

Ponovo smo na početku, na istom mjestu s kojeg smo krenuli pod udarima buru u cmu noć. Iva i Matko su tu i ekipa je kompletna. Naravno, sad je vrijeme za još jednu marendu, onu najsladšu

jer je sve gotovo i nije baš po planinarskom kodeksu ponešenu hranu vratiti kući.

Ispod velikog hrasta je betonski stol i dvije klupe pa sjedamo uokolo i bacamo se na jelo. Prepričavamo dan koji smo proveli u planini i međusobno dijelimo pršut, sir i kolače. Lagani vjetar sa zapada hladi nas pa ubrzo postaje nelagodno sjediti na otvorenom. Ipak je veljača, a ne kolovoz. Još je preostalo da skupimo stvari, potrpamo se u aute i kenemo prema moru. Pozdravljamo se sa Sašom koji ide prema Zadru, bacamo zadnji pogled na „majku“ Dinaru pa umorni i sretni krećemo svojim kućama.

Sunce je nisko na zapadu i baca bakreno

svijetlo na obronke okolnih brda dok lagano promičemo kroz pusta sela Podinarja. Po starom dobrom običaju na povratku stajemo u kafić uz cestu na kavu i još malo razgovora. Teško se rastavit od ovakve ekipe pa se rastanak odgađa do krajnjih granica, a dan rasteže na što više preko 24 sata. Dok ostali pijuckaju kavu skoknuo sam u dućan preko puta kupiti neke potrepštine za kući. Uz neke sitnice uzimam i voćni sok u tetrapaku od 2 litre. Dok na kutiji tražim otisnut datum roka trajanja u oko mi pada na vrhu, sitnim slovima napisano „ovdje otvoriti“. Malo sam revoltiran jer ako kupim taj sok, valjda ga mogu otvoriti gdje ja hoću, a ne baš tu u dućanu. Vraćam ga nazad na policu uzimam drugi, ali i na njemu piše isto. ....Ovdje otvoriti...Sad sam već pomalo i ljut. Pa ako ga ovdje otvorim moram ga i popiti jer nema čepa pa će mi se proliti, a mislio sam ga nositi kući. Vraćam i toga nazad pa uporno tražim neki sok koji mi odgovara po okusu i cijeni, ali da ga mogu otvoriti gdje ja hoću. Što više tražim sve sam dosljedniji da neću popustiti. Ako ga i ne nađem neću uzeti ništa. Opet sam se sjetio gospodina Vlade u Zagrebu. Tko sve nije išao kod njega s raznoraznim zahtjevima za pomoć. Pala mi je ideja, mogao bih i ja zapaliti u metropolu, izaći na ulicu i napisati transparent...“sokove otva-

rajmo kući“ i paradirati! Možda moj vapaj dođe i do njegovih ušiju, pa nešto pomogne. Gledajući što svi drugi traže i koliki su to novčani iznosi, ovo moje je kap u moru. Pa nisam valjda najljepše godine svoje mladosti proveo u ratu uzalud pa da u svojoj domovini ne mogu sada niti sok kupiti i otvoriti gdje ja hoću. To sigurno ima nekakve veze sa predpristupnim pregovorima Hrvatske za ulazak u EU. Vjerojatno postoji neko poglavlje u kojem piše „svi sokovi u tetrapaku koji se kupuju u maloprodaji na teritoriju Republike Hrvatske moraju imati natpis 'ovdje otvoriti' te se isti mora ispoštovati.“

Idemo u Zagreb rušiti Vladu....više razularena masa sa moga radija u autu. „treba smijeniti Vladu“, gorljivi poklici na sve strane dok ja grabim zadnje kilometre ceste prema kući. Vlade, Vlade mislim se ja, ne valja ti rabota, u šta si se uvalija. Šta ti to treba u životu. Ja dobro znam zašto sve ove godine pohodim u prirodu, daleko od svega toga. Možda bi i tebi bilo bolje jer tamo nema ničega sličnog tome. Samo mir i ptičice. Grane na vjetru i pamučni oblaci što plove nebom, žubor planinskog potoka i pogled s vrha što seže u nedogled....zato i dalje ostajem na svojim utrtnim stazama daleko od svih željnih krvi.. moji planinari i ja. Planine nas zovu, nemoguće je ne čuti ih....

Marica Mihaljević

Mont Blanc - 4810.45 m

Sto reći doživljaj samo takav, svi odgledani dokumentarni filmovi, svi ispričani doživljaji od strane ljudi koji su okusili te visine sve se stopilo u jedan samo meni drag i poznat osjećaj Živjeti, pa da mogla bi napisati živjeti, iako je to bilo pet dana, ali obitavati na ledenjaku na 3800m ipak triba proživjeti za doživjeti. I ja jesam, uspjela sam....stajala sam na 4810m, san vrha Mont blanc napokon se ostvario.....stajala sam gore...ali ono baš bila sretna...sretna jer sam uspjela doći gore, jer nisam samu sebe iznevjerila...jer sam opravdala očekivanja mojih dragih ljudi, planinara.... Lijepi, jedinstveni osjećaj, stajati sa zastavom svog kluba i smiješiti se u foto-aparat koji će ovjekovječiti taj trenutak. Sve ima svoje draži, svaki trenutak, osoboito kad sve to jako voliš...

U periodu od 13.-21.08.2011. dvanaet Hrvata i Hrvatica boravilo je na padinama krova Europe – Mont Blanca. Bila sam pozvana od strane alpinističkog kluba Zadar koji je sve to organizirao. Odazvala sam se bez razmišljanja. Nešto od opreme sam posudila, nešto ku-

pila, nešto sam imala i tako uspjela kompletirati svu opremu za uspon – skup je to sport.

1000km nas je dijelilo od cilja – Chamonix France. Krenuli smo 12-og oko 18h, natovareni do zuba. Trebalo nam je nekih 12h vožnje do kampa u kojem smo bili naredna tri dana. Upoznali smo čitav slikovit, skup turistički gradić s ružnom kavom. No, tko traži taj i nađe: kava espresso euro ipo, ali bila je i fina. 12 ljudi raštrkalo se gradićem u potrazi za svim i svačim, u potrazi za nečim novim i jeftinim ..a.e. Nas par bilo je i na misi, naravno na francuskom jeziku i sve što sam razumjela bilo je montanja-planina, Mari-Marija, Amen-Amen....dovoljno!

Tri dana u Chamonixu, svima pogled uprt prema gore, u visine, Mont Blanc...kako od njega, kada. Vrijeme je bilo ružno, kiša je padala, a vrijeme prolazi....Htjeli smo prošetati i ledenjakom Mer de Glass, ali već spomenuta kiša nam je izjalovila plan, eh, kad nam vrijeme neda, onda idemo ćemo u ledenjak:

Neven Magazin, tekst i foto

Babin Vrh

Zelja da se popnem na Babin Vrh mi se mi se javila još od mojih prvih uspona na Sveto Brdo. Južnim Velebitom dominira Sveto brdo koje visinom i ljepotom zaista zasjenjuje sve ostale vrhove Velebita i nakon što ga osvojiš teško je naći snage i motiva da se učini dodatni napor i popne na Babin Vrh koji se nalazi u njegovoj neposrednoj blizini.

Pored lijepog izgleda te visine od 1744 m/nv, koja ga čini trećim vrhom Velebita, planinari Babin Vrh izuzetno rijetko posjećuju. Do nje ne vodi markirana staza i nekako je „van ruke“. Nije mi poznato da je itko od kolega planinara opisao penjanje na Babin Vrh. Istina Neven Kursar iz HPD-a „Kamenar“, čije mišljenje cijenim, mi je jednom rekao: „Zenzo fantastičan pogled koji se pruža sa Babina Vrha će te oduševiti“.

Ove zime, nakon što sam se popeo po tko zna koji put na Sveto Brdo, dobro sam isplanirao rutu kojom ću doći na Babin Vrh. Već duže vremena izbjegavam samostalno planinarenje kojeg sam bio poklonik, pa sam predložio Damiru da mi pravi društvo. Damir je jasno odmah pristao, što više oduševilo ga je da će napokon proći tim predjelima i vidjeti ljepote o kojima je samo slušao.

I tako, nakon što smo ove godine imali već tri uspona na Sveto Brdo iz pravca Dušica, planirali smo penjanje na Sveto Brdo iz pravca Libinja, a na povratku ćemo se vratiti preko Babina Vrha. Libinje je predivna valovita visoravan koja

se pruža podno Svetog Brda i u ovo doba, a radi se o kasnom proljeću, je puna zelenih travnatih pašnjaka na kojima slobodno žive krda poludivljih konja. Ti konji su potomci konja koje je Hrvatska vojska koristila za prijenos ratnog materijala na tom području u Domovinskom ratu. Namnožili su se i sad ih ima preko šezdeset.

Prema cilju smo krenuli ujutro 26.05. 2011. starim Damirovim golfom, vozilom koje može izdržati kretanje po lošem makadamu. Pridružio nam se i Damirov sin Dino, mladić koji nikada nije bio u planini, ali sportaš i pun elana.

Da bi se došlo do Libinja treba s magistrale ispred Modrića skrenuti desno i uskim, u donjem dijelu asfaltiranim putem krenuti uzbrdo prateći tablu s natpisom „Sveti Ivan“ i tako desetak kilometara do križanja. Desno se ide lošim makadamom preko Bukve na Tulove Grede, a mi krenusmo lijevo spuštajući se prema Libinju. Put od uvale Modrić prema Libinju i selu Kneževići je probijen 2006. godine. Loše se održava pa treba stati na spomenutom raskršću. Prije izgradnje puta na Libinje se dolazilo od sela Modrić tj. s 0 m n/v i tada nam je trebalo više od dva sata da se uspnemo na Malo Libinje. Sada se do tog mjesta dolazi automobilom, a ja se sa sjetom prisjećam onih dana kad smo savladavali 0 m n/v -1753 m n/v (Sveto Brdo) za šest sati u jednom danu i isti dan se vratili na polaznu točku. Za takvo što je trebalo osim kondicije imati i puno volje.

Sunce je već dobrano peklo kad smo se naš troje zaputili prema cilju koji je izgledao tako daleko i moćno. Damir i Dino nisu krili oduševljenje prizorom koji im se pružao. Ja sam se pokušavao sjetiti kako sam prvi put doživio ono što oni sad također prvi put gledaju. Desetak puta sam prolazio ovim ljepotama i uvijek uživam u njima.

Staza koja prolazi Libinjem je markirana, što je dobro za one koji su prvi put ovdje, a iskusniji mogu malim skretanjem s nje brže proći taj dio.

Na početku Velikog Libinja, kod lokve smo naišli na krdo konja. Jedan pastuh je očito glavni, gleda nas kako prilazimo, kobile su također oprezne, oko njih je nekoliko ždrjebadi. Iz iskustva znam da im mogu pričati jako blizu, što i činim. Želim učiniti što efektivniju fotografiju. Čim se približim previše, najbliža kobila prijeteći kreće prema meni, malo se udaljim pa onda ponovo prilazim i tako sve dok ne prevršim mjeru pa se ne pokrene i pastuh. A Damir viče na mene, smijemo se.

Staza prolazi pored ostataka crkvice Svetog Ivana. Nekad su Libinje bile vrlo važne jer su

pružale bogatu ispašu za stoku, pa su žitelji okolnih mjesta imali potrebu tu izgraditi crkvicu. Sunce zapeklo, uskoro stižemo do izvora Pećica. Ne pamtim da je ikad presušio. Taj izvor je prava blagodat. Nakon kraćeg odmora penjemo se uzbrdo. Tek smo dosegli 1000 m/nv, a do cilja je još daleko, teži dio puta je tek pred nama. Što smo na većoj visini pogled unazad je ljepši. Vidi se more, most preko Maslenice, kanjon Orljače. Ja sam se nauživao ovih prizora i pričinja mi veliko zadovoljstvo da i drugima to priuštim.

Uskoro stižemo do skloništa podno Vlašskog Grada. Sklonište je drvena baraka smještena u gustoj borovoj šumici na visini od 1280 m/nv.

U njoj ima dovoljno mjesta za desetak planinara koji mogu boraviti u njoj i zimi jer ima peč na drva. U blizini skloništa nalazi se izvor pitke vode. U ovo doba godine izvor je slabašan, ali uz malo strpljenja obnovili smo zalihe vode i krenuli dalje strmom stazom koja vodi do prijevoja gdje se spaja sa Velebitskim planinarskim putem (VPP) koji vodi preko Marasovca do Svetog Brda.

Zastali smo kod spomen ploče koja je podignuta u spomen na tragičan događaj koji se zbio u

zimu 2006.god. Zaleđena staza, jak vjetar i vijavica bili su uzrok smrti trojice splitskih planinara koji su se sunovratili niz strminu u ponor dubok više od dvjesto metara. Zbog te spoznaje i krajolik, koji je inače predivan, nam se čini manje lijep.

Sunce je već doseglo zenit kad smo se dokopali Sijasete, travnate udoline koja se pruža sve do ispod Svetog brda. Staza vijuga kroz visoku travu i mi oslobođeni napora penjanja uživamo hodajući njome. Sijaset je ispunjen dubokim ponikvama u kojima se i u ovo doba godine nađe snijega. Silazimo sa staze i u jednoj vrtiči uživamo u zimskom ugodaju na početku ljeta. Ja i Dino grabimo zaleđeni snijeg, pravimo grude kojim gađamo Damira koji se izvalio na travu i odmara se nezainteresiran za te naše snježne radosti. Ipak, mora se dalje jer vrijeme neumitno teče, a nismo se još domogli ni Svetog Brda. Ono se nadвило nad nama, djeluje impresivno i

daleko. Znam da je potrebno još malo napora i na njegovom smo vrhu, pola sata najviše. I zaista, vrh se pojavljuje gotovo nenadano. Prvo što ugledamo je križa, a onda stižemo na malu zaravan. Sa zadovoljstvom gledam kako se Damir i Dino vesele usponu. Meni je ovo valjda dvadeset i neki put pa isto uživam.

Odlazimo do ploče na kojoj je uklesano deset božjih zapovjedi. Molimo se ispred nje. Danas je ona sastavljena od ulomaka jer je prije nekoliko godina grom udario u nju. I veliki križ je također bio srušen i godinama je tako ležao, a onda je ponovo osvojen i sad je niži za koji metar.

Pretpostavljam da je Damiru i Dinu za danas dosta penjanja, iscrpljeni smo, malo jedemo, a puno pijemo, temperatura je preko 30 stupnjeva, ali primarni cilj nije Sveto Brdo već Babin-Vrh. Idemo dalje, odnosno, bolje rečeno nazad, jer put za Babin vrh vodi u pravcu iz kojeg smo stigli, samo što sad idemo po hrptu i dosegnutoj visini od oko 1700 m. Ne znamo koji je vrh onaj „pravi“. Popnemo se na jedan i onda vidimo da je slijedeći nešto viši i tako tek četvrti je bio onaj pravi. To smo zaključili po naslaganoj gomili kamenja i željeznoj šipci koja je ležala na travi. Šipku smo ponovo namjestili u okomit položaj da budući posjetioци još iz daleka znaju koji je vrh u tom nizu onaj pravi.

Bili smo ushićeni pogledom koji nam se pružao s vrha. Sveto Brdo nam se ukazuje iz dosad nevidene perspektive, da nismo maloprije došli s njega, pitao bih se koje je to brdo. Sjeverna strana obrasla šumom strmoglavljuje se prema Svetom Roku pod velikim nagibom. Bunovac, travnati proplanak, s kojeg smo više puta kretali u osvajanje Vaganskog Vrh, nam je kao na dlanu. Impresivno i nešto novo.

Puni lijepih dojmova spustili smo se s Babinog Vrh, koji svojom visinom (1744m) i ljepotom zavrijeđuje da ga se primjerenije obilježi i češće posjećuje.

Na povratku smo se popeli i na Vlaški Grad s kojeg se najljepše vidi gornji dio Kanjona Male Paklenice, Crni Vrh i u daljini poznate konture Bojinog kuka.

U kafiću, na razini mora, uz hladno pivo, umorni i dobro „opaljeni“ planinskim suncem gledali smo tog dana prijedene vrhove Velebita čijem ćemo se zovu uskoro ponovno odazvati.

Ive Petrović

Šaljivčine

Jednog kasno jesenskog jutra 65-godišnji Stipan izađe pred kuću i sjedne na jedan panj, te počne razmišljati: - Kuda bi ja danas? Da li na intradu vidit ulazi li mi čije blago, ili bi na polje otiša podignit koji kamen na zid, zagradit prilaz?

Dok on tako razmišlja opazi svog starog prijatelja Tomu, zvanog Gramić, kako uz pomoć štapa, polako s noge na nogu ide prema njemu. - E, da, evo ga. Nema meni od moje rađe danas ništa. Kad on dođe kod mene ne zna taj otič' tako lako – promrlja Stipan sebi u bradu. Već izdaleka začu njegov glas. - O Stipane, prijatelju! Evo mene do tebe. 'Esi li kod kuće?

- Ajde, ajde naprid. Evo me ode pod bajemom si-dim.

- Aha, tute si je eli? Doša sam da te vidim, da zeru proljudikamo. Uh, posusta sam ti, uza stranu, duši me niki vrag u prsimon.

- Polako, bolan – Stipan će i pode mu u susret.

- A di si mi stari moj prijatelju! 'Esi li živ? Nema te ni čut ni vidit – Stipan će stežući mu ruku.

- Je, brate, nismo se ni vidili ima careva godina – odvrača Gramić.

- Ajde u kuću, odmori teke. Poist ćemo koju suhu smokvu, popit koju rakiju, nismo odavna.

- Oću, brate, ali ja bi volija sist' ode pod tarecu di ima više zdraka.

- Evo ti katriga. Sidi di očeš. Eto mene odma.

Stipan ode u konobu i donese pun bocunić žežene rakije i šaku smokava. Na mali stolić još stavi dva pićerina, te sjede do njega.

- Boga mi je prava. Čuje se mirlis – fali je Gramić, iako je još nije kušao.

- Oh, nema joj mane. Ostavija sam je na dva'cet gradi – pojašnjava Stipan te nali pune pićerine.

- 'Esu li ove tvoje smokve? – zanima Gramića.

- Da, da ja sušim svake godine. Provaj, uzmi.

Kada pojedše svaki po dvije, tri, uzeše pićerine i kucnuše se.

- A, a, a, šta je dobra, ćeto me izliči – uzdahnu Gramić.

- Oh, nema ti boljeg li'ka od nje, 'vako izujtra – na to će Stipan.

Pričaju njih dvojica tako ovome, o onome, kad li će Gramić iznenada:

- Stipane, ništo bi ti reka, ali se nemoj nać' uvriden. Dobre su ti smokve, rakija još bolja, ali ti, brate, ovi bocunić ne valja. Razbija mu se grljak. Ko'da nemaš drugoga?

- Ja sam mislija da ti nećeš vidit, davli te tvoji – nasmija je Stipan.

- Ih, opazija sam ja odma samo ti nisan tija reć – nasmija je Gramić.

Znade on da će Gramić čim malo popije udarit na šalu, pa mu uzvrača:

- A, evo šta je bilo. Bija mi je ode juće' ujutro zet Marko, pa smo pili, i ja ga metniija amo u kraj. Bit će ostalo teke pri dnu rakije. Gledam ja jutros, kad ono nema pola grljaka. Koji je vrag mislim se ja? Pitam ženu znade li ona .

- Nisam ja u nj' dirala, govori.

- E, ali dositim se ja šta bi moglo bit. Prije nega ću sinoć poč leć' oda protrča oni veliki miš-pus, kolko mačka. Siguro ga vrag donija po noći i odgriza ga, koda vidiš Boga. Nema šta drugo bit.

- He, he, vrag odnija i miše – nasmija se Gramić, praveći se kako ni najmanje ne sumnja u njegovu priču. A čuj šta se meni dogodilo prije osam dana.

- Gramiću, ajmo po još jednu popit – Stipan će ne bili ga skrenio, iako je znao da će mu se on ubrzo revanširat.

- To ti mene nagoniš da ne bi rakija izvitрила, a Stipane. Opit ću se pa će na me vikat nevista.

Neće, bolan – na to će Stipan.

Kad popiše Gramić nastavi:

- Ma bogati, Stipane, nije to ništa štaj' se tebi desilo. Slušaj ovo:

- Moja žena uveće 'vrigala uštipke u tavi na komnu. A znaš kako ti je, dok ona 'vriga ulje vrc oko. Ništa ona na to, kad ujutro ide peć' kruv naložila drva, zaprečala i metila peku. Traži ožek ali njega nigdi. Uvijek je sta' kraj peke. Traži ona traži di je to, ožeka nema. Imamo mi 'vako u jednom čošku niku staru skrinjetinu i vidi ona ožek viri ispod nje.

- Koji ga je vrag tute donija – misli ona sama sobom. Slegne se da će ga izvucu, a on se slomi popola. Zove ti ona mene:

- Tome, Tome, dodi amo, vidit ćeš ništo! Nu' gledaj – pokaziva ona.

- Slomljen ožek. Koji je vrag? – mislim se ja i uzmem u ruku jedan komad i gledam. E reko' ja njoj:

- Šta misliš šta mu je bilo?

- Ne znam Tome moj – ona će.

- E, a znadem ja. Kad si ti sinoć 'vrigala uštipke štrapalo ti je ulje oko i palo po ožeku. Oni su to saćutili i lizali su to ulje i grizli. Eto šta je bilo. Odnija ti nji' vrag, njimon su zubi ki' čelik.

- E, nu, davliji su miši, moj Gramiću – složi se Stipan.

- Jesu, jesu, dašta su – pridoda Gramić.

- Oćemo li još po jednu? – stade ga nagovarati Stipan. - Oćemo, nega prijatelju, ja sam kod tebe doša i zbog jedne druge stvari. Ti si provećuran i znan čovik. Svašta znadeš, a ja ti imam jedan problem. Moreš li ti mene kako naputiti šta napraviti? 'Eli da očeš?

- Dede da ćujem.

- Ja sam juće' iša na sajam u Drniš i kupija sam

dvo'j svinja. Ima u njimon biće jedno šezdeset kili, ali šta ti je? Neće da idu. Piju samo vodu. Meća sam prida 'nje mekinje, miša brašno. Ma kakvi, niti da okuse. Jutros žena daje manistru i kumpire, neće ni to. Provala je čak i mliko. Nako 'ji vrag odnija, janci da liznu. Samo odaju po pritorku i gude. Eto ti 'ji đavle, našto se ja namiri.

- Popij još zeru. Ne sekiraj se. Evo šta trebaš napavit. Osim vode ništa im drugo ne daji za tri dana, pa ćeš vidit kad dobro ogladnu. Ja sam ti ima isti slučaj, nisu tili. Prova sam svašta, ma kakvi, ali treći dan, moj kume, uzvrtili se oni, stali skričit, a ja nako od vraga, bacim lista od koštele isprid 'nji. Da vidiš kako ga pokupiše. Svlada 'nji glad i morali su 'ist. To ti napravi, pa ćeš vidit.

- Nisan to zna – priznade Gramić, a onda se napiše.
- Provaj napravit tako kako sam ti reka, pa mi javi do par dana šta je i kako je. Ajm

pan.

- Na boj se ti prijatelju. Ne idem ja na noge, ne boj se.

- Nega kako? – čudi se Stipan

- Sad ću ti ja kazat. Kad ja digdi odem od kuće onda ako neko upita za me: - Ane di ti je svekar? A ona će njimon: - Odnija ga je vrag! A kad oni upitaju kad ću doć, ona će njimon: - Ne znam ja. Donit će ga vrag! Ha, ha, ha! Eli da ne iden na noge?

- Jesi vraziji i da ti mane nema – na to će Stipan.

- Iden ća, nemoj mi što kod zamirit. Još ništa bi ti reka. Kupi novi bocunić da ti rakija ne izvutri.

- Oću, oću, Gramiću, a nemoj ni ti zaboravit nabavit novi ožeg.

Glēda Stipan kako Gramić zamiče niz ulicu. I svako malo se hvata rukom za zid. Zastaje i okreće se

pit. Uzmi smokvu – nagovara ga Stipan
- Baš oću kad si me 'vako lipo naputiija, svaka ti čast. Reka sam sebi kad sam pošao od kuće: Ako meni moj prijatelj Stipan ne pomože neće niko drugi. Aj, živija ti meni sto godina – digne Gramić pićerin u vis.

- U zdravlje, prijatelju – odgovara Stipan. Dabogda mi i dogodine 'vako pili. - E, ali znaš šta, ti sad moraš doć kod mene, red te je.

- Ih, kad sam ja tebe privarija, reci pravo.

- Nisi, nisi, pošteno govoriš. Ali moram ić' ća kući. Bit će prošlo podne?

- Nije još tuklo na crkvi. Znam ja i po suncu – zbori Stipan.

- Dokle radi vaš dućan? Mora bi uzet ništo stari.

- Nećeš zakasnit. Do dva je otvoreno. Sidi, blan, još malo. Sad će brzo i rućak.

- Bi ja drage volje, ali vikat će na me nevista. Znaš kako ti je. Moram ja nju slušat.

- Doć' ćeš ti brzo jer ti je niza stranu ,govori Sti-

prema kući.

- E Bogami žare mi uši ... O, o, Dobra mu je rakija. Dobra, dobra, nema govora – začu Stipan Gramića kako sam sobom razgovara, a onda ga domalo izgubi iz vida.

I Stipan se zamaglilo pred očima pa ode do velikoga panja ispod bajama sjesti. Naslonio ruke na koljena i spustio glavu, pa zadrijemao. U polusnu mu nadodoše misli o Gramićevim svinjama. Bude li slušao ono što mu je rekao, lako bi mogle krepat od gladi.

- Puno je popija ka i ja. Zavalit će se po putu, razbit će se, pa ću ja biti kriv. More bit da i neće. Šta je ono reka? Da ne ide na noge nega da ga vrag nosi. O, njemu je onda lako. Bit će on njemu i danas u pomoći.

Sunce se nagnulo prema zapadu, na crkvi je zvono kucnulo dva puta, ali naš Stipan ne čuje.

- Ajde stari, gotov je rućak! – zovnu ga žena.

- Aha, eto me Gramiću moj – trgnu se on i polako ustade sa panja.

Tina Kokić HPD PLIVA, tekst i foto

Pozdrav s Troglava!

Petak popodne. Taman smišljam kaj sve trebam ponijeti za produženi vikend na moru koji ćemo provesti radno kad mi Marijan daje nemoralnu ponudu : "Tomina ekipa u nedelju će na Troglav, hoćemo s njima?" Kaj me uopće pita kad već unaprijed zna odgovor.

Izvlačimo ruksake, gojzerice, štapove i svu ostalu planinarsku opremu. Razmišljam trebam li ponijeti i gamaše? Ma valjda ne treba, pa na moru je još sunčano i toplo, a takva je i prognoza za vikend.

Nedjelja rano ujutro, još je mrak, a budilica nemilosrdno zvonit. Budimo klince, nisu baš oduševljeni ali kad ih se konačno izvuče iz kreveta, orno se spremaju. Treba iz Pirovca stići do 7:00 u Šibenik, na mjesto okupljanja i to na vrijeme jer ćemo mi povesti Tomu. Na moju žalost, Valentina ne može na izlet kao ni Toni pa su i Stjepko i Janko pomalo razočarani. Nije da se ne veselimo Tomi, samo smo se još više veselili zajedničkom obiteljskom druženju.

Dok napredujemo prema Šibeniku još jednom prebirem po mozgu jel sve kaj nam treba u autu, valjda nismo ništa zaboravili. Taman kad sam se zadovoljno zavalila u sjedalu Marijan me baca u očaj, a moj odgovor pruža Marijanu rijetku mogućnost da odveze reli vožnju natrag do Pirovca. Naravno, samo moje gojzerice nisu u prtljažniku, a za tenisice uspon na Troglav je ipak prezahtjevan zadatak.

Zove Tome, pita gdje smo zapeli. Ma tu smo, samo što nismo stigli. Dobro, nije problem, ostatak ekipe stići ćemo u Kninu gdje se pije kavica.

Knin. Upoznavanje. Svi su mi simpatični iako većini nisam pohvatala imena. Ma nema veze to ću ja u hodu svladati. No ipak nisam pa ću zato u ovom tekstu izbaciti imena da se netko ne uvrijedi. Al obećajem, još nekoliko zajedničkih izleta i svima ću znati ne samo nadimak već i ime i prezime.

Kavica je popijena, a zalihe hrane obnovljene u obližnjoj trgovini. Kad vidim koliko vrećica imaju hvata me strah da li imam dovoljno hrane za svoju obitelj. Ako bude falilo valjda budu nam nekaj udjelili.

Vozimo se prema granici s Bosnom.

Tome upravo priča kako ga uz njezin prelazak vežu uspomene na oštećenu osobnu iskaznicu, pravog prijatelja kojem nije teško zapaliti iz Šibenika i donijeti mu putovnicu i u tom trenutku pred nama se ukazuje tabla "Strmica". Dakle, na granici smo. Provjeravaju nas temeljitije nego i pri jednom prelasku u Sloveniju, valjda vježbaju za budući Shengenski režim. No i tome je kraj, vozimo se pustim bosanskim krajem prema Livanjskom polju. Malo me hvata strah, ma možda prije trema. Marijan je već hodao s ovom ekipom i kaže da su gori i od naših Zagoraca, a ti kad zapale, ja ih ne mogu slijediti. Valjda nas ne budu morali previše čekati, još su i klinca s nama, za Stjepka se ne bojim, brži je i izdržljiviji od mene, ali Janko ... Nadu mi pruža činjenica da je više od polovice ekipe ženskog roda, jest da su uglavnom mlade od mene, al valjda nisu sve na Red Bulu.

Sajkovići na rubu Livanjskog polja, Troglav sramežljivo izviruje. Vozimo se makadamskom cestom uzbrdo. Kaj ćemo se dovesti do pod sami vrh? Bome nećemo. Slijedi uspon. Hodački, strm, klizav, najprije kroz šumu, a onda kroz kamenjar. Nekako me najviše podsjetio na Crnopac ali i na Čvršnicu.

Kako jutro odmiče, sunce sve više obasjava šumu jesenjih boja koje u kontrastu sa sivilom kamenjara, čine prekrasnu sliku.

Škljocaju aparati, pozira se, dovikuje, šali ali i ozbiljno hoda. Dobro je, slijedimo ih u stopu,

Janko je odmaglio naprijed i ne posustaje. Nakon dva i pol sata hoda po putu koji je ravan, ali okomito, nakon jutarnje gimnastike obavljene pentranjem kroz kamenjar, stojimo na vrhu. Gledam dolje i nadam se da za natrag postoji neki malo manje strmi put. Kasnije se pokazalo da sam bila u zabludi, postoji drugi put, manje je kamenit, ali nije ništa manje strm, još je bio i klizaviji pa smo nakon silaska izgledali kao obitelj divljih svinja.

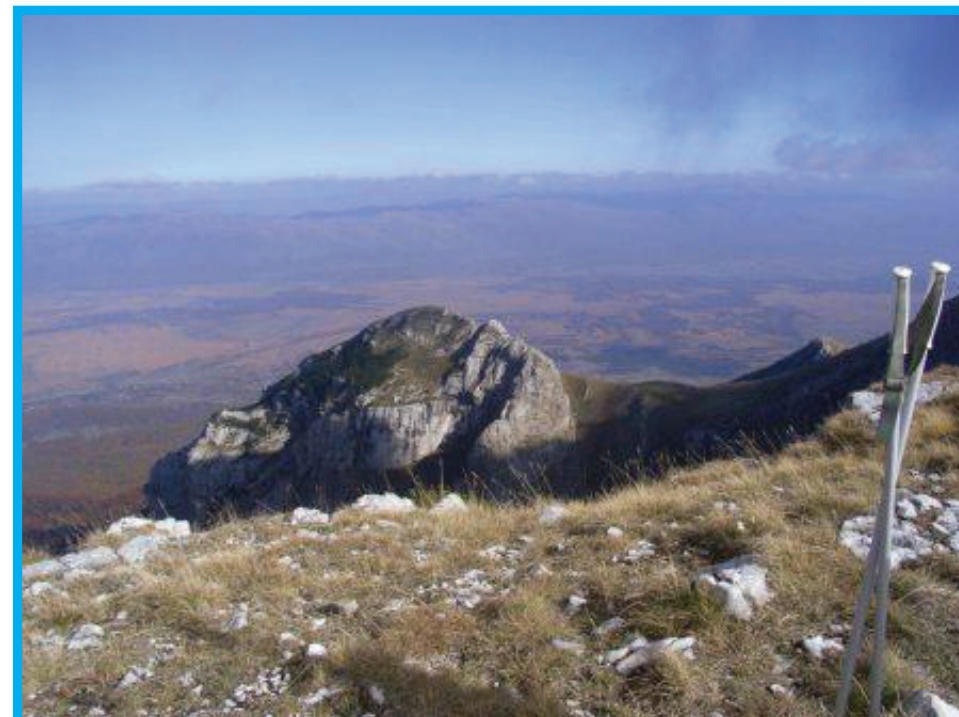
Što uvijek slijedi nakon napornog uspona? Pa odmor i hrana, naravno. Obilje hrane. Moji novi planinarski prijatelji samo što ne nose lonce i rajngle, imaju jelovnik kojeg se ne bi posramio niti neki dobar restoran. Bome, imaju i dobar apetit.

Oporavljeni, obučeni u sve fliseve i jakne koje smo ponjeli, s rukavicama na rukama i kapom na glavi, stojimo na gotovo 2.000 metara nadmorske visine. Šteta što puše hladan vjetar, a sunce proviruje kroz oblake koji zaklanjaju pogled prema moru. Za utjehu, pruža se pogled na Livanjsko polje i lance bosanskih planina u daljini.

Još jedna vatrogasna fotka za kraj, ma što jedna, dvije, tri, s pet aparata i sedam fotografa.

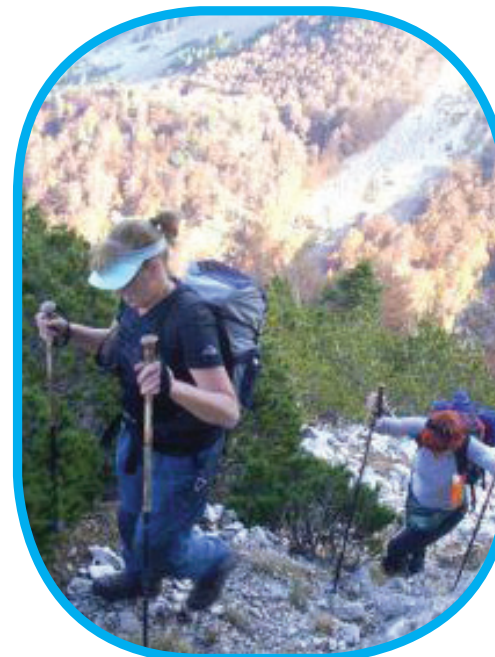
Postaje sve više hladno, vrijeme je za silazak. Preko sve tri glave, okolnim putem spuštamo se do naših automobila. Nizbrdo mi uvijek dobro ide, tu sam među prvima.

Dok čekamo ostale, u tijeku je akcija: "pokreni kombi". Vade se kleme, spajaju se auti, kombi pali, stiže i ostatak ekipe, pa slijedi povratak.

Kao što postoji jutarnja kava, postoji i putna piva ili oproštajna piva ili jednostavno jedna piva za kraj lijepog izleta. Za-uzimamo gotovo cijeli prostor neke usputne gostionice, vani je već mrak, lupkaju čaše, ori smijeh, prepričavaju se zgone s današnjeg uspona ali i sa onih prije.

Pozdravljamo i zahvaljujemo za lijep izlet i dobro društvo uz nadu da ćemo im se moći pridružiti još poneki put, svi su srdačni, pozivaju nas na ponovno druženje. Svakako ćemo se pridružiti, a svi ste vi dobrodošli na izlete HPD-a Pliva iz Zagreba, čiji smo mi članovi.

Proljeće na Mosoru

Sama sebi sam obećala: Kad dobijem zaduženje napisati tekst za Helop pisat ću ga odmah dok su mi još svježiji utisci! Kad ono... evo me tri tjedna nakon, pokušavam se sjetiti kako je to bilo. Ovako:

U četvrtak na sastanku dogovorena je tura noćni uspon na Dinaru. Išlo bi se u subotu na noć, ali dosta ekipe, sviTko iz svojih razloga, nije mogao ići. Valjalo je iskoristiti najavljeni sunčani dan u nedjelju. Kuda? Mate reče: Mogli bi na Mosor. I smjer je određen, a pravac ture je fleksibilan šta znači dogovoriti ćemo se u hodu, tako i bi.

Nedjelja, sedam ujutro. Prva štacija Rokići kod praone. Skupilo se nas nekolicina: Mate, Dok, Nada P., Nada Š., Kojo, Branka, Labor Senior i Junior, Tome i ja.

Pokrcali se u naš dragi kombi i put Splita. Ko-
jim pravcem? Mate predlaže: Lugarnica-Ljubljana-Vickov stup. Može, veselim se jer na tu stranu još nisam išla. U predhodnoj turi smo išli do doma pa na Vickov stup i od doma prema sv. Juri.

suncu.

Parkirali smo naše prometalo, izvadili ruksake, rastegli štapove i put Lugarnice.

Prvi korak i ljubičica ispod moje gojzerice. Uz ovako predivno vrijeme i vjesnike proljeća čini mi se da smo već u proljeću iako nedostaje čitav mjesec.

Stvorili karavanu i uzbrdo. Početak uvijek gadan, treba mi kao i našem kombiju da se malo zagrijem, ali kad krenem nema stajanja. Nakon nekog vremena ekipa se razila. Oni stalni „trkači“ poprilično su se udaljili dok mi ostali svatko svojim tempom gazimo naprijed.

Oduševilo me prekrasno cvijeće i naznake proljeća na svakom koraku. Doduše to me malo usporava jer na svakom koraku uzimam fotić, žao mi je ne ovjekovječiti prizor što prečlijepog cvijeta što krajolika.

Nakon sat i pol hoda stižemo do lugarnice, predivan prizor i pogled od lugarnice. Očekivala sam puno manje i skromnije zdanje. Zatekli smo desetak planinara, neki na odlasku, neki vadeći svoju bogatu trpezu da se

malo osvježe i okrijepe nakon napornog hoda. Izgleda da su došli do cilja jer spremaju grill. Mi smo ipak samo u prolazu pa nakon kraćeg odmora i osvježanja krećemo dalje.

Opet malo uspona uglavnom zanimljivom stazom od Lugarnice put Ljubljana, staza prema samo vrhu je stjenovita. To me posebno fasciniralo kao i pogled sa samog vrha prema Kamešnici koju smo pohodili smo je prošli vikend, Biokovu, Dinari i Braču. Prizori prekrasni koje po tko zna koji put pohranjujem u svoj foto aparat.

Nakon kraćeg odmora spuštamo se malo niže i tražimo zgodno mjesto za tabor jer još nismo pošteno objedovali, a cukar je pa triba to nadoknadit. Prazne se ruksaci, švedski stol i kako to već slijedi guštanje u jelu i piću. Iako nas sunce mami na izležavanje i guštanje u toplini, treba krenuti dalje. Slijedi spremanje stvari i ostataka spize. Krećemo dalje put Vickova stupa. Na putu susrećemo našeg dragog Nevena i njegovu prijateljicu Anu, srdačno se pozdravljamo i izmjenjujemo dojmove.

Oni su na silasku, a nama tek slijedi uspon do Vickovog stupa. Ubrzo nas eto na samome vrhu. Tome i Labor junior imaju višak energije pa produžuju do Kabla. Ostala ekipa se zadržava na Vickovom stupu odakle slijedi spust prema domu. Nakon male okrijepe i stanke u domu idemo put kombija. Opet na početku, spremamo stvari, krcamo se u kombi i umorni, ali sretni krećemo nazad u Šibenik. Sretna sam što sam ispisala još dvije stranice mog planinarskog dnevnika kojeg uvijek rado čitam i proživljavam ispočetka.

Nastavit će se....

Tragom zbijega lovinačkog kraja

U subotu 3. 9. 2011. u šest sati ujutro, u Crnici okupilo se deset članova HPK Sv. Mihovil: Mate, Tatjana, Maca, Stjepan, Nada, Marica, Ana, Božo, Tome i

Neven. Nas dvojke pokupili su u Zatonu. Nastavili smo Benkovačkom cestom prema Obrovcu. U Obrovcu smo stali popiti kavu. Dalje smo nastavili nekom starom asfaltiranom cestom koja prelazi preko tunela Sv. Rok. Asfalt prestaje odmah poslije tunela i prelazi u makadam. Došli smo pred ulaz u šumu i ukrkali Tomu i Nevena koji su išli autom. Put je išao kroz šumu. Sve uokolo je bilo minirano. Morali smo voziti pažljivo zbog velikih kamenja i rupa na putu koje su nas koji put dobro protreskali. Na Mali Alan, polazište, stigli smo oko devet. Skratili smo put za oko sat vremena za razliku od ostalih planinara koji su krenuli od Sv. Roka. Tako je počeo uspon na drugi po veličini vrh Velebita (1752 m).

Prvo smo svratili na Jurjevićeve stanove gdje smo se pripremili za dugi put kroz kotlinu ispunjenu suncem. Nakon pola sata šetnje po onoj žegi napokon smo došli u hlad. Podijelili smo se u dvije grupe. Jedna je išla prema gore dok je druga ostala još malo ladovati. Uz puno strmog penjanja došli smo do vrha. S dvogledom smo špijunirali „partizane“, odnosno zagrepčane koji su stizali u velikom broju. Uz veličanstven pogled na more i Liku napunili smo baterije i oko 13:00 krenuli nizbrdo. Oko 14:00 stigli smo u sklonište Dušice na kavu, čaj i „prvu pomoć“. Na povratku kući oko 15:00 svratili smo na Zrmanju u Paravinjin dolac točati noge, a neki su se i kupali. Nastavili smo dalje. U Stankovcima su nas dočekala dva pira. Nama dvoma je ovo prvi izlet s klubovima pamtim ga kao izazov i prelijepu avanturu.

Planinarska šetnja Zrmanja-Krupa

09.10.2011

Nepogodna prognoza tog vikenda skratila nam je planirani planinarski dvodnevni izlet, ali nas nije omela da se uputimo na jednodnevnu planinarsku šetnju.

Plan je bio treking kanjonom Zrmanje do ušća Krupe i logorovanje uz vatricu i gitaru na jednoj od prekrasnih zelenih livada. Ali velika kiša u petak navečer natopila je naše livade, pa smo bili prisiljeni odustati od dvodnevnog izleta i skratiti naše druženje sa Zrmanjom na jedan dan. Al ni to nije loše.

Vođa puta bio je Mio koji je okupio 12 planinara na Šibenskom mostu u nedjeljno prijepodne, pa smo u tri automobila krenuli put Kistanja do Ervenika preko Medvida i Kaštela Žegarskog do mosta na Zrmanji, a zatim lijevo do zaseoka Nadvođe gdje smo ostavili automobile. Sunčani dan bio je kao stvoren za šetnju. Jesenska noćna bura je ipak osušila travnati teren po kojem smo gazili. Cilj nam je bio šetnja od neka dva sata do mjesta gdje se Krupa ulijeva u Zrmanju.

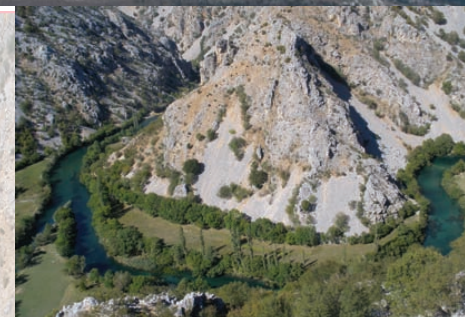
Jedan za drugim, lagano smo gazili istovremeno se diveći prizorima krivudave smaragdne rijeke koja se motala između klisura njenog kanjona. Jednim dijelom staza je dosta strma pa smo pažljivo držali rastojanje jedan od drugog kako ne bi postali dio sipara.

Livada na koju smo došli mamila nas je da ostanemo na dobroj marendi, ali smo ipak krenuli najprije obići Visoki buk na Zrmanji na kojem nije bilo puno vode pa smo ga u gornjem toku uspjeli i pregaziti i napraviti nekoliko zanimljivih fotki.

Dobrodošla marena neke je uspavala, a oni odvažniji su skočili u hladnu Zrmanju i zatvorili ovogodišnju sezonu kupanja. Nakon toga smo krenuli na još jedan slap gdje su naši hrabri dečki pokazali svoje vještine skokova sa slapa dok smo mi „iz publike“ navijali i fotografirali.

Uspion do automobila prošao je za tren u neobaveznom čavrljanju, pa nismo ni primijetili da je pala noć, no to nas nije omelo da stanemo na po jednu „putnu“ u Bribirskim Mostinama i zaključimo naše dnevno druženje.

Sve u svemu,
još jedan prekrasan
planinarski dan!

Rafting Zrmanjom i Krupom

Još jedan u nizu sunčanih dana, nedjelja 14.8.2011. Mijim plan da skupi ekipu mihovilaca dovoljno otkačenu da gazi slapovima hladnih rijeka se ostvaruje.

Većina prijavljenih članova je odustala. Strepim da plan ne propadne. Ovo je ipak drugačiji izazov, može se ostvariti samo u ljetnom danu. Čekamo Stipu i Nadu, a Dečka i Tijanu treba probuditi. Sretna sam što su tu Stipe i Nada, još prošli tjedan su se liječili od posljedica prometne nezgode. Kava u Kistanjama za pozdrav i dogovor o planu. U ovom društvu osjećam se sigurno. Mio poznaje dušu rijeke, ovo mu nije prvi rafting, ovo je jači izazov. Šest planinara, dva čamca i rijeka i tu priča počinje.

U Kaštel Žegarskom, u blizini manastira «Krupa» iz auta smo sve stvari prenijeli do prvog proplanka uz lijevu stranu Krupe. Miji sam pomogla povući kanu do rijeke. Komadić travnate obale u hladu šume, uz samu obalu Krupe, odabrali smo kao prvi dio raja. Blagi miris mahovine i žuborenje rijeke za dušu i tijelo. S druge strane obale grupa planinara iz Zagreba moli da se preveze kanuom. Poslije srdačnih pozdrava i zdravice, nastavljamo s marendom. Trebalo je krenuti, rijeka ima svoje čudi kojima se moramo pokoriti. Spremili smo stvari u nepropusni kovčeg smjestivši ga na sredinu kanua. Sjela sam u kanu s Mijom i dobila veliko veslo. Od prve nakane da stavim prsluk sam odustala, izgubio se i najmanji osjećaj nelagode. Naši prijatelji su krenuli iza nas gumenim čamcem.

Slušala sam kratke upute svog kapetana, ostavljajući iza nas visoke topole i jasen. Klizili smo mirnom površinom vode, probijajući se kroz lopoč i šaš. Mijenjale su se slike kanjona od bijelih stijena

do plavog neba iznad visoke, zelene šume do niskog raslinja. Mislila sam da lebdim. Probijali smo se kroz visoku trstiku, preko bijelih bukova, klizili niz kao suza bistru rijeku da bi se nenadano pojavio visoki i niski slap obrastao sedrom stvarajući klisku površinu. Gazeći toplu vodu preko sedrenih barijera naišli smo na rukavac s hladnom i bistrom vodom. U tom dodiru Krnježe i Krupe se stapa sva čarolija iskonske prirode. Nismo zaboravili naliti boce pitkom vodom i krenuli dalje.

Nastojala sam slušati Mijine brze upute i s povjerenjem bez straha zagaziti pa i do struka u toplu Krupu. Patike na nogama sprječavale su klizanje po sedri. Spuštali smo kanu niz slapove, Mio bi skočio za njim dok sam se ja spuštala ili išla okolo. Katkada bi se vratili pomoći Stipinoj i Dečkovoj grupi čiji je čamac bio sporiji, a stvari puno više za prenositi. Svi smo vidno uživali u toj plovidbi, da bi kasno popodne pristali uz obalu blizu izvora i tu logorovali. S guštom smo zaplivali toplom Krupom, a tek onda uz Mijin «kamin»

spremali večeru.

Uz sjaj logorske vatre zaboravili smo na vrijeme i onaj drugi svijet. Pjesma i šala razbijale su iskonsku tišinu, stapajući se sa slapom u daljini.

Buđenje s prvim zrakama sunca. Stipe uvijek spreman nasmijati društvo uvlači se u Dečkovu vreću i dok se Tijana budi zbunjena tko je treći, Mio fotografira. Spremni na smijeh, odlazimo na tuširanje u toplu Krupu od koje se teško odvojiti. Dugu marendu i Nadinu kavu prekidamo najezdom turističkih raftera. Pakiramo stvari i nastavljamo ploviti prema Zrmanji. Tu je Krupa široka i mirna, okružena stijenama koje okomito padaju prema rijeci zatvarajući pogled kanjona. Na trenutak vjetar uznemiri površinu vode mreškajući je kao da joj šapuće. Mio je uznemiren, ja znam da smo sigurni u kanuu. Ispred Kudinog mosta izvlačimo kanu i čamac, zaobilazeći kameni, valoviti, most. Dok pozdravljamo kupače na obali, prisjećam se legende o nastanku mosta. Ljubav uvijek nalazi rješenje. Čujemo negodovanje nekih kupača zbog

čamac, idemo dalje. Ubrzo dolazimo do spajanja Krupe i Zrmanje, gdje nastaje slap visok oko 12m. Tako Zrmanja preskače stijene kao plahuti, jureći dalje prema novigradskom moru. Naš Stipe mora održati tradiciju i hrabro skočiti niz njegovu bjelinu dolje u neizvjesnost što je izazvalo paniku među turistima u blizini.

Tu smo se oprostili s Krupom i krenuli uzvodno Zrmanjom, plitkom, punom brzaca. Zato smo morali često gaziti hladnu rijeku, povlačeći kanu. Isti problem su imali i naši prijatelji, što ih je dodatno usporavalo. Na trenutke bih se izgubila u pogledu na bajkovitu rijeku, a onda čula iza sebe « hej, desno, desno».

U Muškovcima smo završili avanturu uz u rijeci rashlađenom pivu, popili kavu u kući prijatelja Marka i ugodno umorni krenuli u stvarni svijet. A ja sam još dugo osjećala veslo u ruci i čutila šum slapa s mirisom sedre i lopoča.

Božidar Alviž, foto: T. Bračanov

Orlice (ne znam koji datum zaboravija san)

Lijepo nedjeljno jutro, 6:00 a budilica kraj glave mi zvoni da me priroda zove. Ovlačim se stavljajući stvari u ruksak, uzimam led iz škrinje, obuvam gojzerice.

Još onako pospan zaboravljam napuniti vodu u boce, stavljajući ruksak na leđa, razmišljam o brdu koje me čeka i zamišljam u svojim mislima netaknutu prirodu u kojem su životinje slobodne i nemaju nikakvih opasnosti. U stvarnost me vraća stari autobus koji se zaustavlja na stanici. Ulazim, plaćam kartu, stavljajući ruksak na sjedalo pored sebe i vraćam se mislima u prirodu.

Stižem, ruksak na leđa i prema željezničkom kolodvoru. U 7:30 svi se okupljamo. Trebali smo ići vlakom, ali taj plan otpada pa se krcamo u kombi i krećemo prema Grebaštici. Usput se zaustavljamo u pekari, kupujemo peciva za doručak i za ručak u brdima.

Stižemo do mjesta na kojem počinje požarni put. Stavljajući ruksake na leđa, malo se fotografiramo i krećemo: nas 10 i dva zaigrana psa. Polaganim hodom šćemo požarnim putem i razgledavamo prirodu koja je se prije nekoliko godina našla o ognju požara. Nakon nekoliko kilometara dolazimo na raskrižje gdje nailazimo na zapaljeni biciklistički putokaz gdje skrećemo lijevo. Nailazimo na lokvu u kojoj i nema nešto vode nakon ljetne suše, a par metara dalje na "suvremenu" čeku za divljač. Nakon par grmova pronalazim stazu te se krećemo po njoj do zadnjeg stabla gdje stajemo i marendajemo: nude se kolači, rakija, ali i magnezij. Idemo i dalje tom stazom, a zatim nailazimo i na neku markaciju koju planiram obnoviti. Vani je nekih 30 stupnjeva pa se svako malo okrijepimo pokojim gutljajem vode.

Sjećate li se početka ovog teksta, kad sam se probudio i zamišljao ovo brdo kao netaknutu prirodu, u kojoj su životinje slobodne i nemaju nikakvih opasnosti? Te moje misli su se odmah izgubile čim sam vidio opožareno područje.

Nakon nekih 10 minuta hoda markiranim putem dolazimo na cestu sagrađenu zbog vjetroelektrane.

Loptici (psu) smeta zvuk elisa pa trči i laje na njih. Stajemo ispod jedne od vjetrotrnjača, ručamo, fotografiramo svi zajedno te se upisujemo u knjigu, ali pečat nikako ne možemo pronaći, vjerojatno je to dio vandalizma, a možda se zaista i izgubio.

S vrha je predivan pogled na Dalmatinsku Zagoru na naše prelijepje otoke, na Kursarove loze kojih ima cca. 200 000 tisuća.

Idemo dalje do vatrogasne izvidnice DVD-a Šibenik te se zaustavljamo koju minutu. Hodamo po nekom starom markiranom putu koje vodi od sela Konobe pa do vrha Orlica. Spuštamo se u Konobe gdje kod gostoljubivih domaćina punimo vodu, a oni nas nude jelom i vinom. To ostavljamo za neki drugi put kad budemo imali više vremena.

Pošto smo se okrijepili, idemo dalje cestom do izvora Kanela na kojem se opet okrijepujemo svježom vodom. Nakon 30 minuta hoda dolazimo do kombija. Gledamo i divimo se svom tom putu kojim smo prošli, nekih 20 kilometara.

Ponovno se naravno fotografiramo, sjedamo u kombi i idemo na piće i okupati se.

Nakon svega povratak ubrzanom načinu života punom ispušnih plinova iz vozila, nezdravoj hrani koju svaki dan konzumiramo.

Kad bih mogao, napravio bih kuću na vrhu planine i gore proveo ostatak života, no: *"Svi bi željeli živjeti na vrhu planine, ali neki i ne znaju da se istinska sreća krije u samom načinu penjenja".*

Na ovom 20-kilometarskom trekkingu sudjelovali su:
Ante, Mate, Neven, Nada, Meri
Tatiana, Branka, Kristian, Vinka, i ja.
PLANINARI, SPELEOLOZI, ALPINISTI I SVI
VI DRUGI KOJI OVO ČITATE
HELOP!!!

(Nadan se da je dovoljno, bilo je još i više, ali izgubija san strpljenje zato jer mi se komp 5-6 puta izgasio i nije se sejvalo. *HELOP*)

Joso Gracin, tekst i foto

Između ničega i uništa

Kampiranje u bespuću Dinare

Tamo u blizini granice, tamo gdje su leđa Dinare okrenuta bosanskom bespuću, na mjestu gdje planinske vile igraju kolo radujući se rađanju novoga dana, stajao je šator i troje ljudi ispred njega. S mjesta rezerviranog samo za planinske anđele il' zloduhove, promatrali su tamom prekrivenu dubinu pod sobom i veličanstveno praskozorje nad Velikim Batom.

Planine Dinara, Troglav i Kamešnica čine jedinstveni dinarski planinski masiv koji se proteže u dužinu od približno 100 km, od Grahovskog polja na sjeverozapadu, pa do Buškoga blata na jugoistoku. Ovaj planinski zid predstavlja prirodnu granicu između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Najviši vrhovi u masivu su Troglav 1913m, Konj 1885m, Veliki Bat 1884m i Sinjal 1831m koji je ujedno i najviši vrh u našoj zemlji. Dinara je planina gola, surova i opasna, izložena hladnim vjetrovima i naglim promjenama

temperature. Temperatura na grebenu Dinare zna biti i do deset stupnjeva niža nego u podnožju, pa je i usred ljeta potrebno sa sobom ponijeti komad tople odjeće.

S obzirom na zemljopisni položaj i reljef na području Dinare i Podinarja isprepleću se i miješaju kontinentalna i mediteranska klima. Današnja klima se ustalila nakon zadnjeg ledenog doba prije 10 000 godina. Zbog utjecaja Jadranskog mora udaljenog samo pedesetak kilometara osjeća se blaga mediteranska klima, a planinski masiv Dinare uvjetuje ostru i ledenu zimu. Ponekad zimske bure koje se obrušavaju niz visove Dinare dostižu brzinu od 150 do 180 km na sat. Ljeti su temperature u Podinarju dosta visoke, često i najveće u Hrvatskoj. Ljetna srednja maksimalna temperatura u podnožju planine iznosi oko 26 stupnjeva C, a na vrhu Dinare samo oko 8 stupnjeva C. Zimi se temperatura na planini zna često spustiti i preko minus 20 stupnjeva ispod nule.

Divlje prostranstvo SI padina Dinare

Hvatanje planinskog vjetra

74 Popeli smo se na Dinaru planirajući kampirati u ekstremnim zimskim uvjetima, ali iz ničega, stvorio se gotovo proljetni dan, a iza njega, došao je još jedan, isti takav..., ali nije nam pokvarilo ništa, jer doživjeli smo nešto drugo. Otišli smo još dalje prema sjever, sunčali se na snježnim padinama i usred zime doživjeli pravo proljeće na planini.

Od juga prema istoku tri sela okružuju taj dio Dinare, Kijevo, Glavaš i Uništa.

Kijevo, legendarno mjesto uz koje se vežu sjećanja na prve dane rata u Hrvatskoj. Do 1991.godine Kijevo je bilo veliko i prilično naseljeno selo, ali su ga zbog jakog hrvatskog otpora tadašnja JNA i srpski pobunjenici, zajedničkim snagama do temelja razorili i uništili. I za vrijeme drugog svjetskog rata Kijevo je razarano, paljeno a njegovi stanovnici ubijani kako od četnika zloglasne Dinarske divizije popa Đujića, tako još gore od partizana. Izgleda da je ovo selo smješteno na takvom mjestu da je moralo u svakom ratu proći golgotu. I za vrijeme 1.svjetskog rata najmanje 35 Kijevljana dalo je život za Carevinu Austriju.

Sjeveroistočno od Kijeva, između izvora

Cetine i jugoistočnih padina Dinare, smjestilo se selo Glavaš, za koje znaju samo njegovi stanovnici razasuti svuda po Hrvatskoj, te Kijevljani, Vrličani i mnogobrojni planinari koji se iz tog pravca često penju na najviši vrh Hrvatske i možda još poneko. Svake godine povodom Dana zahvalnosti, tj. oslobođenja Knina u selu Glavašu, iz zaseoka Gojevići kreće tradicionalni planinarski pohod na najviši vrh Hrvatske.

Naposljetku, tu su i Uništa, mjesto za koje mnogi i ne znaju da postoji.

Uništa je selo uvučeno duboko u masiv Dinare, a smjestilo se u slikovitoj uvali amfiteatralnog oblika podno vrha Veliki Bat, visokog 1851m. Kod Uništa je problem to što se nalazi na prostoru Bosne i Hercegovine, a njegovi stanovnici jedinu prometnu povezanost imaju s Hrvatskom i to preko Glavaša i Kijeva. U Uništima je nekada bilo više od stotinjak dimova(domaćinstava), a sada je tu ostalo tek dvadesetak duša. Oni što su ostali žive od mirovina i mršavih dinarskih ovaca i gotovo ne pripadaju nikome. U Hrvatskoj nisu, a ona zemlja kojoj pripadaju ih je gotovo zaboravila, bolje reći, nikad ih se nije ni sjetila. Za vrijeme Jugoslavije, Uništa su bila

poznata po tome što je tamo formirana Druga dalmatinska brigada pa je u selu 1975.godine izgrađen Spomen dom koji je još tamo, ali sada je zapušten i u derutnom stanju.

Natovareni teškim ruksacima pregazili smo krševitu goleti što se blago uzdiže od zadnjih kuća Gojevića, pa prošli pored dobro očuvanih zidina starohrvatske Glavaš kule, što se izdigla nad dubokom brazdom Pekasove drage, zastali ispod velike špilje zvane Pečina i naposljetku se dobro odmorili na izvoru. Izvor zvan Donji Bunari, nalazi se na nadmorskoj visini 1000 metara i nikada ne presuši.

Popevši se uz najstrmiji dio staze i izbivši na veliku visoravan, na visini od 1300 metara shvatili smo da se dan približava kraju. Prostrani pašnjaci i kameni torovi, tišina, ostaci pastirskih stanova na Tojčića docima, par sačuvanih košara, a među njima i Martinova košara. Vlasnik ju je dao na korištenje planinarima i sada je košara postala planinarsko sklonište, i to jedino na kninskoj Dinari.

Vrata košare, do pola visine bila su zametena posljednjim snijegom što je zasuo planinu. Ušli smo unutar skloništa. Vлага, hladnoća i hrpe snijega na gornjem ležaju željeznog kreveta na kat. U trenutku kada su posljednje sunčeve zrake nestajale za Kijevskim Batom na jugozapadu, na koži smo osjetili hladnoću. Pogledali smo na termometar.

Temperatura se za samo nekoliko minuta spustila gotovo do nula stupnjeva Celzijevih.

Uspon u sumrak. Voda u stijeni. Prirodni bunar s pitkom vodom. Nazivaju ga Krvnica U istoj stijeni u pravcu sjeverozapada nalazi se udubina, polušpilja. Kapelica Sv.Ilije u špilji. Kameni oltar na sredini špilje i kamena ploča na ulazu u nju. Na njoj piše: 20.7.1999. PONOVO SLUŽENA MISA, 1941 ZABRANJENA, OBNOVILI GRUPA GLAVAŠANA.

Brzo nas je sustigla planinska tama. Na glave smo stavili čeone lampe i nastavili se lagano, ali nepokolebljivo uspinjati Dinarskim bespućem u pravcu Jančija glave.

Kula Glavaš

Neopisivi mir nasuprot Velikom Batu, visoko nad Uništima

Jančija glava

Teren kojim smo koračali bio je težak, a mogli smo vidjeti samo par metara ispred sebe. Gazili smo goli krš, buseve niske žute trave i bijele plohe najčišćeg planinskog snijega. Kad smo izbili na vrh Jančija glave, visok 1585 m, stali smo pored kamenog stupa podignutog od suhozida i upitali se dali još itko postoji na ovoj strani Dinare. Znali smo da osim, vukova, lisica i nas, kilometrima, pa i desetinama kilometara uokolo, nema ni jednog ljudskog bića.

Podigli smo logor podno samog vrha, na maloj zaravni na kojoj se može smjestiti samo jedan šator za tri osobe i ništa drugo. Postavili smo ga po mraku pa nismo znali na kakvom se mjestu nalazimo. Odjednom, sa zapada dostrujao je čudno topao zrak i ugrijao nam dušu, riječi i pokrete. Visoko u bespuću planine, večera troje prijatelja u šatoru pod svijećtima led-dioda i potpuno spokojstvo. Trenuci koji se ne zaboravljaju.

Probudivši nas svijetlost novog dana, ugleдали smo tlo gdje smo proveli noć i zadivljeni mjestom, dali mu ime "hram na Dinari". Daleko od markacija, ljudi i svega lošeg što nas traži na ovom svijetu, upijali smo začuđujuću toplinu zimskog dana. U srcu veličanstvenog dinarskog spokoja uživali smo u dodiru sunca i maženju blagog planinskog povjetarca. "Guštali" smo u hrani i riječima bez ikakve žurbe i planova. Ostavili smo "hram" i šator planinskim vilama i čudnoj tišini, pa krenuli prema sjeveru u istraživanje krševite pustoši. Skrivena ljepota Dinare vukla nas je sve dalje u bespuće. Zavirivali smo svugdje, ne bi li pronašli otvor kakve neotkrivene jame. Kroz kamenu pustinju okićenu bijelim plahutama djevičanskog snijega, najljepšeg kojeg smo ikada vidjeli, pitali smo se dali itko ikada tamo ide. Otkrili smo skrivene vrtače, crne pukotine i nekoliko usamljenih bukava najstrašnijih oblika. Stabala su predstavljala najneobičnije djelo prirode. Nismo mogli otkriti da li su živa, mrtva ili možda okamenjena. Surovo savinuti oblik grane su dobile od orkanskih bura i gotovo polarne studeni koja zimi zavlada tim pustim sjeveroistočnim padinama Dinare. Pronašli smo i skrivenu travnatu vrtaču u kojoj je raslo 15 bukava. Bilo je to savršeno mjesto za logorovanje i vjerojatno jedino

str.76: 1. Rijetka stabla bukve na SI padinama Dinare imaju nemoguć izgled,
2. Izvor Donji bunar na putu prema bespuću
str.77: 1. Odmor u bespuću Dinare 2. Između ničega i Uništa

mjesto na kojem se pri ekstremnim zimskim uvjetima, na ovoj strani planine može višednevno preživjeti u šatoru.

Dinara je uglavnom građena od krednih vapnenaca, a takve stijene su podložne intenzivnoj koroziji i zato se na planini javljaju tipični krški reljefni oblici: ponikve(vrtače), dočići, škrape, špilje, jame...

Preko goleti, rubova vrtača i provalija, preko litica, kamenih ploča i golih vrhova vratili smo se "hramu" i šatoru, a planinske vile su odletjele iza snježnih padina prema sjeveru. Ručak na mjestu potpunog mira, na mjestu gdje ručaju planinski bogovi. Blaženstvo sunčevih zraka na licu, spokoj duše i veličanstvenost prirode. Sunčamo se kao na plaži pored mora, a mi usred zimskog dana visoko na Dinari. Hvatajući topli planinski povjetarac razmontirali smo šator, ugarali opremu u ruksake i krenuli niz beskonačnu dugu padinu u pravcu istoka. Prostranstvo planine je toliko da ga jedva i okom obuhvatiš, a kad uđeš u njega otvaraju ti se nova prostranstva i novi horizonti, ali i mali skriveni, gotovo rajski kutci.

Većina planinara hoda prirodom već uhodanim, markiranim stazama, koje su najčešće sigurne i na njima sigurno neće zalutati. To je dobro kad se prvi puta dođe na neku planinu, kad se želi uhvatiti čisti zrak, penjati se radi kondicije, zdravlja, druženja s drugim planinarima ili što bržeg "osvajanja" vrha, ali ako želimo osjetiti nešto više, ako želimo osjeti-

ti pravu slobodu i radost planinarenja, onda moramo skrenuti s označenih putova, napustiti markacije i ući u bespuće iskonske divljine. Tamo gdje baš nikog nema, tamo ćemo sigurno pronaći nešto, barem sebe i zaboravljenu radost koja nam je davno pobjegla iz života... Vratiti mislima čistoću, a duhu slobodu, možemo ponekad samo u pustinji.

Jedna stara izreka kaže: "Ne idimo gdje je put, radije prođimo tamo gdje ga nema, jer ćemo ostaviti za sobom trag".
Kako je na planini, tako je i u životu.

Spustivši se beskrajnim strminama u dubinu između dva masiva, došavši iz ničega, ušli smo u selo uvučeno pod najvišim vrhovima planine. Pola stanovnika Uništa izišlo je iz svojih toplih domova upitavši nas odakle smo stigli. Mada su stotinu kilometara daleko od mora i brodova, svi u selu su se zvali Galijoti ili Grzelji. Selo od stotinu kuća i samo dvadesetak duša, mirisalo je na kuhanu bravetinu i lagano umiralo u večernjoj tami u udubini podno Velikog Bata, gledajući tri neznanca što su dolutala niotkud. Neznanci su rekli svim Galijotima i Grizeljima, da su se u Uništa spustili s onih suncem obasjanih vrhunaca na zapadu i da će jednom doći u njihovo selo uživati u spokoju, tišini i domaćoj bravetini.

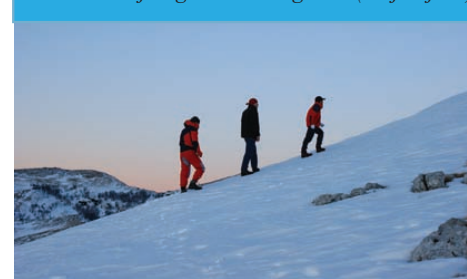
Dok je sumrak padao nad granicom, a zlatilo zalazećeg sunce blistalo još samo na najvišim rubovima Dinare, hodali smo natovareni teškom ruksacima, cestom prema Glavašu, znajući da se vraćamo iz niotkud, jer bili smo između ničega i Uništa, a slike će reći više od riječi...

prosinac 2011 god.

Odozgo prema dolje

1. Kroz noć u pravcu ničega
2. Pod bukvom izbrušenom od orkanske bure i surove dinarske studeni
3. Jutarnja šetnja prema vrhu
4. Pozdrav izlazećem suncu s vrha Jančijca Glava
5. U carstvu ljutog dinaridskog krša (dolje lijevo)

Jamski sustav Kita Gačešina-Draženova puhaljka

studeni 2010-listopad 2011

Sedam i po godina prošlo je od pronalaska ulaza u Kitu Gačešinu. Sustav je danas dosegao duljinu veću od 20 kilometara. Još 86 metara i biti će dulji od Postojnske jame, špilje koja je dugo na ovim prostorima bila prava mala institucija s kojom se rijetko što moglo usporediti.

Tko se te 2004-te godine mogao nadati ovakvom razvoju situacije. Sedam i po godina ispunjeno je sa 64 istraživačke akcije koje su u prosjeku trajale po tri dana. Statistički gledano skupilo se 1271 čovjek/dan istraživanja. U sustavu je postavljeno 2913 mjernih točaka i povučeno 24596m poligonske mreže. Dosegnuta je ukupna duljina od 20484m, sustav je postao najduljim u Hrvatskoj, a dubinom od 580m i osmi po dubini.

Početkom godine je tiskan poster – nacrt sustava, istraživanja prezentirana na godišnjem skupu speleologa Hrvatske, 1. speleološkom kongresu i Stručnom seminaru o speleološkom katastru. U sustavu su provedena brojna mikroklimatska mjerenja, a biospeleolozi HBSD-a započeli s istraživanjem špiljske faune. U dubini još 300m istraženih kanala čeka topografsko snimanje, skupa s brojnim perspektivnim mjestima za nastavak istraživanja. Puno brojki, a još više trenutaka rado

sti i strepnje za speleologe od kojih su mnogi upravo tu ostavili svoj neizbrisivi trag u hrvatskoj speleologiji.

2004-te se rodio i naš Helop koji od svog prvog pojavljivanja redovito prati kronologiju događaja u Jamskom sustavu Kita Gačešina-Draženova puhaljka, najvećem uspjehu šibenske speleologije i planinarstva.

Sa speleonews

From: Jure Tičar

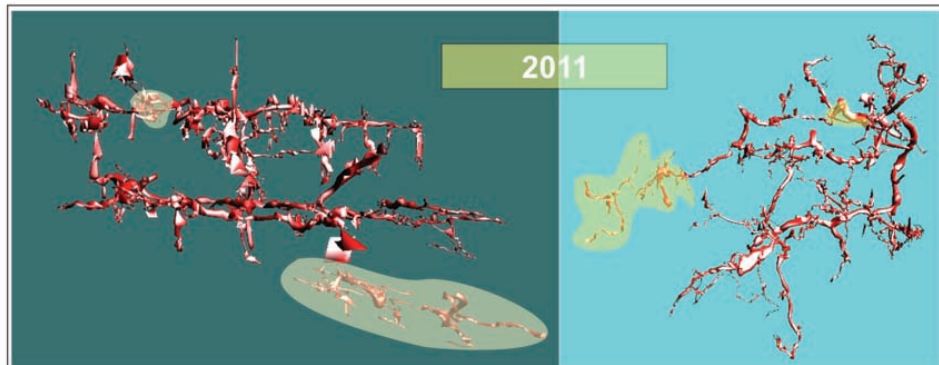
[mailto:jure.ti...@gmail.com]

Sent: Thursday, October 20, 2011 4:09 PM

Poštovani kolegi!

Prije nego što počinjem, želim vam svim skupa čestitati za uspjehe na kojima ste radili niz godina u Kiti Gačešini. Vjerujem, da i sami znate, da je to u prvom planu rezultat svih speleologa u Hrvatskoj koji ste radili na ujedinjavanju vaše aktivnosti, edukaciji, školovanju, bezbrojnih akcija u domovini i po svijetu, znatiželjnosti, kolektivnom duhu pa i teških i opasnih situacija iz kojih ste mnogo naučili. Zbog svega toga i mnogo onoga, što zna samo svaki od vas, je Kita prešla 20 km. Pa da vam kažem na slovenskom: »Kapo dol!«

p.s. – nadam se da nećete i vi instalirati vlakić u Kitu, kad pređete Postojnsku jamu crtice sa istraživanja (tekst Goran Rnjak,

Blanka Lučić, Marin Glušević, Ana Bakšić, Teo Barišić)

Večer protječe u spustu kroz mokre vertikale. Pljušti, prska, brzo, što prije proći da se što manje namočimo. Ispod Grliča najgore, kao ovog ljeta. Šlinge su malo podešenije, grupa je iskusnija i nema stajanja. Ipak, dolazimo prilično mokri do bivka. Pa što smo išli kad smo vidjeli da je gadno i tako. Marin slaže improvizirani štajtnberg od najlona za farbanje, zubnog konca i powertape-a. Dižemo temperaturu na 17 stupnjeva, klopa, parenje – mislim na isparavanje i bježimo u vreće. U 2, ne ju tu, stižu Velebitaši, a za njima i „mjerisvašta“ ekipa Dalibor s loggericama Jelenom i Matejom. ....unose Bigbrothersku atmosferu. Po mračnim kutovima vire žice, pale se sitna svjetla i stvari koje se okreću. Šušur. Hahahanje.

Traži se stopa prostora za spavanje. Već prema iskustvu, karakteru i ponesenim stvarima netko se brzo grije i spava, a netko smrzava do jutra. Ujutro se kasni. Treba pregaziti Kolubaru za pišanje, za jedenje, za oblačenje. Vremenska prognoza za nedjelju je loša. Jačina slapa je nešto pala i veća grupa se odlučuje za povratak istog dana.....

Jutro nas je dočekalo sa strašnom bukom slapa. Preko noći je krenula najveća voda u našoj povijesti istraživanja Kite. Srećom smo dobro pretpostavili da nema nekog jako kanaliziranog toka koji bi nas mogao zbrisati s vertikale. U dvorani s bivkom se aktivirao gornji slap koji nije previše izdašan vodom, ali pada s velike visine direktno na mjesto odakle starta penjanje do prvog međusidrišta. S obzirom da se ide vani močenje ne bi trebalo biti strašna stvar. Ipak. U prvom metru mokr do kože i tako je lijevalo po svim vertikalama do izlaza. Na mjestima gdje se prije jedva cijedila neka gotovo nevidljiva voda, sad su se pojavili šmrkovi vode.

Grlič je postao jedno od najugodnijih mjesta za prolazak. Čak se i nekoć ugodna pješčara pretvorila u smiješno klizalište. Dvorana pred ulazom je već iz daljine kroz Pješčaru odjekivala tutnjavom. I u njoj se pojavio jaki vodeni tok koji se preljeva preko nekoliko par metarskih skokova i konačno u vidu malih potocića što vijugaju po siparu ulijeva u jezero s vidno rastućim nivoom. Na izlazu Ana provjerava prve vijesti jer su preko noći oborine napunile branu, voda je preplavila

dijelove Gračačkog polja ispod Cerovačkih špilja, aktivirali su se stari ponori na rubu polja.

Iz jame je krenula parada manekena s improviziranim kabanicama, pončočima, bodijima od komada najlona i astrofolija.

Prije toga, idemo u potragu za lončićem za kuhanje po brojnim kineskim dućanima Gračaca, ali uzalud.. Moramo priznati poraz i kupiti skuplji u Kerumu. Oko 21:30 h smo u opustošenom Ašovu. Ulazna vertikala okovana je ledom, kao i penj na ulazu u Pješčaru. Kuhamo, kujemo plan za sutra i na počinak u kasnim noćnim satima. Duugo spavanje, slaganje vreća s hranom i opremom i oko podneva krećemo put Šljive koju treba rasprijeti. Nadao sam se da će ovaj dio posla obaviti netko drugi...ali eto, ipak me dočekao, a Dina je žrtva koja upada u zamku istraživanja Kite. Niz Aidine vjetrenjače curi voda. Ipak, nije hladno kao što je znalo biti u prethodnim akcijama

S druge strane jezera vidi se široki crni prostor, ali za prelazak na drugu stranu potreban je čamac, ribičke čizme do struka ili ne baš lako prećkanje po zidu kanala iznad jezera. Sam kanal jako je zasigan, s velikim bijelim saljevima, a u bočnom dijelu istog, penj je kojeg treba pogledati.

Umora više nema! Crtamo do 4 ujutro onda se spremamo za novi put u Ašov. Neizvjesnost je prisutna kod oboje. Pogodimo li vertikalu do wc-a u Ašovu to bi značilo da smo u bivku za

nekim 15-ak min. Pa ipak ako falimo ili upadnemo u neki previs po kojem bi bilo nemoguće prečkati, onda nas čeka put od kuda smo i došli, što bi značilo barem 1sat do bivka. Brojimo fikseve koje smo zabili, hoće li bušilica izdržati... A onda Vjetar govori da vidi Wc, ali da ne zna kako da dođe do njega. Ma pametan je taj Vjetar, vjerujem snaći će se on, a tako je i bilo. Nedugo nakon toga, kraćim putem, nalazimo se u bivku, kuhamo juhicu i spremamo se spavati. Vani je vjerojatno već i svanulo. Nova duljina sada iznosi 18382m. ali ne za dugo!

16.04. Izlazimo van oko 11 sati. Školarci nas pred ulazom dočekuju, na parkiralištu se već pali varta. Svi uzbuđeni, atmosfera je dobra. Nakon kraćeg odmora i dogovora, spuštamo se sa školarcima do bivka u Ašovu. Dok jedna grupa ide lagano prema van, ostali produžuju do nogica. Svi smo vani već prije ponoći. Školarci svi sretni i ko jedan dočekuju zoru uz pjesmu i zezanciju.

Akcija je započela vrlo ležerno i, sretni što nam se nije prikačio pokoji školarac iz tek završenih škola, za tren smo na bivku ispod Grlića. Kuhano vino i lagana večera. Hodanje kroz Divlji zapad prema Nebozemlju prolazi iznenađujuće brzo. Pokupili smo dosta opreme što je ostavljana svugdje po kanalu. S obzirom da smo se prošli put tek spustili u Nebozemlje koje se račva na sve strane, nikako se nismo mogli dogovoriti kuda će tko krenuti.

Među glondžama je vertikala od 15-ak metara

i spušta se u meandar po čijem dnu teče voda. Pratimo meandar do mjesta gdje se treba provlačiti uz vodu... To je novo najdublje mjesto u Kiti. Nakon mnogih godina "pala" je Vicina voda! U meandar se treba vratiti. A mi se odlučujemo za crtanje gornjih kanala.

20.-22.5.2011. Čekamo Vjetra ispred Plodina u Šibeniku. Treba nas pokupit s Defenderom. Ana i ekipa čekaju Vjetra u Gračacu. Treba ih pokupit s Defenderom. Vjetar čeka mehaničara ispred Drniša. Eksploziralo mu je crijevo od hladnjaka na autu... Ipak se sve nekako riješilo i u neku uru smo došli do parkinga pred Kitom. Krećem opremiti ulaznu vertikalu. Uže koje koristim više podsjeća na kabel s dalekovoda nego na statik. I osim što je čvorove teško zavezati, ostao sam visit 5 metara prije dna. Dakle, uže nema potrebnih 100 m. Našlo se je još nekoliko metara kod ostatka ekipe i sretno smo se spustili. Sljedeći korak je mijenjanje ofucanog užeta ispod Grlića. Srećom, imam kliješta kod sebe - niti jedan karabiner nije bilo moguće otvoriti rukom! Zatim slijedi još pola sata borbe s prestegnutim čvorom i uspješno se spuštam pred bivak. 2 su sata ujutro.

U nedjelju smo se počeli spremati za izlazak oko 10 sati. Četvero je već krenulo, a petorka je počela spremati stvari. U jednom trenutku primijetili smo da se Truli trza i nakon što ga nismo mogli probuditi počeo je speleosposilacki dio ...

Alen je izjurio van po pomoć, ispenjao do gore za 45 minuta i u 13:03 pozvao GSS, a prvi članovi su već za sat vremena došli helikopterom na Crnopac. Za to vrijeme višak ljudi iz bivka izlazio je van sa vijestima o zdravstvenom stanju Trulog, a uz njega su ostali Ana, Petra, Jana i Domagoj. Hranili smo ga na silu toplom čokoladom, te cedevitom zasićenom šećerom. Prvih pola sata nismo imali baš uspjeha jer je on bio u totalnom grču i povraćao je sve što smo mu polako stavljali u usta. Nakon sat vremena počeo je koji put gutati ono što smo mu dali, te se lagano meškoltio. Bili smo ohrabreni tim znakovima, ali

onda šok! Kako je tko išao gore mjerili smo količinu šećera da zna reći spasiocima. Nakon sat i pol kome i hranjenja izmjerili smo svega 1,7% šećera i tada smo znali da vrijeme ističe. Ubrzali smo šopanje čokoladom, cedevitom i svim slatkim što smo našli u bivku po raznim vrećicama. Nakon dramatičnih sat vremena počeo je pokazivati znakove života, otkrivati se i čak koji put otvoriti oči. Odahnuli smo tek kada je počeo komunicirati, prvo nerazumljivim jezikom, a kasnije skroz normalno. Oko 15 sati, postalo mu je puno bolje, bio je pothlađen jer se tijekom kome jako oznojio. Presvukli smo ga i grijali. Nakon sat vremena došao je Alen s GSS doktoricom Ivanom Buklijaš koja mu je dala kisik i stabilizirala ga. Tada mu je bilo dobro i mogao se kretati, ali bio je užasno iscrpljen. Ana, Ivana i Alen su ostali s njim do dolaska ostatka GSS ekipe koja je postavila telefon i linije za spašavanje. Transport je krenuo u 23:36, a Truli je bio vani u 02:20. Iznad Grlića transport je stao na 20 minuta radi davanja infuzije i korigiranja šećera koji je skočio na 33 % .

Dva sifona

Jane Bedek - biospeleolog

Dnevnik Kita gačešina 15.-18.07.2011.
Iz Zagreba krenuli oko 6, ali kuhao nam je smrečni, pa smo kasnili. U jamu ušli oko ponoći, na Bivku pod Grličem bili oko 3 ujutro.

Opis puta i objekta:

od zadnje okretaljke par minuta hoda. Ima utabana staza

Istraživanje:
Alen i ja smo ostali u dvorani na 300m, ostatak ekipe je išao na dno. Tamo su istraživali u nekoliko ekipa i napravili novi bivak. Tamara i Petra su i tamo skupljale.

Fauna: Coleoptera: Spelaeodromus, Astagobius, Redensekia (300 m), Velebitodromus (500 m)

Isopoda: Alpioniscus (300 m)

Collembola: Tritomurus škaroruki, Disparrhopalites, Isotomidae škaroruki, Onychiuridae (300 m)

Gastropoda: Zospeum vrlo sitni (300 m)

Pseudoscorpiones, Neobisium, Chthonius (300 m)

Diplopoda: Haasia, Brachydesmus (300 m)

Opiliones: Hadzinia (300 m)

Acari: žute (300m)

Mjerenja: 300 m

Tzrak= 5,4 °C (keštel)

RH = 100 %

Foto: ništa, nisam nosila fotić

Napomena: skoro sve je skupljeno pod kamenjem, u blizini vode, ali na suhom dijelu

U nedjelju ujutro je Trulom pozlilo, pao u glikemijsku komu, pa je bila cijela akcija spašavanja... Došla doma u ponedjeljak u 7 ujutro..

Marko Lukić - biospeleolog

Mada ti je Jana rekla ukratko poslije kite najvažnije nalaze što se tiče faune, ja sam pogledao materijal za skokune pod lupom detaljnije pa evo da to podijelim s tobom.

Šigurno te zanima.

Kao što smo i očekivali našli smo super zanimljive stvari.

Sveukupno 5 vrsta skokuna.

Disparrhopalites sp. nov. - nova vrsta pronađena i u Munižabi, Mudima i još pokojoj rupi na južnom Velebitu.

Mozda ista vrsta kao i nova vrsta sa sjevernog Velebita iz Lukine.

Tritomurus sp. nov. - nova vrsta opet pronađena i u Mudima, i isto možda ista kao i nova vrsta poznata samo iz Velebite.

Isotomidae gen.? sp. nov.

- možda i novi rod,

iznenađujući nalaz,

prve primjerke je pronašla Jana u Mudima

dva vikenda prije nego je bila u Kiti.

Jako zanimljivo,

nešto slično je

pronađeno prošle godine u Lukinoj.

Oncopodura sp. - još moram detaljnije pogledati

Pseudosinella heteromurina

- vrsta široko rasprostranjena u Lici.

Najzanimljivije su

Tritomurus i Isotomidae jer predstavljaju visoko evoluirane skokune prilagođene na život u dubokom podzemlju.

Imam naravno svega par primjeraka, tako je to uvijek sa tim dubokošpiljskim

vrstama, tako da će mi trebati još materijala za opise vrsta. Bit će prilike i to

skupiti, Banco ili Jana, a ja moram zaliječiti leđa prije nego i ja posjetim Kitu.

Eto, toliko od skokuna iz Kite, Vodeni slap u Kiti, foto: M. Glušević (ja sam prežao, volim s nalazima :)

Branko Jalžić - biospeleolog

Prvenstveni je cilj ulaska u Kitu bio naći slijepog higropetrikolnog kornjaša roda Velebitodromus.

Ovaj rod opisan je na temelju nalaza iz Slovačke i Lukine jame 2004 godine.

Na području Crnopca otkrili su ga Češki biospeleolozi, ali su podatak držali u tajnosti.

Tek nakon što smo proširili vijest o nalazu Velebitksoj jajana prosljedili su nam podatke o svojim nalazima.

Potruga za Velebitodromusom u Munižabi je bila bezuspješna. Nismo ga našli ni u Mudima labudovim.

Obzirom da je Kita jako blizu i u njoj ima dosta vode, računali smo da bi on tu mogao živjeti. To se pokazalo točnim.

Prve primjerke pronašla je Tamara Mihoci (SD Samobor).

Potom smo ponovno otišli u Kitu i pronašli još dva primjerka koje smo fotografirali.

Na žalost fotografije su ispale loše.

Zahvaljujući brojnoj ekipi špiljara kojoj sam se pridružio prošli vikend, tijekom istraži

vanja Kite Gačešine, bio sam u mogućnosti obaviti dodatno istraživanje podzemne faune.

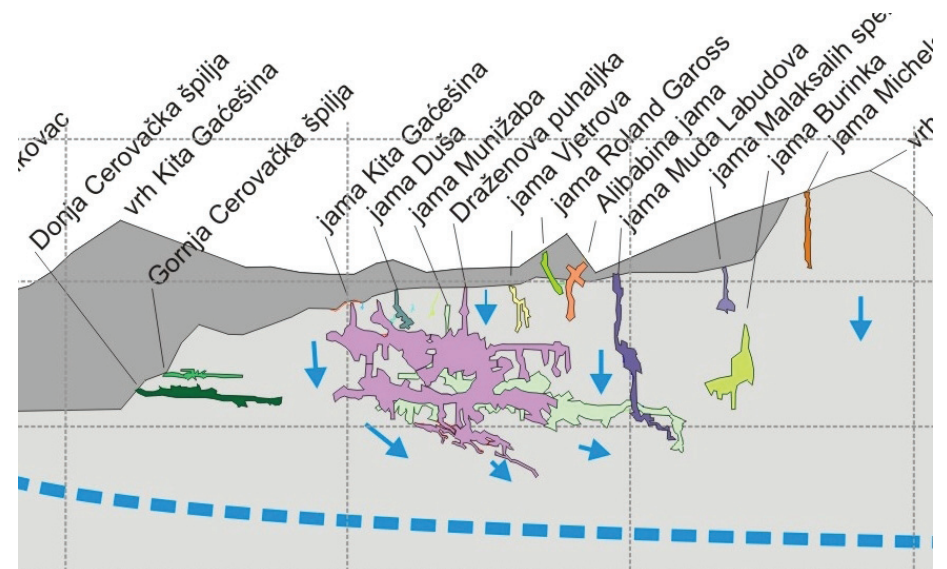
Na dubini od oko 600 m nađen je jedan primjerak Velebitodromusa koji je fotografiran i sakupljen. Uz to sabrano je i desetak uginulih primjeraka.

Nalazi sa Crnopca pokazali su da se radi o novoj vrsti za znanost, a opis je u tijeku i predan je u časopis Natura Croatica.

Ime nove vrste posvećeno je Ozrenu Lukiću - Luki koji je započeo istraživati jamu Munižabu.

Odlučili smo se da tipski lokalitet zbog toga bude Munižaba.

Osim kornjaša u Kiti smo pronašli i druge podzemne životinje: puževe roda Zospeum, vodene rakušce, kopnene jednakonožne rakove i dvojenoge.

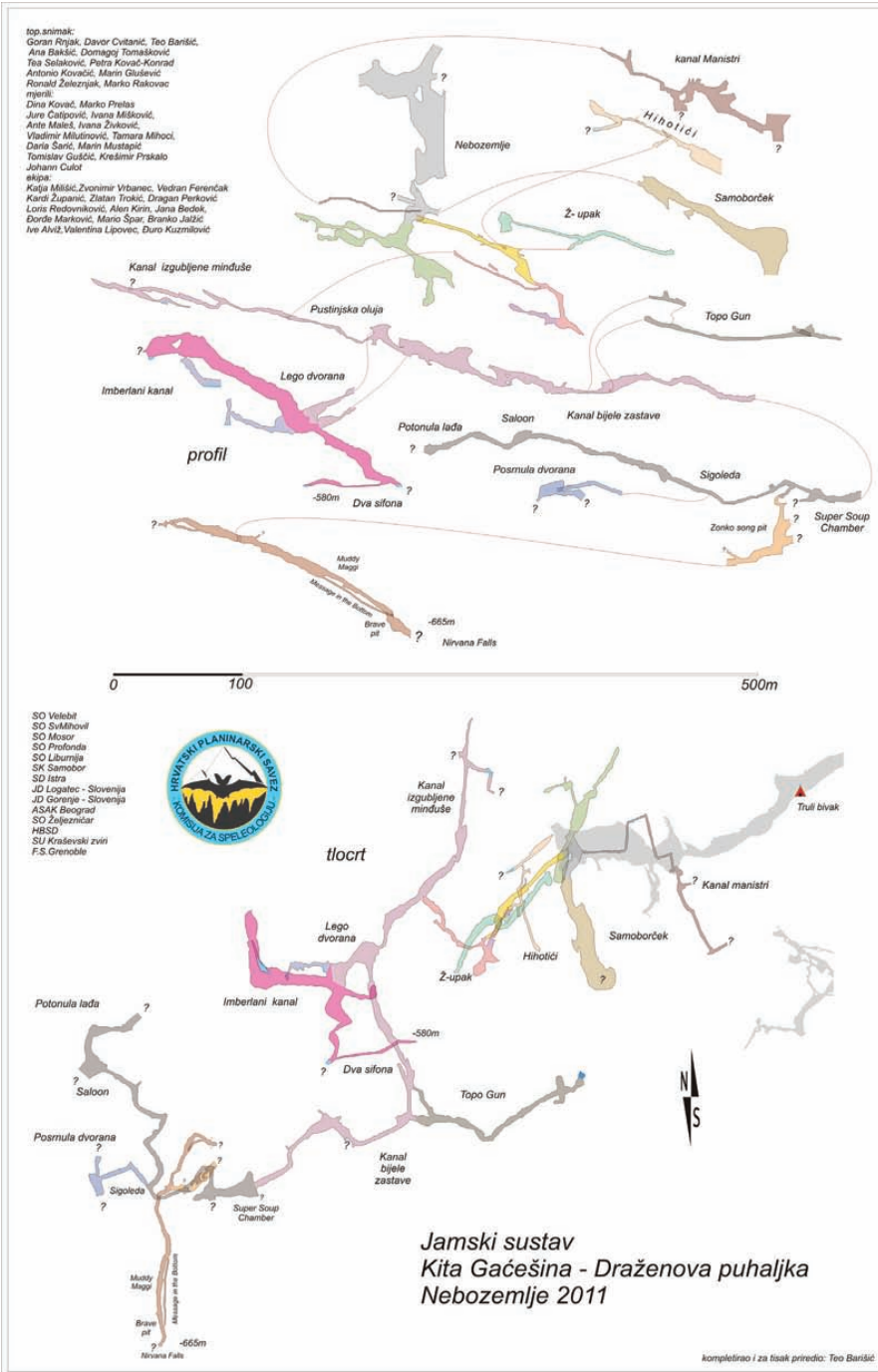

Kronologija istraživanja jame Kita Gačešina studeni 2010-listopad 2011.

	datum	Sudionici istraživanja	mjesto	NOVO (DULJINE)	UKUPNO (DULJINA)
57.	19-21.11.2010.	Aida i Teo Barišić, Goran Rnjak (SOSVM), Marin Glušević, Katja Mišić (SOM), Dalibor Paar, Tea Selaković, Petra Kovač-Konrad, Ana Bakšić, Marko Rakovac, Anja Žmegač, (SOV), Jelena Drakulić (SOD), Mateja Blažević (?), Dimitrija Dimitrijević, Vladimir Milutinović, Selena Blagojević, Jovana Živković (ASAK Beograd)	Nebozemlje, the Facebook	309m	13837m
58.	22-24.03.2011.	Dina Kovač (SOV), Goran Rnjak (SOSVM)	Sonja	88m	18267m
59.	15-17.04.2011.	Goran Rnjak, Banka Lučić (SOSVM)	Sonja	115m	18382m
60.	6-8.05.2011.	Marin Glušević i Katja Mišić, (SOM) Davor Cvitančić (SO Profonda) i Krešimir Prskalo (SOI).	Manistri	327m	18709m-546m
61.	13-15.05.2011.	Ana Bakšić, Tea Selaković, Marko Rakovac, Darja Šarč, Marin Mustapić, Vedran Ferendač (SOV), Domagoj Tomašković, Tomislav Guščić - Trull (SKS) i Karol Župančić (SD Istra).	Hihotiči Samoborček	298m	19007m -561m
62.	20-22.05.2011.	Marko Rakovac, Tea Selaković, Dina Kovač, Ana Bakšić (SOV), Vladimir Milutinović-Kobil (ASAK), Goran Rnjak, Zlatan Trokić, Ante Males (SOSVM), Katja Mišić, Marin Glušević, ? Pečković Dragan ? (SOM).	Hihotiči	305m	19312m
63.	15-18.07.2011.	Tamara Mihoci, Ivana Živković, Tomislav Guščić - Trokić, i Domagoj Tomašković iz SK Samobor, Ana Bakšić, Tea Selaković, Loris Redovniković iz SO Velebit, Alen Kirin i Jana Bedek iz HES-D-a, Petra Kovač Konrad iz SO Željeznica i troje gostiju iz Srbije (ASAK); Vladimir Milutinović - Kobil, Ivana Mišković i Đorđe Marković.	Minduša, Lego dvorana,	589m	19901m
64.	14-16.10.2011.	Marin Glušević i Katja Mišić SO Mosor - Split, Jure Catpović, Mario Špar iz HPD Kozjak - Kašela, Marko Pirelas i Toni Kovačić iz SO Imber-Omiš, Domagoj Tomašković iz SK Samobor - Samobor, Branko Jaičić iz SO Željeznica i HBSD - Zagreb, Ivo Auliz SO Sv. Mihovil - Šibenik i SO Velebit - Zagreb, Karol Župančić iz SD Istra - Pazh, Valentina Lipovec iz SU Kraševski zvin - Ivanc, Ronald Željeznjak, Ana Bakšić, Tea Selaković, Marko Rakovac, Đuro Kuzumilović iz SO Velebit - Zagreb, gost iz Francuske Johann Cuiot.	Kanal Bijele zastave	583m	20484m -580m

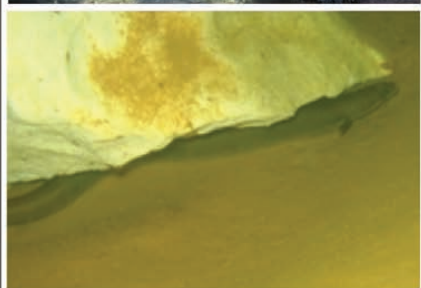

Banco na zadatku

Izvor Litno u Zatonu najdulja morem potopljena špilja na Jadranu SO HPK Sv. Mihovil-DDISKF

Fotografije pod vodom, Emil Lemac

Uz istočnu obalu slikovitog Zatonskog zaljeva vijuga uska asfaltna cesta. Kad napusti zadnje kuće lagano se uspinje i zalazi u visoku borovu šumu. Na dnu kosine pod cestom smjestila se Zvizda, mjesna plaža koja ljeti vrvi Zatonjanima i njihovim gostima. Na plaži su zadnjih godina dograđena dva kratka mola, a ispred nje usidreno vaterpolo igralište. Čim se uđe u more, bilo odvažnim skokom ili laganim penzionerskim hodom, dok stopala uživaju u toplini ugrijane vode dugog zaljeva, pri površini se osjeti hladni sloj bočate vode. Dalje na moru, prema Zatonu, stotine galebova strpljivo plutaju i čekaju da neki dut ili drugi podmorski predator natjera brojna riblja jata koja uživaju u velikoj slatko-slanjoj morskoj mješavini na bijeg prema površini i skok kroz zrak.

Golemu količinu slatke vode Zatonski zaljev dobiva iz brojnih izvora s istočne strane zaljeva. Speleolozima najzanimljiviji od njih je Litno. Na Sjevernom rubu Zvizde, iz 60 cm visoke pukotine pod nekoliko metara visokom stijenom, izbija snažni vodeni tok. Tri metra od stijene napravljen je betonski zid s rupom koji vodu iz izvora ujezerava u 6x3m veliko plitko jezero čija je razina za vrijeme manjih oborina u razini mora i ovisna je o plimi i oseki dok se kod većih oborina diže jer je rupa u zidu premala za dotok iz pukotine. Paralelno sa zidom s vanjske strane prema moru proteže se metar i pol široka uzidana šetnica s tri elementa betonskih cijevi kroz koje se vodeni tok protječe prema moru.

Pred početak Domovinskog rata speleolozi SO PD Željezničar iz Zagreba su pri vršenju preliminarnih speleoloških istraživanja spomenuli izvor Litno između 85 špilja i jama koje su tom prilikom obrađene stručnim radom za potrebe NP Krka. (Lukić O, i Jalžić, B., 1990: Speleološke pojave NP Krka). Domovinski rat je svakako odgodio nastavak speleoloških istraživanja na području cijele županije. Istraživanja su potom ponovo živnula. Posebno ih je potaknuo NP Krka. Speleolozi su se opet češće pojavljivali na izvoru jer je izvor mjesto koje je posebno pogod-

no za pranje speleološke i ronilačke opreme bilo od blata ili soli. Mladi speleoloronilac Vedran Jalžić se tako jednom prilikom provukao kroz pukotinu i zamijetio da se izvor unutra širi i da kanal ide široko dalje, no ogromne količine mulja koje se prostiru dnom kanala su mu se tada učinile jako opasnim. Od mladih mještana Zatonu smo čuli da su i oni, onako na dah zaranjali u ulazni dio izvora. Izvor su sve češće počeli za pranje opreme koristiti i šibenski speleolozi.

Krajem travnja ove 2011-te godine ohrabren završenom 9. šibenskom speleološkom školom iskusni dugogodišnji ronilački instruktor Emil Lemac odlučio se zaroniti u izvor u čijoj se blizini godinama nalazila njegova brodica. Pridružio mu se Matko Čvrlijak, mladi ronilac, arheolog koji se sve više uključuje u arheološke aktivnosti na potopljenim nalazištima širom Jadrana. Zaronili su sa 60-tak metara arijadnine niti, bez olova i peraja nastojeći se držati što bliže stropu kanala. Nit su brzo potrošili, napravili prve podvodne fotografije i shvatili da kanal ide dalje, sve na dubini 2-3m i da se može roniti normalno s perajama.

Slijedeća prilika se ukazala sasvim slučajno. Speleoronilac A.Kovačević iz DDISKF-a se našao na pripremama šibenskog Terraneo festivala i čišćenju podmorja na Pekovcu. Večernje pivo, malo priče i već sutradan su se Kovačević i Lemac zaputili u novi uron u Litno. Ovaj put su preronili prvih 100m kanala i izronili u zračni džep 5x3m. Kanal ide dalje. Nit je ostavljena. Pada i dogovor za novi uron za vrijeme Teranea.

Povratak skuterom nakon istraživanja

Speleoronioncu A.Kovačeviću je jasno da će mu trebati partnerstvo nekog od iskusnih partnera i izbor naravno pada na Tomislava Flajpana s kojim najviše roni u zadnje vrijeme. Ponovo se improviziraju koluti za arijadninu nit i ronilački par troši glavnu i osobne niti i postavlja slijedećih 200m niti. Prođena duljina se procjenjuje na 270m.. Pronalaze dva nova zračna džepa..Kanal jednostavno istim tempom (širina 4-6m) ide dalje. Nevjerojatno, ali dubina i dalje ne prelazi 3m. Postaje jasno da će za dalje trebati podvodni skuter. Ljeto je u punom zamahu. Među brojnim turistima u Zatonu boravi Luka Čoga, porijeklom iz Zatonu koji sad živi i radi u Sloveniji i roni po špiljama. Njegovu je pažnju privukla nit koja viri iz objekta pa je i sam zaronio prvih 110m i ostavio plastičnu pločicu s natpisom LUKA na niti. Nakon urona se raspitao tko istražuje špilju, javio da je ronio i ponudio svoju pomoć u istraživanjima.

Četvrti istraživački uron u špilju ponovo poduzimaju Frf i Alan. Ovaj put topografski snimaju prvih 100m koristeći se mjernom trakom i orijentacijskim kompasom. Izvan špilje po Zatonskom zaljevu isprobavaju podvodni skuter posuđen od Vedrana Jalžića. Slijedećeg dana skuterom prelaze prvih 270m špilje, ostavljaju skuter i postavljaju novih 220m niti. Na kraju se kanal sužava i pretvara u potopljeni vertikalni meandar. Na dubini od 5m stijena na sredini kanal onemogućava daljnji prolaz. Postoji mogućnost izvlačenja kamenja sa strane. Zidovi kanala su pokriveni finim blatom i mutež tjera ronioce natrag. Ukupna duljina špilje se procjenjuje na 470m (po-

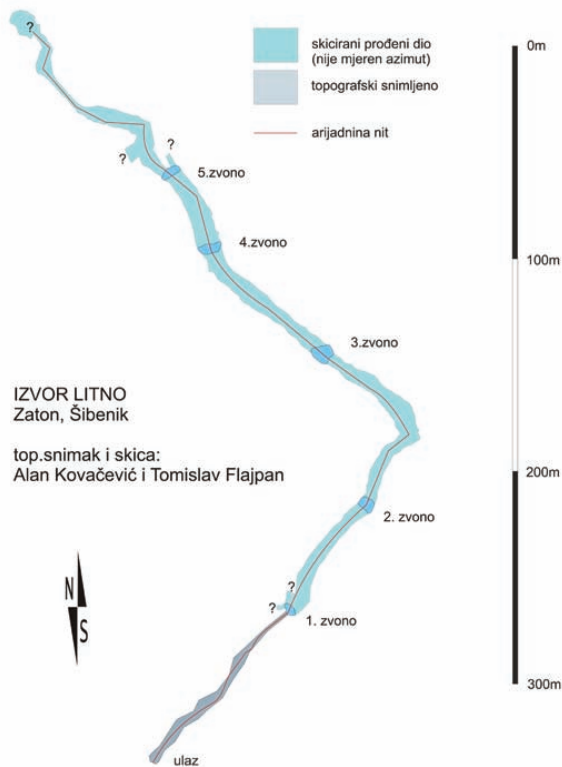
Znatiljeli kupaci prate pripreme pred ulazak u sifon

stavljeni 520m niti) i to je čini najduljom morem potopljenom špiljom na Jadranu (računajući i talijansku stranu). U novom dijelu se nalaze još dva velika zračna džepa nastala urušavanjem stropa. U vrijeme ronjenja je nadolazila plima i ronci su u špilji na više mjesta, pa i u krajnjim dijelovima vidjeli mužež nastalu miješanjem slane i slatke vode. Činjenica da strop špilje gotovo cijelom duljinom ne prelazi dubinu od 2m nam govori da je do njena potapljanja došlo relativno skoro i da se u špilju prije 2000 godina moglo ući plivajući.

Istraživanja se naravno nastavljaju. Potrebno je nastaviti s topografskim snimanjem kanala. Na sadašnjem kraju postoji mogućnost kopanja, odnosno izvlačenja uglavljenog kamena, no nije isključeno da će se u nekom od bočnih upitnika pronaći prohodniji nastavak špilje. S obzirom da je špilja izuzetno pogodna za obuku speleoronioaca trebat će puno bolje načiniti sustav vodećih niti kroz objekt.

Istraživanje se nastavlja.

Joso Gračin pere opremu u izvoru Litno

Teo Barišić

Speleolozi SO HPK Sv. Mihovil u Mametu na speleološkim logorima Cetina i Mokre noge na Biokovu

Po završetku 9. šibenske speleološke škole par školaraca se pridružilo Splićanima na zadnjem izletu njihove škole u Gajinu jamu (-186m) na Mosoru. Već mjesec dana kasnije splitski speleolozi su organizirali posjet jami Mamet. (-206m) na južnom Velebitu.

Prilikom da dožive grandioznost prostora odmah su iskoristili Mario Blatančić, Damir Trokić i Matko Čvrljak.

U Mametu je Nenad Šaljic (www.nenadsaljic.com) iz SO Mosor načinio dosad neviđene fotografije, a novi speleolozi – pripravnici su u jami, kroz koju su prošle generacije speleologa, pronašli suženje za klesanje i pronalazak novih kanala.

Tijekom ljeta, a prije speleološkog logora SO Željezničara iz Zagreba Zlatan Trokić

- Zlajo, Mario Blatančić i Goran Rnjak - Vjetar su u dva navrata kopanjem proširili ulaz u 35 metara duboku jamu sa strujanjem zraka, koja se nalazi iznad i pedesetak metara pokraj podzemnih kanala najdulje špilje u Šibensko-kninskoj županiji i Dalmaciji – Kotluše.

Nekoliko dana proveli su i na samom logoru. Nova jama nije spojena s Kotlušom, ali su uspjeli spojiti dva kanala špilje s velikom petljom. Na logoru je istraženo i nekoliko manjih objekata na obroncima Dinare.

Najveći speleološki uspjeh ove godine u Dalmaciji ipak je bilo istraživanje danas četvrte jame po dubini u Hrvatskoj - jame Mokre noge na Biokovu kojem su pridružili Mihovilci Vjetar i Zlajo.

Mamet. foto. N. Šaljic

Sa speleoposlužitelja

Jamu Mokre noge pronašli su članovi SAK Ekstrem 2009. godine (Kotarac i Topić) prilikom izviđanja terena za Ekstremovu zimsku turu. U prvom navratu spustili su se 50-ak m duboko koristeći se debljim granama za spuštanje niz manje ulazne vertikale. Od tada se istražuje u više akcija (članovi Ekstrema i Imbera) pri čemu je jama nacrtana do -430 m a spustilo se u dvoranu na -700 m. Ime je dobila zbog kišnog vremena i mokrih nogu na prvome istraživanju.

Logor "Mokre noge 2011." Organiziran je od 3. do 9. kolovoza. Na logoru je sudjelovalo 35 ljudi iz 8 dalmatinskih društava. Pomoć u radu dali su i članovi stanica HGSS Makarska i Split kao i djelatnici JU Park prirode Biokovo. Prema podacima dobivenim na temelju poligonskog vlaka u programu Compass jama je istražena do dubine od -831 m. Nacrt se sređuje.

Izvod iz dnevnika ekspedicije

04. 08. 2011. (četvrtak)
Ujutro (9:45) postavljачka ekipa (Toni, Davor i Vjetar) kreće u jamu i nastavljaju s postavljanjem i crtanjem jame od -430 m (do te dubine je jama bila postavljena u pripremnoj akciji). U 11:15 kreće ekipa koja postavlja bivak (Frane, Ante, Marina, Zlatan i Hrvoje). Zadatak im je postaviti bivak na -480m.

Mokre noge, sa speleoposlužitelja

Dio ekipe kroz jutro odlazi po vodu. Također, dvije ekipe odlaze istraživati otprilike rekognoscirane jame. Marin, Bospor, Dino, Ružica i Šego istražuju jamu sat vremena hoda od logora i pronalaze spit na dubini od -35 m. ....

06. 08. 2011. (subota)

Prva postavljачka ekipa u ranim jutarnjim satima kreće s bivaka crtati dvoranu i istražiti novootkrivene vertikale. Marin crta dvoranu uz pomoć svijetlećih štapića, dok Kate i Dane napreduju u vertikali. Dvorana je velika, dimenzija 200x80 m. Kate i Dane se spuštaju do dubine od oko 750 m kroz vrlo zarušenu dvoranu. Staje se na rubu veće vertikale. Nestalo je opreme za napredovanje. Do tog mjesta je nacrtano i vraćaju se u bivak. Nacrtan je i manji fosilni meandar na dnu velike dvorane. Bospor i Frane spustili su se u jamu po informacije od druge ekipe. Krešo, Dragan i Zlaja rade meandar na -430 m.

Krešo se spušta u bivak i ostaje spavati – sutra će biti dio ekipe raspregača. Vani, dvije ekipe kreću u istraživanje Ljubavne jame i rekognosciranje terena. Na povratku istražuju jamu Rebrica (mala pukotina). Odlazi se i po vodu u obližnju jamu. U kasnim satima Frane izlazi zadnji iz Mokrih nogu s informacijama o potrebnoj opremi.

08. 08. 2011. (ponedjeljak)
U 9:00 Vjetar, Božo i Davor odlaze raspregati bivak. Dva sata kasnije, Hulk, Dujmić i Zlatan ulaze kao pomoć raspregačima. Popodne ulaze Marin, Kate i Dane dovršiti Vjetrov penj na -160 m. Popelo se 20 m uz meandar i došlo na policu s koje treba penjati još nekoliko metara. U 16:00 ulaze Bospor, Nina i Mate pomoći raspregačima. U kasnijim popodnevnim satima u raspreganje se uključuju Toni i Ante. U 19:30 je cijela jama raspregljena i svi su vani. U večernjim satima gotovo cijela ekipa nosi veliku količinu opreme i stvari do auta i vraća se na logor.
Fešta!

Kopanje jame gornji ulaz u Kotlušu, foto: Vjetar

Mamet, foto: N. Saljić

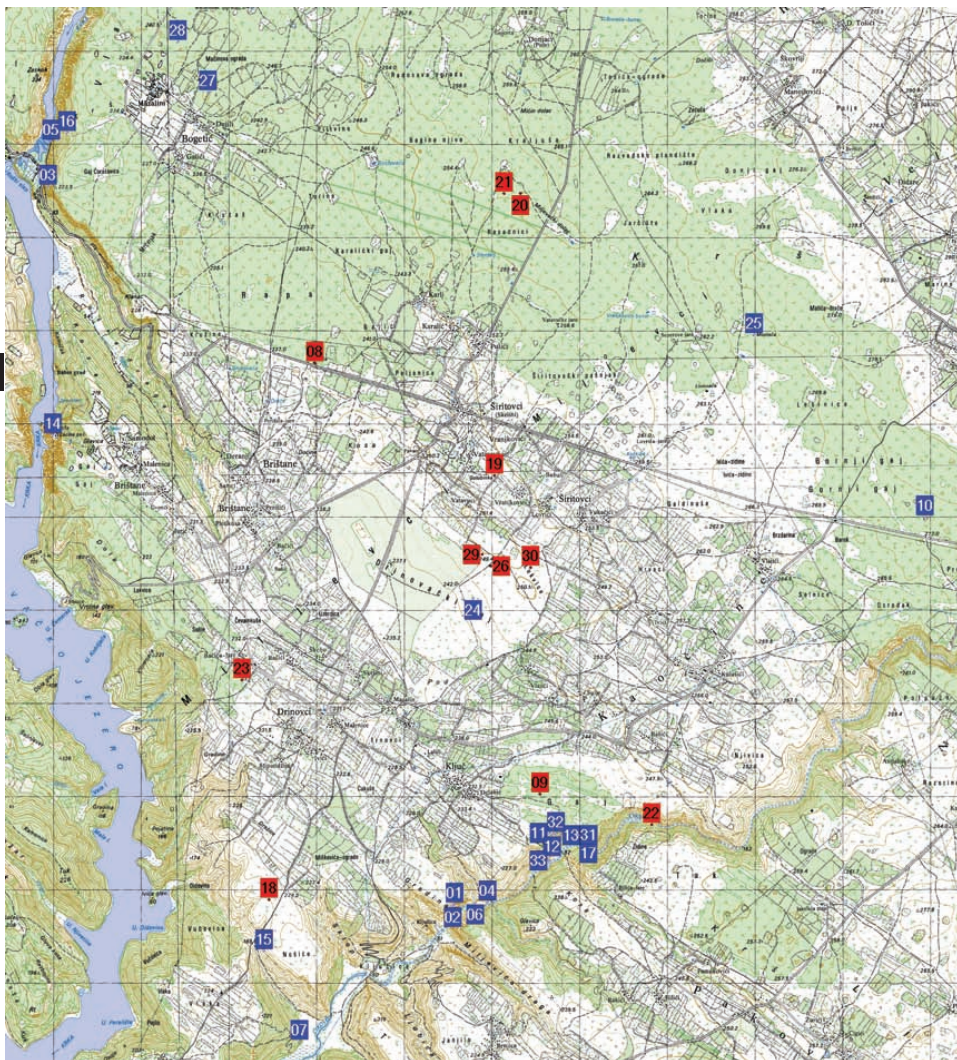
Poster Zagadenje krškog podzemlja na Miljevačkom platou na 19. međunarodnoj školi krša „Klasični krš“

20-25. lipnja 2011, Postojna

Hrvatski speleološki poslužitelj, Teo Barišić, autori postera

19. međunarodna škola krša "Klasični krš", koja je održana od 20. do 25. lipnja 2011. u Postojni, tradicionalni je znanstveni skup kojeg jednom godišnje organizira Institut za istraživanje krša Slovenske akademije znanosti i umjetnosti.

Mapa s pozicijama istraženih objekata

Tema ovogodišnjeg skupa bila je zaštita krškog podzemlja s naglaskom na špilje i jame. Skupu je prisustvovalo 211 znanstvenika, stručnjaka i studenata iz 26 zemalja (59 sudionika iz Hrvatske). Održana su 23 predavanja, prezentirano šezdesetak postera i više stručnih izleta (program skupa).

Skup je organiziran uz potporu Slovensko-hrvatskog europskog projekta (OP IPA Slovenia-Croatia 2007-2013), Službe vlade Republike Slovenije za lokalnu samoupravu i regionalnu politiku, Agencije Republike Slovenije za istraživačku djelatnost, Znanstvenoistraživačkog centra Slovenske akademije znanosti i umjetnosti i ureda nacionalne komisije za UNESCO.

- Posebni naglasci skupa dani su na:
- stanje zaštite krškog podzemlja i špilja u različitim zemljama
  - monitoring i planiranje zaštite (uloga speleologa i stručnjaka različitih profila)
  - institucionalne probleme u provedbi zaštite (često je zaštita krškog podzemlja u nadležnosti više ministarstava i agencija ovisno o kojem se aspektu zaštite radi).

Kada se govori o ulozi speleologa u zaštiti špilja, iz prezentiranih radova proizlazi da su speleolozi aktivni sudionici u procesu zaštite špilja. Premda se u nekim specifičnim slučajevima može govoriti o prekomjernim posjetima špiljama (u zemljama s malim brojem špilja i velikim brojem zainteresiranih), činjenica je da bez speleološke djelatnosti zaštita špilja nije moguća.

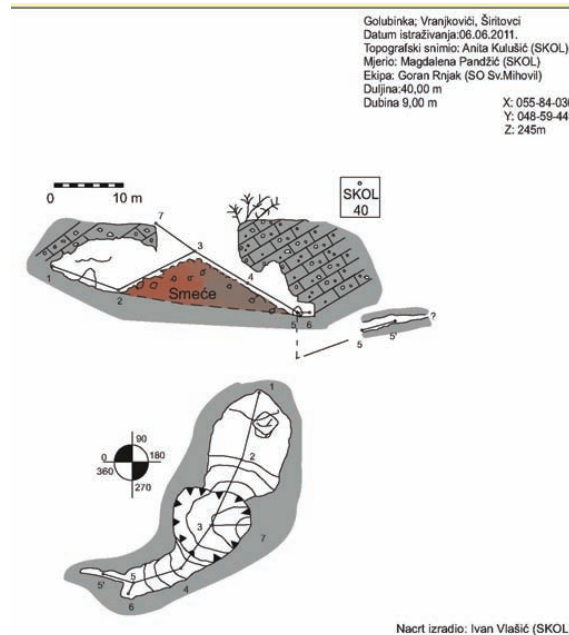
U Hrvatskoj na primjer u preko 90% špilja ili jama mogu ući samo uvježbani timovi speleologa. Veliki broj neistraženih i neinventariziranih špilja i jama jedan je od uzroka njihove slabe zaštite. Pored izrade speleološke baze podataka, i uvođenja europskih sustava zaštite poput Nature 2000, neophodno je da speleolozi u suradnji sa nadležnim ustanovama naprave bazu

Golubinka u Vranjkovičima

Jama sa smećem

podataka ugroženih špilja i jama, kako bi se mogla planirati njihova sanacija i zaštita.

Među brojnim radovima hrvatskih sudionika, speleologa, članova KS HPS, HSS i HBSD objavljen je i prezentiran poster: Anita Kulušić, Magdalena Pandžić, Goran Rnjak (SO HPK SvM), Robert Rosić, Goran Radulović, Ivan Vlašić, Jakov Kalajžić:

No.	Speleological objects name	Genetic type	Depth (m)	Length (m)
1	Jama pod Crvenom pećinom	pit	17	15
2	Crvena pećina	cave	0	25
3	Jama 'Suza na ploči'	pit	3	5
4	Bićino odmaralište	cave	0	35
5	Šuplja pećina	cave	1	12,5
6	Pađinovac	cave	0	26
7	Špilja nasuprot Torka	cave	10 + 17	20
8	Lozovača	cave	5	10
9	Živkova jama	pit	20	25
10	Jama u Gornjem gaju	pit	46	82
11	Apartman	cave	2	24
12	Fafarinkina špilja	cave	0	6
13	Pozdizana jazbina	cave	0	6
14	Šuplja stina	cave	2	12
15	Jama na Nošiću	pit	15	8
16	Oziđena pećina	cave	0	59
17	Topla pećina	cave	49	206
18	Jama sa smećem	pit	?	?
19	Golubinka	cave	9	40
20	Rasadnik 1	pit	8,5	10,6
21	Rasadnik 2	pit	13,79	3,69
22	Španjova jama	pit	?	?
23	Bezdanka u Bačićima	pit	?	?
24	Lisičinka (Šuplja jama)	cave	7	20,6
25	Mostača	pit	?	?
26	Smokvača	pit	2	2
27	Špilja Mastirina	cave	18	38,5
28	Čelinjak	pit	27	27
29	Brezdanka u Drinovačkom Gaju	pit	?	?
30	Jama u Lovvicama	pit	19	33
31	Štrikinica	cave	0	85
32	Karijes	cave	0	14
33	Kaverna nad mostom na Čikoli	cavern	0	22

popis istraživanih objekata

Contamination of karst underground in Miljevci plateau (Croatia)

Autori su iskoristili priliku što speleolozi SO HPK Sveti Mihovil i SO Promina sustavno istražuju područje Šibensko-kninske županije i uz korištenje prikupljenih podataka i dodatni rad na terenu ukazali na stanje zagađenosti speleoloških objekata na Miljevačkom platou. Sadržaj

postera se objavljuje na engleskom jeziku kako je i prezentiran:
Contamination of karst underground in Miljevci plateau (Croatia)

Anita Kulušić¹, Magdalena Pandžić¹, Goran Rnjak², Robert Rosić³, Ivan Vlašić¹, Jakov Kalajžić¹

¹Speleological club 'Ozren Lukić', Faculty of mining, geology and petroleum engineering, Pierottijeva 6, 10000 Zagreb

²Speleological section Sv. Mihovil, Put Tvornice 33, 22000 Šibenik

³Speleological section Željezničar, Trnjanska cesta 5b, 10000 Zagreb;

Geology and Geomorphology

Miljevci plateau is located in central Dalmatia (Croatia), between the rivers Krka and Čikola and mountain Promina. It is located approximately 110 km from Split. It is a part of the North Dalmatian karst plain, and belongs to the Outer Dinarides. Morphological and geostructural forms in the survey area have the Dinaric direction of NW-SE. They are characterized mainly by karst morphology.

The oldest strata of Miljevci plateau are Senonian limestones with rudists, which occur sporadically and mostly in groups. The lower Paleocene-Eocene "Liburnian deposits" with fossil brackish environment lie transgressively on Senonian limestones. They are followed by the middle Eocene foraminiferal limestones. Middle Eocene flysch lies on the foraminiferal limestones, consisting mainly of marls. The youngest strata in the field date back to Quaternary (terra rossa, breccias formed by cementing debris) (Mihelčić, 1984). The largest number of caves in the area is developed in Promina formation (E₁, O₁) conglomerate - marly-limestone composition and in rudist 2,3 1 limestone. Hydrogeologically, these deposits belong in the category of permeable, partially impermeable and even partially permeable rocks (Lukić, 1990).

a b

Miljevci plateau is situated on the edge of National Park Krka and Significant landscape of Čikola River. A speleological research has been conducted in this area with aim to complete the speleological database and locate types of anthropogenic

contamination in the caves. In the survey area, 11 speleological objects, out of 33, have been contaminated by different types of waste (municipal, hazardous, construction waste), which makes 33 % of all studied objects. 2 speleological objects (Španjova jama and Jama Brezdanka) are completely covered with waste, while 4

speleological objects (Jama sa smećem, Jama Bezdanka u Bačićima, Jama Brezdanka, Jama u Lovvicama i Špilja u Lovvicama) are dangerous to enter due to the possibility of infection and explosives. Studied objects are shown on a topographic map, which indicates that speleological objects in the immediate vicinity of the

village are particularly vulnerable. Depending on the lithological composition of the rock mass in certain localities, vertical (vertical composition of homogeneous formations) and horizontal (inhomogeneous) objects have been developed (Lukić, 1990). There are three genetic types of speleological objects in this area:

pits (45%), caves (52%) and caverns (3%). According to Lukić, 1990. present direction movement of groundwater is southwest, towards The Čikola and Krka Canyons. All speleological objects except, Špilja kod Torka, are in vadose zone, whereas Špilja kod Torka is in the

epiphreatic zone. Due to the Croatian War of Independence in the 90s, there are mined and potentially mined areas in Miljevci plateau, which makes it difficult to conduct speleological research here. ...

It is required to monitor law enforcement in order to change the present state of the study area. Effective implementation of protective measures in this area should include recovery procedures, proper waste management in terms of its final deposition, and education of local population of this area. Local funding and project management can change the current situation of the karst underground of Miljevci plateau, in which speleologists, in cooperation with competent institutions, should play an important role.

We are grateful on financial support given by Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering; Department of Geology and Geological Engineering; Department of Mineralogy, Petrology i Mineral Resources Great thanks to Katarina Bralić and members of SO Sv.Mihovil

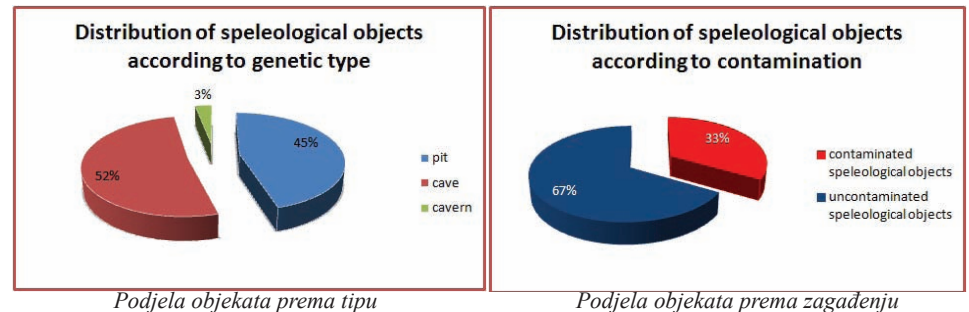
Literature:

- Lukić, O. (1990): Geology and genesis speleological objects area of National Park Krka. Diploma thesis, University of Zagreb.
- Mihelčić, G. (1985): Geological realtions area of Žaton, central Dalmatia. Diploma thesis, University of Zagreb, 65 pages
- Nature Protection Act NN 70/05 and NN 139/08.
- Regulation on proclamation of the Ecological Network NN 109/07
- Strategy and Action Plan for the Protection of Biological and Landscape Diversity of the Republic of Croatia NN 143/08

Protection of speleological objects in Croatia is regulated by the Nature Protection Act NN 70/05 and NN 139/08. All speleological objects are state property of Republic of Croatia and, according to the Regulation on proclamation of the Ecological Network NN 109/07, are an integral part of the ecological network.

Also, they belong in the category of vulnerable and rare cell types important for the ecological network of European Union NATURA 2000 present in the Republic of Croatia.

Thus, protective measures must be taken. Strategy and Action Plan for the Protection of Biological and Landscape Diversity of the Republic of Croatia NN 143/08 defines the strategic guidelines and action plans for the protection of karst, underground and subterranean fauna

Contamination of karst underground in Miljevci plateau (Croatia)

Anita Kulušić¹, Magdalena Pandžić¹, Goran Rnjak², Robert Rosić², Ivan Vlašić¹, Jakov Kalajžić¹

¹Speleological club 'Ozren Lukić', Faculty of mining, geology and petroleum engineering, Pierottijeva 6, 10000 Zagreb
²Speleological section Sv. Mihovil, Put Tvornice 33, 22000 Šibenik
³Speleological section Zeljeznica, Trjanska cesta 5b, 10000 Zagreb

Geology and Geomorphology

Miljevci plateau is located in central Dalmatia (Croatia), between the rivers Krka and Čikola and mountain Promina. It is located approximately 110 km from Split. It is a part of the North Dalmatian karst plain, and belongs to the Outer Dinarides. Morphological and geostructural forms in the survey area have the Dinaric direction of NW-SE. They are characterized mainly by karst morphology.

The oldest strata of Miljevci plateau are Senonian limestones with rudists, which occur sporadically and mostly in groups. The lower Paleocene-Eocene "Liburnian deposits" with fossil brachiopod environment lie transversely on Senonian limestones. They are followed by the middle Eocene foraminiferal limestones. Middle Eocene flysch lies on the foraminiferal limestones, consisting mainly of marls. The youngest strata in the field date back to Quaternary (terra rossa, breccias formed by cementing debris) (Mihelčić, 1984).

The largest number of caves in the area is developed in Promina formation (E₂-O₁) conglomerate - marly-limestone composition and in radiat limestone. Hydrogeologically, these deposits belong in the category of permeable, partially impermeable and even partially permeable rocks (Lukić, 1990).

Miljevci plateau is situated on the edge of National Park Krka and Significant landscape of Čikola River. A speleological research has been conducted in this area with aim to complete the speleological database and locate types of anthropogenic contamination in the caves. In the survey area, 11 speleological objects, out of 33, have been contaminated by different types of waste (municipal, hazardous, construction waste), which makes 33% of all studied objects. 2 speleological objects (Španjovka jama and Jama Brezdanka) are completely covered with waste, while 4 speleological objects (Jama sa smrečom, Jama Brezdanka u Hačćima, Jama Brezdanka, Jama u Lovkicama i Špija u Lovkicama) are dangerous to enter due to the possibility of infection and explosives. Studied objects are shown on a topographic map, which indicates that speleological objects in the immediate vicinity of the village are particularly vulnerable. Depending on the lithological composition of the rock mass in certain localities, vertical (vertical composition of homogeneous formations) and horizontal (inhomogeneous) objects have been developed (Lukić, 1990). There are three genetic types of speleological objects in this area: pits (45%), caves (52%) and caverns (3%). According to Lukić, 1990, present direction movement of groundwater is southeast, towards The Čikola and Krka Canyons. All speleological objects except, Špija kod Torka, are in vadose zone, whereas Špija kod Torka is in the epiphreatic zone. Due to the Croatian War of Independence in the 90s, there are mined and potentially mined areas in Miljevci plateau, which makes it difficult to conduct speleological research here.

Distribution of speleological objects according to genetic type

Genetic Type	Percentage
pit	52%
cave	45%
cavern	3%

Distribution of speleological objects according to contamination

Contamination Status	Percentage
contaminated	33%
uncontaminated	67%

Figure 1. Španjovka jama, completely covered entrance with building used to, 31

Figure 2. Čikolašnica, contaminated area at the entrance of cave (a) and within cave (b)

Protection of speleological objects in Croatia is regulated by the Nature Protection Act NN 70/05 and NN 139/08. All speleological objects are state property of Republic of Croatia and, according to the Regulation on proclamation of the Ecological Network NN 109/07, are an integral part of the ecological network. Also, they belong in the category of vulnerable and rare cell types important for the ecological network of European Union NATURA 2000 present in the Republic of Croatia. Thus, protective measures must be taken. Strategy and Action Plan for the Protection of Biological and Landscape Diversity of the Republic of Croatia NN 143/08 defines the strategic guidelines and action plans for the protection of karst, underground and subterranean fauna.

It is required to monitor law enforcement in order to change the present state of the study area. Effective implementation of protective measures in this area should include recovery procedures, proper waste management in terms of its final deposition, and education of local population of this area. Local funding and project management can change the current situation of the karst underground of Miljevci plateau, in which speleologists, in cooperation with competent institutions, should play an important role.

We are grateful on financial support given by Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering; Department of Geology and Geological Engineering; Department of Mineralogy, Petrology i Mineral Resources Great thanks to Katarina Bralić and members of SO Sv.Mihovil

Zriiin....

Halo! Zovem te da vidim kako si?.....A što?.....Mene sve boli. Valjda nisam dugo bio u jami.....Ajde Vjetre što misliš kako je meni. Ja nisam skoro godinu dana. Slušaj zasad je 447 metara duljine i 19 dubine. Baš sam jutros unio.

Nakon pola sata.....Zriiin...Čuj. Mario je. Nego kako si?.....

Biće te boli kad pitaš.....

Kako si pogodio. Mislim da nema mišića koji se nije upalio. Već sam se zabrinuo.....To ti je normalno.

I ja sam k'a pribijena mačka.

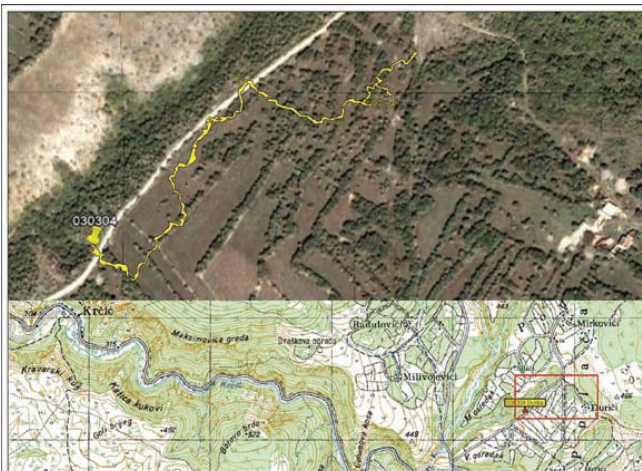
Baš maloprije Vjetar zvaio.

I njega boli.

Posebno ono rebro što ga je stuka na Biokovu. ....

Deset dana poslije na suženju 460m od ulaza Zlajo mlati. Lupa deveti hilti metak odvijaćem koji se pokazao najboljim rješenjem. Eto i Vjetra nakon posla. Što ima?.. Daj da vidim. Uf. Triba lupiti još koji. Daj ja ću. Lupa Vjetar. Hilti zatajuje. Gura još jedan metak. Ništa. Odvijać se zaglavljuje. Buši drugu rupu i pokušava okinuti rezervnim svrdlom. Gura još jedan metak. Lupa. Tras... Aaaaaaa. Komad košuljice metka izletio je kroz navojne svrdla, probio zračnicu od gume i zabio se Vjetru u prst. Vjetru zuj u ušima od detonacije. Kaže da misli da bi probio i zaštitne naoč-

re. Kad je bol jenjala i prst previjen, Vjetar se uspijeva provući, pa Mario za njim, a nas dva krupna ostajemo. Mijenjamo se u rupi i Zlajo marljivo okida još devet komada. Konačno zrak iz pluća i eto nas za njima. Crtamo kanal oblijepljen blatom do stropa. Zlajo i Vjetar se pomalo vraćaju vani. Zlaji noga otkazuje poslušnost pa je vuče po kanalu.

Konačno, nakon 12 sati provlačenja, udaranja svim dijelovima tijela u kamen, mlačenja kladivom i macolom, valjanja u ljepljivom blatu i vucaranja bušilice i druge opreme u 22:30 izlazimo. Pljušti.

Za visokog vodostaja špilja se u potpunosti ispuni vodom pa smo sretni što smo vani. Na putu prema Šibeniku pokušavamo stati u nekakav noćni klub u Kovačevićima i domoći se pive, no glasna buka narodnjaka i drugih popularnih melodija nas tjera vani na kišu. Sutra ćemo ponovo biti slupani i čekati da prođu dani da se zaborave oni teški trenuci i da se ponovo upali špiljarski špurijus.

Špilja Duliba je poznata Vjetru od ranije. Pronašao ju je pregledavajući stijene s tragovima mahovine i povremenog toka desnog pritoka Krčića. Bio je blizu ulaza i u vrijeme kad je iz ulaza šibala snažna vodena bujica. Hidrološki gledano špilja je povremeni izvor. stručnaci bi

je svrstali u intermitentne krške izvore, dakle one koji se aktiviraju nakon znatne saturacije podzemlja vodom i to jako mali broj dana u godini. U slučaju Dulibe to je vrlo vjerojatno često povezano s naglim topljenjem snijega. U špilji nismo pronašli većih prostora, a relativno prohodni kanali su na brojnim mjestima suženi sigama koje naravno nastaju u vrijeme kad je špilja suha. U brojnim kaskadama se tada zadržava voda, što Dulibu čini izrazito teško prohodnom. Vjerujemo da ne bi istražili toliku duljinu kanala da se ove godine nije radilo o izuzetnoj suši koja je isušila bazene s vodom. Kad se špilja aktivira kao izvor svi su njeni zasad poznati kanali pod vodom jer je ulaz ujedno i najviša točka. Kao dokaz za to nam mogu poslužiti tragovi blata na stropu svih kanala. Dio špilje do križanja na nekih 350m od ulaza je ispraniji, po svim kadama se mogu naći obluci raznih veličina. Desni, istočni odvojak je očito manje hidrološki aktivan te su nakupine blata tu izrazito velike. Lijevi, zapadni kanal još nije istražen do kraja. Treba spomenuti da duž cijelog objekta lagano struji zrak. U Dulibi je istraženo i topografski snimljeno ukupno 716m duljine kanala što je svrstava u red velikih speleoloških objekata i petu špilju po duljini Šibensko-kninske županije. Najdublja točka je -19m i nalazi se pedesetak metara od ulaza. Istraživanja se naravno nastavljaju, i dalje uz obilnu upotrebu macole i hilti metaka.

Kronologija istraživanja

08.10.2011. Dina Kovač (SOV), Goran Rnjak, Mario Blatančić, Zlatan Trokić- topografski snimljeno 97m kanala

10.10.2011. Mario Blatančić, Goran Rnjak, Teo Barišić – topografski snimljeno 350m kanala

20.10.2011. Mario Blatančić, Goran Rnjak, Zlatan Trokić, Teo Barišić – topografski snimljeno 269m kanala

Rekoznisciranje (hazarderstvo) po Dinari

foto. M. Blatančić

Sezona je završila, posla nema, netko je dobio otkaz, netko je dao otkaz. Tako to kod nas biva. Rezultat je tona slobodnog vremena. Nakon naše voljene Kite i izvrsnog vikenda u kojem smo prešli Postojnsku jamu lagano se izvlačimo s prehladama i ostalim bacilima. Nema previše vremena za samožaljenje pa se bacamo na posao. Još traju lijepi i sunčani dani koje valja iskoristiti. Vjetar ima ideju da lagano krenemo sjevernom stranom Dinare u pretraživanje terena, tko zna možda nam se i posreći pa nađemo koju bužicu.

Dan nam se raduje, smije nam se i poziva da s njim provedemo nekoliko sunčanih sati. Defender je uvijek slamka spasenja što se tiče krškog terena, tako nas je i ovaj put vjerno pratio. Krcamo se: Mario, Iva, ja i Vjetar mio u Gugama u Kninu.

Laganim kasom krećemo prema Brezovcu. Put je na mjestima stvarno loš, al' ništa nam neće ovi dan pokvarit va šu vari vari. Dom je zatvoren pa krećemo dalje nekim prečacem, izbivamo na Duler i još malo pa smo do graničnog prelaza gdje ćemo ostaviti def i krenuti pjehe. U prvu i lagano, odjednom PUF!!!!, def zaškalja, ni gori ni dole, ajmo ekipa vani pa guraj. Uf, uspjeli smo. Tu smo, slažemo karte, marena, pivica, koordinate, GPS i valjda možemo krenuti.

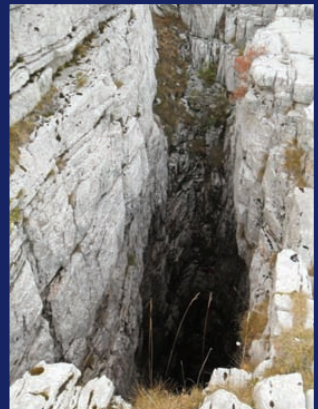
Cilj nam je Ledenica koja se nalazi otprilike 1,5 km od defendera. Teren je prekrasan, obrisi silueta, daleke stijene, vrhovi u sunčevoj izmaglici, sve je tiho, a opet sve je živo. Instiktivno smo se raspršili po terenu s nadom da ćemo usput pronaći još poneki objekt.

Vjetar je prvi otvorio lov. Dovikuje Mariu da donese GPS kako bi uzeo koordinate, za 10 min dozivam ga i ja. „Našla sam je, našla sam je“. Iva viče: „molim koordinate“. Nevjerojatno, pa zar ih toliko ima? Hodamo kroz vrtače gori, dole. Sunce nas lagano napušta pa razmišljam da li je vrijeme za povratak. „Još malo, nismo daleko od defendera“ doda Vjetar. Penje se visoko na stijenu kad odjednom svi začujemo : „HELOP, HELOP!“.

Šta je sad bilo?!?!? „Naša sam je, Nevidne vode! To je ta. Ja više i netribam dalje tražiti“.

Svi se nasmijemo kad smo ga vidjeli kako skače po onim oštrim stijenama. Iva i ja nastavljamo dalje potragu za ledenicom. Tu je još jedna, ne znamo, možda je to ta (na kraju se ispostavilo da se od koordinata koje smo imali iz tri izvora nijedne ne podudaraju). Mario i Vjetar šetaju gornjim djelom vrtače, pa ih slabo čujemo.

Ženske snage kreću lagano nazad, umorne smo.

U međuvremenu oni nas stižu pa zajedno nastavljamo povratak. Podno sam brežuljka za koji mi Vjetar kaže da se popnem kako bi nešto vidjela. Poradovala se ja lijepom zalasku sunca ... kad ono šok.

Ostala gorjeti pozicija na defu, ajmeee meni, koja tuka. Što ako ne upali? Mogu se slikati. Tko će doći po nas? Dok se oni presvlače odmah stavljam ključ u bravu, jedan okret je bio dovoljan da zaprede kao maca. Yes, Yes! Ljubim te u haubu!

I koliko smo napravili? Ma sitnica! 20-tak (što nije siguran podatak, vjerojatno ih ima više) objekata je zabilježeno. Osjetim ogromno zadovoljstvo u sebi. Spustili smo se do doma i u obližnjem skloništu večerali i prepričavali speleodogodovštine.

Kao šećer na kraju, kako to biva, padaju i one strašne priče o čudovištima pa je vrijeme da se krene svojim kućicama. Veseli i zadovoljni poskakujemo do Knina gdje pada još jedno pićence.

Tu se vidio rezultat današnjeg istraživanja. Svi se počinju lagano gasiti.

Opraštamo se nakon 12 pa čak i više sati intenzivnog druženja, a naše „ledenice“ će ipak pričekati neka ljepša vremena, sunčanija i toplija kad ćemo ih opet posjetiti.

***

Prodajem čeonu svijetiljku Petzl Tikka plus, laštik odličan. Ne radi svijetlo, povoljno za dnevne izlete. Kao nova

Antonija
0981743138

***

Speleološko krstarenje po otocima

Plovidba prema zapadu

Utorak, 26.travanj 2011.god. Pramac gajete već satima se snažno zabija u sivo-plave valove nošene upornim zapadnim vjetrom. Dok se brod propinje, muči i stenje, a motor neudnačeno bruji, u izmaglici gotovo zimskog sivila promatramo kopno na sjeveroistoku i otoke što promiču obje strane našeg plovila. Depresivnu atmosferu liječimo adrenalinskim duhom predstojećeg istraživanja, potpomognutim okusom Ivine loze i jeftinim Tiber keksima, te pričom s kojom uvijek najbrže prođu jednolični sati. Baš i nisam neki ljubitelj žestokih pića, ali teško je opisati koliko rakija, naročito ako se radi o nekoj ukusnoj travarici, podjednako odgovara na nemirnom moru kao i u surovim planinskim uvjetima. Otočje Kukuljari, neprimjetno se gubi u izmaglici daleko iza brodske krme. Vrijeme se pogoršava, a nebo potpuno zaklonjeno blijedo-tumrnim oblacima donosi prve kapi kiše.

Dok vjetrobransko staklo naše minijaturne kabine tuširaju oštri mlazovi mora okinuti s vrhova valova što se prelijevaju preko pramca gajete, na nautičkoj karti proučavamo imena otoka koji se pojavljuju ispred nas i mjerimo koliko nam je još milja ostalo do cilja. Trebamo stići do otoka Kurbe male koja se nalazi daleko na sjeverozapadu u otočnoj skupini otoka Sita. Prije mraka trebamo stići tamo, da nam ostane vremena za pronaći jamu i za podignuti logor u kojem ćemo prespavati.

NATURA 2000

Na ovo speleološko krstarenje po otocima Šibensko-kninske županije krenulo nas je četvero. Speleološki instruktor, pročelnik SO HPK Sv.Mihovil i voditelj ovog istraživanja Goran Rnjak Vjetar, biolog Dina Kovač, članica SO PDS Velebit iz Zagreba, kapetan gajete i među ekipom najbolji poznavalac morskog prostranstva, šibenskih otoka i situacije na moru, Ive Mijat iz Prvić-Šepurine, te autor

ovog teksta, ujedno glavni kuhar, fotograf i kronolog ovog speleološkog istraživanja speleolog Joso Gracin.

Javna ustanova za zaštitu prirodnih vrijednosti Šibensko – kninske županije je od speleologa HPK Sveti Mihovil naručila speleološko istraživanje 5 speleoloških objekata: 1.Jama Gradina – Žirje, 2.Vodena jama – Kukuljari, 3.Jama na Kurbi – Kurba mala, 4.Špilja na Gustacu – otok Gustac, 5.Ivinjska jama – Murter, koji se nalaze na području šibenskog akvatorija. Ovime bi se nastavilo sa realizacijom ranijeg projekta kojim su obuhvaćeni objekti na kopnu i u potpunosti završilo sa revizijom speleoloških objekata koji su predloženi za evropsku ekološku mrežu NATURA 2000, a koji nisu na području NP Krka ili NP Kornati, odnosno u nadležnosti Javne ustanove.

Prilikom boravka na terenu, iskoristilo smo kako bi fotografirali, označili, i utvrdili koordinate još 6 speleoloških objekata na otoku Žirju, od kojih neki imaju slične karakteristike kao i objekti predloženi u ekološku mrežu "NATURA 2000".

Na Kukuljarima

Na put smo isplovili ujutro oko osam i pol sati iz porta u Vodicama. Ive nas je već oko sedam dočekao s svojom gajetom na dogovorenom mjestu. Na mulo pored velike dizalice za izvlačenje brodova, iz auta smo izvukli čitavu hrpu opreme koju je trebalo uredno posložiti u potpalublje, jer spremala se je kiša. Ja sam, za ne povjerovati, iz svog prtljažnika opet izbacio bezbroj ruksaka i transportnih torbi punih speleološke opreme, fotografske opreme, opreme za bivanje i kampiranje, te posuda, odjeće, hrane i još mnogih drugih potrepština i sitnica koje bi nam mogle zatrebati na tom krstarenju. Uvijek sam se divio kolegama planinarima i speleolozima koji sa sobom ponesu malo toga za vidjeti, a opet, poput onog lika iz oskarom nagrađenog crtića Surogat, uvijek uz sebe imaju baš sve što im treba. Ive je uspio to brdo naše opreme s rive uredno dobro posložiti ispod "pokaporti" i pramca svoje šestometarske gajete sa simpatičnom žuto-bijelom kabinom.

Da ne bi sve krenulo jednostavno i besprijeckorno, razmišljajući da li sam možda nešto zaboravio, jer to je zadnjih godina postalo

Lutanja oko Kurbe male

Na dnu jame Gradina, Žirje

Ive u u smeću i vodi do grla, Vodena jama, Vodnjak

Ostaci žrtava partizanskog zločina u drugom svjetskom ratu, jama Gradina, Žirje

pravilo, već izašavši iz porta, sjetio sam se da mi je ipak nešto ostalo na kopnu. Nakon samo 5 minuta plovidbe Ive je morao okrenuti kormilo nazad prema Vodicama. Na zadnjem sjedištu auta ostao mi je mali Sonyev digitalac. Kažu, kad se krene na put, ne valja se vraćati, ali bez obzira što sam sa sobom ponio dva velika foto-aparata, bez tog malog fotića nisam htio krenuti na pučinu.

Nakon sat i deset minuta plovidbe stižemo do otočja Kukuljari, udaljenih od Vodica 7 nautičkih milja. Kukuljari se sastoji od dva otoka i dvije hridi, a nalazi se malo više od jedne milje udaljenosti od južne obale jugoistočnog dijela otoka Murtera.

Prva hrid se zove Kukuljar. Stijena je promjera 60 metara, ovalnog je oblika, a u najvišem sjevernom dijelu, visine je samo 3,5 metara. Na ovoj hridi izbrazdanoj suncem, kišom i valovima ne raste niti jedna kopnena biljka osim nekoliko niskih kitica žilavog matara, a na njoj se nalazi prvi svjetionik na šibenskom području koji je energiju za rad počeo dobivati od sunčeve svjetlosti.

Nakon hridi Kukuljar, u pravcu zapada smjestio se slikoviti, gotovo okrugli otočić Babuljak. To je najviši otok u nizu Kukuljara. Babuljak je visok 28 metara, a promjera je 225 puta 115 metara.

Iza Babuljka slijedi niski, ali površinom najveći otok Kukuljara zvan Vodnjak. Otočić je visine 15 metara, a površine 290 puta 180 metara. Poznat je po tome što se na njemu nalazi špilja s pitkom vodom, pa su zbog toga u prošlosti na njega često svraćali ribari i druge morske lutalice. Postoji i legenda koja kaže da su prije nekih 400 - 500 godina na Vodnjaku pokopani gusaru koji su u Murterskom moru stradali u okršaju s tadašnjim stanovnicima otoka Murtera. Posljednja u tom nizu nalazi se hrid Kamičić, dužine 60 metara, a visine samo pola metra pa za većih valova nestane ispod površine mora i predstavlja stalnu opasnost za neoprezne pomorce.

Vodnjak smo zbog priče o špilji s pitkom vodom smatrali sigurnim pogotkom. Vodena jama na Kukuljarima nema se gdje nala-

ziti nego na njemu. Ipak pokazalo se da nije sve tako sigurno kao što smo mislili. Bilo je ugodno napokon ugaziti na prvi otok na našem putu, ali nakon pola sata detaljne pretrage otočića, zaključilo smo da na njemu nema nikakve Vodene jame. Vratili smo se nazad na manji Kukuljar, na kojem osim svjetionika, sivih golih litica i ogromnog željeznog okruglog krovnog pokrivala oronule kućice uz svjetionik, kojeg je snažna bura bacila točno na sredinu hridi, nije bilo ničeg drugog. Malo smo rukama pročišćavali pukotinu ispod raspadajućeg željeznog čudovišta koje je vjerojatno iz perspektive galebova izgledalo poput crnog grotla neke jame, ali smo ubrzo shvatili da ispod njega nema baš ništa.

Pretpostavili smo da je Babuljak, onako visok stjenovit, sa sjeveroistočne strane obrastao gustom vegetacijom, mjesto na kojem se sigurno nalazi naša jama. Penjemo se uz stijene i provlačimo kroz gustiš Babuljka. Litice ukrašene nekakvim zeleno-žutim lišajevima i obrasle bršljanom, dobar su znak da se tu negdje nalazi nekakva pukotina. Penjući se po policama punim žutog cvijeća, zelenila i divljeg luka, zavirujem u svaku pukotinu. Ba-

buljak pun vegetacije natopljene kišom, podsjeća me na neki tropski otok. Odjeća i cipele su mi potpuno vlažni od mokrog lišća. Zapadna strana otoka puna je ravnih ploča kao stvorenih za kupanje i sunčanje. Ovo je mjesto na koje ću se sigurno ponovo vratiti. Doći ću kajakom, pa ću kao na Mani, provesti nekoliko dana poput Robinzona.

Odjednom negdje iznad mene, iz stijene izleti ogromna sova ušara. Nisam je uspio snimiti, ali pretpostavio sam da je poletjela iz nekakve pukotine. Opet ništa, samo natkriveni žljebovi skriveni grmljem i puni golubljev perja. Ni ostali nisu ništa pronašli. Već gotovo frustrirani vraćamo se nazad na Plitki Kukuljar, odnosno Vodnjak i za divno čudo napokon pronalazimo Vodenu jamu. Otvor se nalazio na istočnoj strani otoka, u gotovo nevidljivom procijepu s mora i kopna, samo tridesetak metara od broda i desetak metara od granice plime s osekom.

Ive je obukao neoprensko odijelo, stavio na glavu speleološku kacigu i ušao kroz uski otvor u vodu punu plutajućeg smeća koje jak

Pitka voda u jami Podvodnje, Žirje

mного golublji izmeta i osjećao se je jako neugodan miris. Vjetar i Dina su se uhvatili topografskog snimanja i izrade nacrti, Ive je pokušao nogama napipati dno, ali bezuspješno, jer voda je bila dosta dublja od dva metra, a ja sam na brzinu fotografirao unutrašnjost objekta s Ivom u smeću i vodi do grla i ulazni dio jame, pa dobro oprao ruke i uhvati se spremanja ručka. Na meniju je bila pura s maslinovim uljem, bijelim lukom i "petrusimenom", skuhana na rijetko poput krem juhe. Svi su rekli da je jelo prekusno i predobro, a tek zdravo, i što je najvažnije, jede se žlicom i to na ravnim liticama otoka Vodnjaka. Vodenu jamu smo označili pločicom 03-0194.

Lutanja po Kurbi maloj

Otok Sit je najsjeverniji naseljeni otok Šibensko-kninske županije i zajedno s pripadajućim otocima Kurba mala, Brušnjak, Borovnik, Balabra vela i mala, Šćitina, Gangrol i dr. čitav se skrio iza zadarskog otoka Pašmana. Kažu da na njemu još žive samo neki starci, a povremeno ga u toplijem dijelu godine ožive i vikendaši. Zanimljivo je to da otok Vrgada koji se od Sita nalazi desetak nautičkih milja

u pravcu jugoistoka, tj. u pravcu Murtera i Šibenika, pripada Zadarskoj županiji.

Nakon dugotrajne plovidbe sjeveroistočnim rubom Murterskog mora napokon uplovljavamo između otoka Šćitina i Sita u Sitski kanal. Dok nam se s lijeve strane lagano otvara Kurba mala s naše desne strane promiču otočić Brušnjak i hrid Pelin na kojoj sam ugledao nešto od čega nisam mogao odvojiti pogled. Pelin je više minijaturni otočić nego hrid. Dugačak je samo 70, a širok niti 50 metara. Visok je tek 3 metra. Vanjski rub mu je kamenita obala, a središte hridi zaraslo je u gustu vegetaciju i krošnje borova, među kojima sam primijetio jedva vidljivi krov male kućice. Prizor mi je bio gotovo egzotičan, jer Pelin me je izgledom više podsjećao na neki otočić Indijskog oceana nego hrid našeg Jadranskog mora. Pokušao sam zamisliti osobu koja tu povremeno boravi...

Nakon pređenih 19 nautičkih milja od Kuljara, stižemo na Kurbu malu. Ivina gajeta s motorom Yanmarom snage 20 konjskih snaga prešla je tu udaljenost za 3 sata, što znači da smo plovili brzinom od oko 6,5 milja na sat.

Pristajemo uz plitku kamenitu obalu okre-

nutu prema otoku Situ i odmah krećemo u potragu za Jamom na Kurbi. S dolaskom večeri zapadni vjetar se utišao i zavlada la je bonaca. Za Kurbu malu kažu da je jedan od ljepših otok kornatskog arhipelaga, jer je prekriven šumom i makijom, ali za nas je na tako obraslom otoku potraga za jamom postala poput potrage za iglom u plastu sijena. Kurba mala je duga 1,5 km, najveća visina joj je 45 metara, a sastoji se od dva djela (zapadnog većeg i istočnog manjeg), koji su spojeni jako uskom i niskom prevlakom. Najveća širina otoka je 460 metara, dužina obale je 3700 metara, a površine je 419 100 metara kvadratnih. Teren koji smo pretraživali na sjeveroistočnoj obali otoka bio je gotovo nemoguć za kretanje, pa smo se pola sata prije mraka ponovo ukrcali u gajetu i krenuli na zapadnu stranu otoka. Pola sata u sumraku, a zatim s čeonim lampama na glavi u potrazi za jamom probijamo se po mraku kroz borove šumarke i gustu makiju. Primjećujemo da na toj strani otoka ima više borova. Prolazimo pored ostataka zidina neke stare ribarske kuće. Odjednom u mraku topot kopita i dva para veliki očiju što me promatraju iz mraka. Dva tovara, svjetlo-smeđi i tamno-smeđi, deportirana na ovaj pusti otok,

prate me u stopu gotovo do mora. Shvatio sam da im je dosadno, pa se žele družiti s mnom. U devet sati prekidamo potragu, kupimo grane što ih je more izbacilo na obalu i među liticama uz samo more palimo malu logorsku vatru. Ive nam priča da je nekada zajedno s ocem znao nakupiti uz obale pustih otoka pun brod tog granja i balvana s kojim bi se zimi i tjedan dana grijali.

Večera se sastojala od mesnih narezaka, paštete i pomidora. Umorni smo pa odlazimo rano na spavanje. Ive spava u potpalublju gajete, Vjetar i Dina su podignuli mali šator na kršu među žbunjem, a ja bivakiram u debelom sloju iglica ispod krošnje velikog bora. Po noći opet stiže tiha kiša, ali gusta borova krošnja dobro me štiti od vodenih kapi i vlage.

Srijeda, 27. travanj 2011. god. Ujutro nastavljamo potragu za jamom na istočnom dijelu otoka. Nalazim na zmiju kravosaca, puže brdare i ona dva tovara što nas i dalje prate u stopu, ali jami ni trga ni glasa. Nakon dovoljno bezuspješnog lutanja po Kurbi krećemo dalje. Naša iduća destinacija je Špilja na Gustacu u neposrednoj blizini otoka Žuta.

Plovidba u zalazak sunca, pučinska strana Žirja

Postavljanje pločice, potkop RAT I, Žirje

Ni na Gustacu nema ničega

Četri milje udaljenosti između Kurbe i Gustaca prelazimo za samo 40 minuta. Prošli smo pored Ravne sike, hridi Baba i hridi Dida. Ravna sika je otočić dugačak oko 150, a širok nepunih 100 metara. Visok je oko 6 metara, a na njemu se nalazi prekrasna kamena prizemnica. U Gustac uplovljavamo kroz uski prolaz između otoka Tovarnjaka i rta Maslinovica na otoku Žutu. Mada je na moru ima još blagih valova, a na nebu sivkastih oblaka, vrijeme se postepeno popravlja.

Otok Gustac nam u usporedbi s Kurбом malom djeluje mnogo pitomije i prohodnije. Pun je stijena i udubina koje nam daju nadu da tu može biti i nekoliko speleoloških objekata. Pristajemo na jugozapadnom dijelu otoka okrenutom prema uvali Hiljača na otoku Žutu, koju Gustac štiti od sjevernih i sjeveroistočnih vjetrova. Gustac je dug 650, širok 440 metara, a najviša točka mu je 45 metara iznad mora. Puni entuzijazma odmah krećemo u potragu za špiljom, ali na nakon detaljnog zavlacenja u svaku pukotinu, svaki procijep među stijenama i svaki grm na otoku, s velikom tugom zaključujemo da ni na Gustacu

nema ničeg. Jugozapadna strana otoka puna je udubina koje su nam davale lažnu nadu, a nastale su umjetno. Ljudi su na tim mjestima kopali i eksplitalirali kamen.

Oko tri sata popodne, Ive, Vjetar i Dina otišli su gajetom do gostione u nedalekoj uvali Sabuni na otoku Žutu, a ja sam se uhvatio spremanja ručak. Brzo sam među liticama postavio improviziranu kuhinju i krenuo s kuhanjem slasne leće. Dok sam sočivu dodavao maslinovo ulje, a na maloj kuhinjskoj dasci usitnjavao bijeli luk i "petrusimen" iza leđa sam začuo jaki zvuk disanja. Prolazeći sredinom kanala svakih tridesetak metara izranjao je veliki dupin ne znajući kakvo se ukusno jelo sprema na obalama Gustaca.

Vlasnici gostione na Žutu, murterini, Ivu, Vjetra i Dinu prvo su počastili s pivom, a zatim nazvali pola Murtera da bi doznali nekakvu informaciju o postojanju Špilje na Gustacu. Nakon ručka krenuli smo ponovo u potragu za špiljom. Ive i Vjetar čak su pokušali otkopavati jednu sumnjivu udubinu, ali ni to nije urodilo plodom. Onda su Dina i Vjetar započeli sa zvanjem svakog tko bi o tome moga bar nešto znati.

Zvali su speleologe koji su radili na tom terenu, biospeleologe Branka Jalžića, Romana Ozimeca i Donata Petricciolia, NP Kornati, Državni zavod za zaštitu prirode, tragajući za originalnim izvorom podataka. Nakon brojnih telefonskih poziva na kraju se utvrdilo da se Jama na Kurbi ne nalazi na sitskoj Kurbi, već na Kurbi Veloj na području N.P.Kornati, a Špilja na Gustacu, da se ne nalazi na žutskom Gustacu, već na otoku Gustacu u N.P.Kornati i da se najvjerojatnije radi o jami pod nazivom Vjetruša ili Vodenjoj jami na Gustacu. Za Ivinjsku jamu je utvrđeno da uopće ne postoji.

Na sjeveroistočnoj strani otoka iz stijena je ponovo poletjela velika sova ušara. Među grmljem u kamenjaru sam ugledao velikog kravosaca. Došla je i Dina pa smo ga malo razvlačili po rukama. Pokazalo se je da je taj europski udav, jako pitoma i draga životinja. Vjetar se sklonio na sigurnu udaljenost od nas i zmije, a Ive je taman kad sam gotovo odlučio da se više ne rastajem od tog dragog bića, (odavno već želim imati takvog kućnog ljubimca) rekao da ga moram ostaviti na Gustacu. Kravosac se umirio na mom dlanu uživajući u toplini moje ruke. Kad sam ga spustio na sivi kamenjar Ive je uzbuđeno zaviknuo da ga moram vratiti točno na mjesto gdje sam ga našao, jer ovdje će ga primijetiti ona velika ušara. Tako sam se zbog brižnog Ive, s tugom u očima, morao rastati od svog miljenika. Nježno sam ga spustio na travu, podignuo sa tla veliko pero ušare i poželio mu dobru sreću. Gledao sam za njim sve dok čitavom dužinom nije nestao među sivim liticama Gustaca.

U smiraju dana kao da je cijela priroda lagano utonula u san ukrašen prekrasnim zalaskom sunca iza otoka Žuta.

Za večeru sam frigao meso i paprike s lukom u maslinovu ulju. Glavna salata nam je uz kapulu i zelenu papriku bio divlji luk kojeg smo s guštom tamanili. Nabrali smo ga još prvog dana na Kukuljarima i držali ga cijelo vrijeme plovitbe na provi broda tako da ga je stalno zaljevalo more od čije je slanosti dobio posebno dobar okus. Vjetar je rekao da se nikada prije nije tako dobro hranio na terenu kao sada. Uživajući u toplini i pucketanju lo-

Ljepotica i zvijer

Postavljanje sidrišta, jama Gradina, Žirje

Pogled iz jame Podvodnje, Žirje

gorske vatre i okusu crnog vina razmišlja sam o tome kako mi svaki dan proveden na moru izgleda tri puta duži nego dana na kopnu. Po noći je opet okrenula kiša. Napravio sam bivak, s kopnene strane natkriven stijenom, a sa strane do mora zaklonjen rastegnutom vojnom pelerinom. Mada je kišilo, jutro sam dočekaio gotovo potpuno suh.

Buže, jame i potkopi na Žirju

Četvrtak, 28. travanj 2011. god. Ranim jutrom ubacujemo opremu u gajetu i krećemo u pravcu jugozapada. Naš idući cilj je otok Žirje. Čeka nas oko 18 nautičkih milja i oko 3 sata vožnje. Nikad do sada nisam bio na Žirju. Vrijeme se popravilo. Uživamo na palubi u jutarnjem doručku. Ive je za kormilom. Prolazimo uz žutsku Abu, prepoznajemo karakterističnu glavu Opatu na jugoistoku. Pored nas promiču Vela Smokvica, Mrtenjak, Vrtlič i Samograd, a kao jutarnja razglednica, na pučini se ukazao otok Blitvenica sa velikim svjetionikom i ribarskom gajetom u prvom planu. Iza njega nema ničega, osim ravne crte horizonta.

Nešto iza 11 sati uhvatili smo se otoka

Žirja i brzo pronašli jamu Podvodnje, koja je smještena na jugozapadnoj strani otoka, podno brda Vela Glava. Ulaz se nalazi dvadesetak metara od obale, a na dubini sedam metara od ulaza je voda, duboka oko devet metara. Stanovnici Žirja pričaju da su za sušnih godina iz jame izvlačili pitku vodu. Ovaj objekt još nije potpuno istražen, pa se ne zna točno gdje završavaju podvodni kanali. Jamu Podvodnje označili smo pločicom broj 03-0257.

Na rtu Rat obilježavamo i fotografiramo tri umjetna speleoloških objekta koja imaju nacрте od prije. Vojni potkopi Rat 1 – 21m, Rat 2 – 29m i Rat 3 – 10m, služili su kao položaji za lako protubrodsko topništvo kalibra 40 mm, tipa Bofors koji su štitili mrtve kuteve sjeverne bitnicu od napada s mora tj. od desantnih jedinica. Da bi se položaji ovih lakih topova zaštitili od napada iz zraka iskopani su potkopi u koje bi se uvlačili topovi. Zbog strateški istaknutog položaja otoka Žirja, na njemu su slično kao na Lastovu i Visu razne vojske, počevši od Austrougarske pa sve do JNA, stalno kopale nekakve tunele i potkope, koje mi danas nazivamo umjetnim speleo-objektima.

Ulazimo u naseljenu uvalu Tratinska iz

koje se cestom penjemo na Velu glavu punu ostataka vojnih objekata i topovskih položaja. Odatle idemo na sjever, na uzvišenje Jajni vrsi, na kojem Vjetar jako brzo pronalazi naše dvije sljedeće jame sa spisaka, Golubnicu u Jajnim vrsima i Malu jamu u Jajnim vrsima. Oba objekta obilježavamo speleološkim pločicama, Golubnicu pločicom 03-222, a Malu jamu pločicom 03-0248.

Ulaz u Golubnicu nalazi se na nadmorskoj visini 80 metara. Spuštamo se u jamu da bi izradili njen tlocrt i fotografirali unutrašnjost. Ovaj objekt je ustvari špilja s jamskim ulazom. Duboka je 31, a duga 48 metara. Špilja se sastoji od dva dijela, sjeverozapadnog koji je širi, ali jednostavniji i koji završava na dubini od 22 m i jugoistočnog u kojem se nalaze tri uža prolaza puna kamenih blokova i lijepo zasigana dvorana koja se penje u vertikalu. Dno ovog dijela špilje nalazi se na dubini od 31 metar.

U Malu jamu u Jajnim vrsima nismo ula-

Na dnu jame Gradina, Žirje

zili. Ona se nalazi nedaleko Golubnice, a ulaz je jako mali i teško je uočljiv. Jama je duboka 30 metara, ali je vertikalni kanal dosta uzak i teško prolazan.

Dok ostali odlaze do potkopa Mikavica u istoimenoj uvali, ja se spuštam do gajete u Tratinskoj i spremam ručak. Na meniu imamo rižu s ukusnim "točom od pomidora". Usput doznajemo da je Mala buža u Tratinskoj dubine samo 1, a dužine 4,5 metara zatrpana.

Nakon ručka isplivljavamo iz Tratinske dalje prema jugoistoku.

Velika polušpilja Gravanjača, nalazi se u dubokom usjeku kojeg su izdubili snažni pučinski valovi u uvali Gravanjači. U polušpilju je moguće ući s kopna, ali i manjim brodom s morske strane. UZ njoj ima i golubova. Gravanjača je objekt koji je zanimljiviji geomorfološki, nego speleološki. Vjetar izrađuje nacrt, a obilježavamo je pločicom broj 03-0232. Ušli smo u gajetu i krenuli prema uvali Vela Stupica, a onda se sjetili da smo na stijeni Gravanjače ostavili speleološko kladivo, pa

smo se morali vratiti po njega.

U potpunom sumraku, gotovo mrak, Vjetera i Dinu iskrcavamo u uvali Stupica mala. Cilj im je pronaći špilju Draževicu na poluotoku Draževica, a Ive i ja odlazimo u Velu Stupicu. Zadatak nam je spustiti se u jamu Gradina, koja se nalazi, unutar zidina kasnoantičke utvrde iz IV stoljeća, odmah iznad uvale i u njoj napraviti foto-snimke.

Sidrimo se na mulu pokraj konobe u Stupici. Uzimamo speleološku opremu i za nekih desetak minuta već smo gore među zidinama Gradine. Brzo pronalazim otvor jame. Nalazi se uz samu stazu, koji je zbog opasnosti da netko ne upadne u jamu prekriven željeznom armaturom. Ive postavlja sidrišta i kreće prvi. Moramo se oprezno provući između stijene i željezne žice budeći uspavane golubove koji bježeći od nas zbunjeno lepršaju oko naših glava. Krajnja dubina jame Gradina je 42 metra. Ulazna vertikala je visine 27 metara, ukupna dubina do površine vode iznosi 35 metara, a jezero na dnu jame duboko je 7 metara.

Brzo stižemo na dno vertikale, pa niz sipar od kamenog kršja do ruba jezera. Između kame-nja i blata naziru se kosti i dijelovi lubanja tj. posmrtni ostaci žrtava partizanskih zločina sa samog kraju rata i neposredno nakon njega. Završna dvorana je lijepo zasigana. Uz pomoć Ive pravim snimke dvorane, ali snimam i ostatke zvjerski ubijenih ljudi. Uz stijenu iza naših leđa leži ljudska lubanja, a pored nje aluminijska vojnička čaturica, najvjerojatnije talijanska. Pretpostavlja se da su u jami naj-brojniji ostaci talijanskih vojnika. U bistroj vodi na dnu jame naziru se ljudske kosti. Ve-like butne i ostale manje kosti, kosti rebara, ključne itd... Stoje jedno pored drugog, ljepo-ta podzemlja i užas ljudskog zločina.

Zbog pretpostavke da bi jama mogla biti nekakav arheološki lokalitet, jer se nalazi unutar zidina kasnoantičke gradine, organi-ziran je cijeli niz pripremljenih istraživanja pri čemu se pronašla nekakva drvena konstruk-cija koja je ljudima vjerojatno služila za sila-zak do dna i drveno vjedro za grabljenje vode.

U špilji Draževica, Žirje

Polušpilja Gravanjača, Žirje

Analiza vode iz jezera s dna jame pokazala je da voda ipak nije pitka.

rižot od friške žirjanske hobotnice, ali ovaj puta kuhar nije imao pravo glasa.

Okolo ponoći se izvlačimo na površinu jame i na stijeni pokraj ulaza zabijamo pločicu br.03-0193. Spuštamo se u Stupicu.

Stižu Vjetera i Dina. Po mraku nisu uspjeli pronaći špilju u Draževici, ali to ćemo obaviti sutra zajedno. To je bio dan u kojem smo napravili dosta posla i bili smo zadovoljni. Na mulu pored konobe spremamo večeru, pomfrit s jajima. Perući posude, odjednom u pličaku pored nogu ugledah hobotnicu. Snažno je uhvatim rukom i izbacim vani na beton Još dok je letjela zrakom već sam razmišljao na koji način ću je pripremiti. Pomislih - "Možda na salatu? Ma ne, biti će nam to malo. Najbolje je napraviti rižot od nje, to će biti odlično jelo i svi ćemo se najesti." Odjednom doleti Ive i kaže mi - "Molim te Joka vrati je u more, vidiš kako je mala" - "Ma Ive kakvi mala, pa ima u njoj po kila" - odgovorih, ali na moju žalost on je bio neumoljiv u svom nastojanju da spasi život tom ukusnom morskom mekušcu. A baš odavno nisam jeo tu poslasticu. Vjerujem da se Dina i Vjetera također ne bi bunili da sutra na tpezi imaju

Na spavanje smo se razmjestili kao inače. Ive u gajetu, Vjetera i Dina u mali šator, a ja ispod bora.

Posljednji dan istraživanja

Petak, 29. travnja 2011. god. Dižem se s prvim zrakama sunca, i dok ostali još spavaju, uzimam fotoaparat i penjem se na Gradinu. Ulazim kroz megalitske zidine u Teutine dvore uživajući u pogledu na beskrajnu pučinu. Ispod sebe, na jugu, ugledah otok Škrovađu i slikoviti rt Škrovađicu, koji je po oseci poluotok, a kad se dignu valovi i plima, postane otok. Čovjek bi na takvom mjestu ostao čitav dan uživajući u pogledu na beskrajnu pučinu.

Krcamo se u brod i krećemo. Na ruksaku primijetih većeg kopnenog puža. Uхватih ga uz namjeri da ga bacim u more, ali Ive mi to nije dopustio, a nije mi dopustio ni da ga bacim iz te udaljenosti na obalu jer se puž može razbiti. Morali smo se vratiti nazad i sretnog puža nježno spustiti na kopno. Prvo kravosac, pa hobotnica, a sada puž...? - Ma Ive, da ti možda nisi budista?

Zasigana unutrašnjost jame u Jajnim vrsima

Napuštajući šumovitu Stupicu skrećemo desno. Pristajemo na rt Grašnjak i malo dalje na rt Lišnjak, gdje snimamo i obilježavamo još četiri potkopa, Grašnjak 1 – 34m, Grašnjak 2 – 13m, Lišnjak 1 – 23m i Lišnjak 2 – 13m. Sve obavljamo jako brzo, pa krećemo u uvalu Draževicu.

Pročešljavamo teren zarastao u gustu borovu šumu. Relativno brzo, Vjetar nailazi na teško zamjetljiv otvor veličine 5 X 2,5 m. Špilja Draževica koja se još naziva i Jama od Jajca, ima jamski ulaz dubine oko 5 metara, ali svatko malo spretniji može se bez pomoći užeta spusti u nju. Najdublji dio špilje dubok je 11,5 m i lijepo je zasigan. Po priči, ovaj speleološki objekt je za vrijeme II svjetskog rata služio partizanima kao sklonište. Snimili smo je i obilježili pločicom broj 03-0212.

Napuštajući uvalu Draževicu plovimo pokraj rta Kabal, pa kroz prolaz između najistočnije punte Žirja, rta Rasohe i otoka Mažirina izlazimo na sjevernu stranu otoka. Nailazimo na ribarske brodove koji vade mreže i parangale. Podno južne baterije, neposredno iznad mora stoje dobro očuvani, ali pusti objekti nekadašnje JNA, a sada u vlasništvu Hrvatske

vojske.

Uvala Prislige, razbiveno kameno mulo i posljednji speleo-objekt na ovom speleološkom krstarenju, Mala buža u Prislizi – 03-0253. Objekt je dug 4, a dubok 12 metara i najvećim dijelom ispunjen je morskom vodom. Kupanje, sunčanje, ručak i doviđenja. Iz uvale Prislige napuštamo otok Žirije. Od Vodica nas dijeli 8 nautičkih milja koje prevažujemo za 1 sat i 15 minuta. Po vrućem sunčanom vremenu, nakon četiri dana krstarenja po otocima kornatskog i šibenskog arhipelaga, točno u tri sata popodne uplovljavamo nazad u pretrpani vodički porat.

Na ovom speleološkom krstarenju prevalili smo 64 nautičke milje i u plovidbi proveli više od 10 sati.

Još jednom zahvaljujemo "Javnoj ustanovi za zaštitu prirodnih vrijednosti Šibensko-kninske županije" koja je bila inicijator i naručitelj ovog projekta, a ujedno je financijskim sredstvima potpomogla aktivnosti HPK Sveti Mihovil.

listopad 2011.god.

Fotografije, str.119.

Lijevo odozgo prema dolje: 1.Nezaboravni ručak na jednom od Kukuljara 2.Ostaci žrtava partizanskog zločina u drugom svjetskom ratu.jama Gradina, Žirje
Desno odozgo prema dolje: 3.U dvorani jame Golubnice u Jajnim vrsima, Žirje 4.U potkopu RAT I, Žirje, 5.Suton nad Zutom

Literatura:

- Teo Barišić, Žirje, VELEBITEN, 1992.
- Teo Barišić, Speleološka istraživanja otoka Žirja i Kornatskih otoka, ŽIRAJSKI LIBAR, 1994.
- Teo Barišić, izvješće - Inventarizacija NATURA Speleoloških lokaliteta - svibanj 2011.

Jama Zvečara (Zvečara)

Ove godine naši kolege, splitski speleolozi slave vrijedan jubilej. U Splitu je 1911. godine profesor Umberto Girometta (1883 - 1939) osnovao "Špiljarski odio na Velikoj Realki" te je s dr. Ramirom Bujasom (1879-1959) i učenicima istraživao špilje i jame Dalmacije.

U svom najvrijednijem radu; "Jame i pećine srednje Dalmacije" objavljenom 1923. godine, Girometta daje prikaz glavnih svojstava 472 špilje i jame, te raspravlja o njihovim morfološkim i genetičkim osobinama. iz bogatog popisa speleoloških objekata od Dinare, preko Srednje Dalmacije i otoka do južnih padina Biokova doznajemo da su „Jamari sa Realke“ istraživali na području današnje Šibensko-kninske županije, najveći broj špilja i jama oko Kijeva i Civljana, preko Svilaje te u okolici Unešića i dalje južnije prema zaleđu Trogira. Jedna od najdubljih i zanimljivijih jama na tom popisu svakako je jama Zvečara na brdu Srdašce u blizini Perkovića.

U spomenutom radu prof. Girometta spomi-

100 godina splitske speleologije

Špiljarski odio na Velikoj realki - Sekcija za istraživanje kraških pojava - Speleološki odsjek HPD Mosor

nje neobičnost imena jame, a doznajemo i zanimljiv podatak da je otvor proširen radi ulaska. Izrađuje profil jame Zvečare u mjerilu 1:2000, daje nam njen opis i svrstava je u „Tip D“

Tip D. Jame ovoga tipa imaju vrlo kompliciran oblik, koji se ipak daje svesti na sustav vertikalnih i horizontalnih proširenih diaklaza. Završuju slijepo ili su u vezi sa podzemnim vodama. Kao primjere za jame ovoga tipa navodim jamu „Zvečaru“ (Perković), „Jamu na polju“ (Vrsine) i „Marčinu jamu“ (Labin). Jama „Zvečara“ (v.sl.12. na 102.str.) otvara se veoma uskom rupom. Morali smo je proširiti, da prodremo u 20m. duboku vertikalnu cijev koja se dubinom raširuje. Cijev se u spomenutoj dubini dijeli u dva ogranka: sjeverni, koji nijesam istražio, spušta se veoma strmo, a južni silazi lagano i zakrećući prema istoku prelazi u veliku podzemnu šupljinu, koja je pomoći dvaju tjesnaca u vezi sa prostranom, koso nagnutom šupljinom. Potonja je u dubini od 90m, stropoštanim materijalom zatrpana.

Jamu ponovo nalazimo na popisu u poglavlju Okolica Trogira i Zavorje pod brojem 84. Osim općih podataka, slijedi razmišljanje o speleogenezi kao i zapažanja o geološkoj građi stijena i opremi potrebitoj za ulazak.

84. „Jama Zvečara“ (Perković). Tipa je D. Dubina joj je 90m. (vidi sl.br.12). Jamin je otvor nastao rastom pećine odozdo prema gore. Jama je do dubine od 80 m. izrovana u rudistnom vapnencu; preko te dubine pojavljuju se ugljunosne naslage (Promina – naslage). Ljestve.

ISTRAŽIVANJE JAME ZVEKAČE

Speleološka sekcija PD »Željezničar« u Zagrebu, izvršila je na Dan Republike trodnevno istraživanje pećina i jama na području Unešić—Perković—Šibenik. Speleološka ekipa od 10 članova istražila je tom prilikom jamu Zvekaču, u koju je prodrla do dubine od —96 m. na toj dubini ekipa je morala odustati od daljnjeg istraživanja u nedostatku tehničkih sredstava. Ova dubina ujedno je i najveća dubina koju je speleološka sekcija dohvatila u 1954. godini.

S. M.

Silazak u jamu dubine 80 metara u vrijeme kad je bilo u narodu vjerovanje da u jamama stanuju vukodlaci i vile, strašila i zli dusi s oskudnim tehničkim pomagalicama bio je iznimni poduhvat. Prof. Girometta u uvodnom dijelu rada opisuje opremu i tehniku istraživanja:

Za pomoćne sprave, koje smo rabili pri svojim salazima izjavljujem, da su s početka bile vrlo skromne: samo konop i stearinske svijeće!

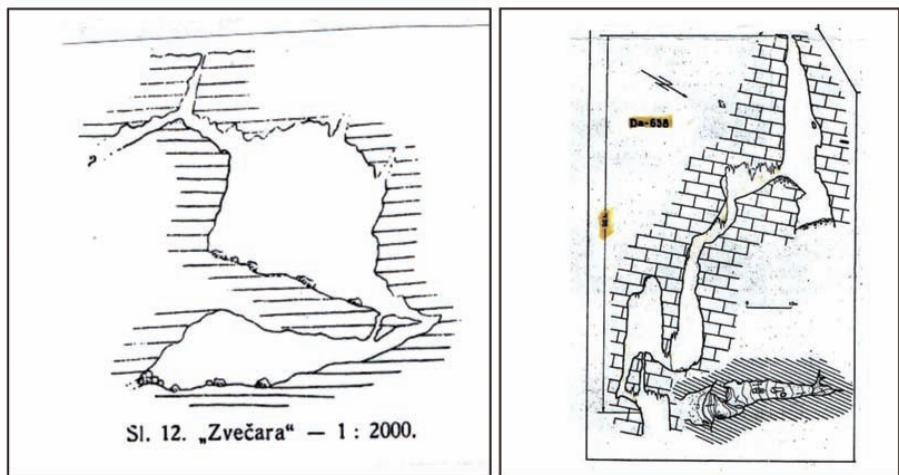
No, uočivši pogibli, kojima se tako izlagasmo, nabavismo 70 m. ljestava od čelične žice sa čvrstim čeličnim priječkama u komadima od 10m., to oko 200m. konopa (Manila konop). Da očuvamo glavu od kamenja, koje pri silaženju u vertikalnim ili kosim cijevima može da pada, opskrbismo se čeličnim kacigama, a napravismo i podjedno i zgodnu spravu, da drži ljestvu što dalje od od jaminih stijena.

Za rasvjetu upotrebljavasmo uz stearinske svijeće također acetilenske i električne lampe. Naša se pak špiljarska oprema sastojala od vunene maje, kratkih nepromoćivih hlača, debelih vunutih turističkih bječava i papuča sa džonovima od užeta.

U koliko je do tehnike istraživanja, išli smo obično pješice, kadkad dio puta željeznicom ili kolima do jama ili pećine. Pri tome je svaki učesnik eskurzije nosio za se hranu i piće uz dio potrebitih predmeta za salaz. Čim se stiglo do jame koju se imalo istraživati, bila je prva zadaća odstraniti kamenje oko jaminog ruba, te u stanovitaj daljnij zaokružiti jamin otvor, da ne pristupi k njemu tkogod drugi osim onih koji su zaposleni. Tad se uz mjerila utegom (uže s olovnom kuglom) dubina jame barem do mjesta, gdje se može slobodno bez ljestava da stoji i onda se po potrebi izabirala dužina ljestava.

Ljestve bi se, pričvršćene zgodnom kvakom o konop, zavezane oko kakovog debla ili kamena, spuštale niz već spomenutu spravu, koja je umanjivala njihovo trenje i istodobno ih podržavala podalje od jaminih stijena. Prvome salazniku bješe zadaća urediti ljestve i odstraniti sav onaj materijal, što bi pri silaženju ili eventualnom njihovoj ljestve mogao da se sruši.

Usporedba nacrtu jame Zvekače iz 1923 (Girometta) i 1954 (Marijanac)

Sigurnosti radi vezao bi se svaki salaznik konopom, a bijaše opskrbljen i kožnatom pasom za sigurnost, na kojemu je bila čelična kvaka za zakačivanje o priječke ljestvica u slučaju potrebe. Nad samim pak jaminim rubom stajao je zavezan koji od jačih i iskusnijih učesnika. On je imao da ravna sa spuštanjem i dizanjem salaznika. Veza se između njega i salaznika vršila obično određenim zviždovima, a u veoma dubokim i zavojitim jamama poljskim telefonom. Dublje bi se i prostranije jame istraživale na etape, od tavana do tavana, a nastojalo se svakom tavanu ostaviti i po kojega pomagača, da neovisno od telefona bude i žive veze.....

Kako je postupao prof. Girometta kod istraživanja jama i pećina, 1939. godine u časopisu Hrvatski planinar piše Dr.Ivo Rubić koji je kako kaže i sam na leđima nosio ljestve od čelične žice na svojim leđima i spuštao se u jame:

Jamari su bili daci starijih razreda, njih 8-10, jače fizičke konstrukcije, koji su pokazivali zanimanje za tu granu prirodne znanosti. Obično se išlo vani u prirodu svake nedjelje. Išlo se kolima ili željeznicom do najbliže točke, povelu bi se iz sela seljaka da pokaže lokalitet pećine. On bi obično putem ispričao sve što se u selu priča o jami.

Kad bi došli na teren, prof. Girometta bi

izvadio aneroid hipsometar, konstatirao bi nadmorsku visinu, zabilježio bi relativnu visinu, ako je bila pećina nad susjednim poljem, razgledao bi padanje slojeva i pokušao narisati profil, da označi tektoniku tog kraja, koji bi unio mnogo svjetla u razmišljanje o postanku i obliku dotične pećine.

Onda bi se na jednom konopcu privezao uteg da se izmjeri dubina pećine, pa bi se lagano spuštale žične stepenice. One bi se dobro utvrdile nakon čega bi se obično on prvi spremio za spuštanje. Opasao bi se kožnatim pojasom i konopom, uzeo bi acetilensku svjetiljku, a električnu bi objesio o zupučak haljetka da svijetli pri silazu, na glavu bi postavio čeličnu kacigu, da ne bi kamenje, koje se odronjavalo palo na glavu.

Ako je pećina bila dublja, uzeo bi telefon sobom, obukao bi specijalne papuče sa donovima od užeta, uzeo bi neku sisaljku za usisavanje špiljskih kukaca, termometar, busolu i onda bi se vrlo lagano počeo spuštati. Činilo nam se kao da se ronilac spušta u dubinu mora.

Za njim bi išli drugi. Osobito su čuvari morali paziti na konop koji ga je držao, na ljestve da ne propuste, na telefonske vijesti. Otkrivati novi podzemni svijet, u kome vlada tama i vlaga, nije bilo lako. Katkad je taj put bio pun grozota, a katkad divan i čaroban.

Nakon otkrića forma, silazili bi lagano i drugi jamari, pa je započinjalo istraživanje: kao mjerenje, utvrđivanje oblika, mjerenje temperature, lovljenje kukaca, po potrebi i iskapanje urušnog materijala da se istraže zoološki i eventualno prethistorički nalazi.

Skoro dvadeset godina je prof. Girometta istraživao pećine srednje Dalmacije. O svakoj je pravio bilješke, koje je publicirao u dnevnim splitskim novinama, u stručnim časopisima, u godišnjim izvještajima splitske realke i klasične gimnazije, u specijalnim malim knjižicama (kao ona o Vranjači). Mimo tog speleološkog materijala ne može proći niti jedan speleolog srednje Dalmacije koji bude produžio rad prof. Giromette.

Profil i opće podatke o jami ćemo kasnije ponovo pronaći u Popisu špilja i jama Ivana Mesića iz 1945-te godine.

Nakon II svjetskog rata početkom pedesetih ponovo oživljavaju speleološke aktivnosti. Na otvor jame Zvekače za vrijeme tadašnjih praznika Dana Republike u studenom 1954-te došli su članovi mladog Speleološkog odsjeka Planinarskog društva „Željezničar“ iz Zagreba pod vodstvom Slavka Marijanca (1922-2003). Tehnika istraživanja speleoloških pojava nije se puno promijenila od vremena Umberta Giromette. Speleolozi se tada spuštaju do druge dvorane, mjere dubinu od 98 metara i u nedostatku opreme za spuštanje

do dna napuštaju jamu. Te godine im je to bila najveća dosegnuta dubina u nekoj jami. Slavko Marijanac, voditelj ove akcije bio je izuzetan organizator, ali i nadaren crtač koji je osmislio znakove i način crtanja speleoloških objekata. Ovom prilikom je izradio novi profil jame i napisao kraći članak o istraživanju u časopisu Speleolog.

Stari profil od Giromette i opći podaci o jami se ponovo pojavljuju 1960-te u Elaboratu Ive Baučića „Speleološki objekti na obalnom rubu FNRJ“ rađenom za potrebe Jugoslovenske narodne armije. Općenito su podaci o istraživanjima speleoloških objekata tih ali i dugog niza godina koje su uslijedile bili obavijeni velom „vojne tajne“ i teško se do njih dolazilo.

2004-te godine speleolozi SO HPK Sveti Mihovil su načinili zadnji nacrt sigama lijepo ukrašene jame Zvekače (Barišić) i ustanovili da se u ulaznom dijelu jame nalazi nekoliko odbačenih ručnih bombi novije izrade. Mjerenjima u jami je utvrđeno da je jama dubok 79m što je manje nego li je to izmjerio Girometta, a znatno manje od podatka o 98+? metara što je 1954-te izmjerio Marijanac.

Općenito je poznato da su novijim mjerenjima „smanjene“ dubine brojnih jama koje su se istraživale u davnoj, ali i manje davnoj prošlosti. Zvekača je posjećivana od strane splitskih, zagrebačkih i šibenskih speleologa

Unutrašnjost Zvekače, drugi tavan, helikiti, zavjesa

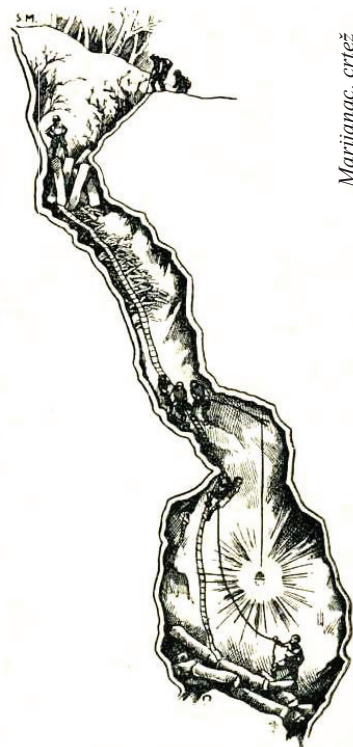

i prije i poslije 2004-te. 1996. su pripadnici specijalne policije u potrazi za Zvekačom topografski snimili dvadesetak metara dugačku Pećinu u Srdašcu koja je na topografskoj karti označena znakom za jamu (jedinu na brdu).

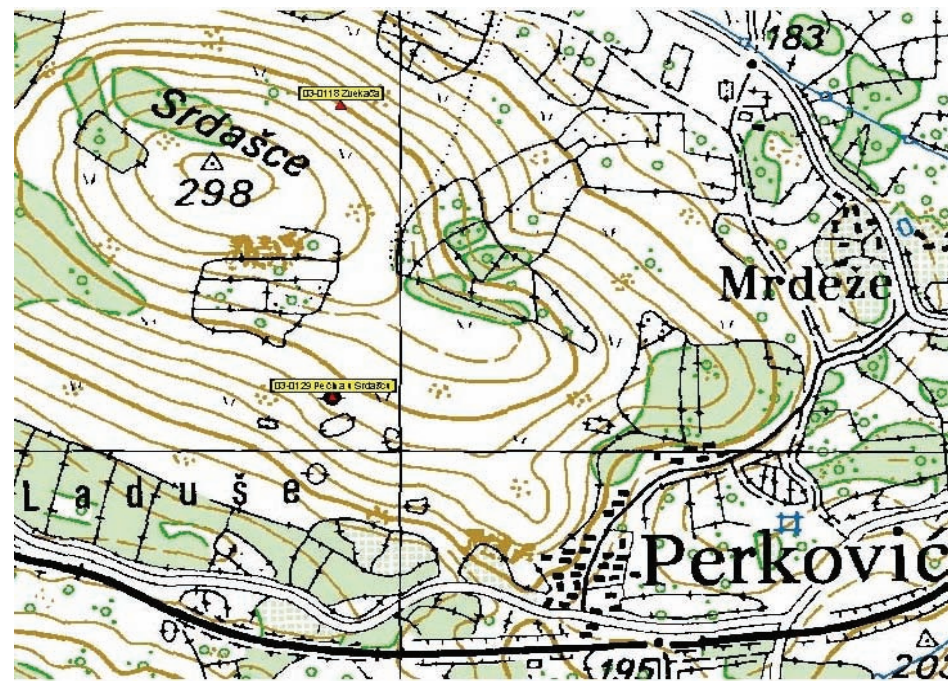
T. Rađa i B. Jalžić su u Zvekači vršili biospeleološka istraživanja. T. Rađa je u jami pronašao novu, svijetu nepoznatu životinju – novog špiljskog kornjaša tako da će jama Zvekača postati našim novim tipskim špiljskom lokalitetom i kandidatom za posebnu razinu zaštite. Umberto Girometta ostavio je sjajan trag u splitskoj planinarskoj povijesti. Njemu u čast naziva se veliki planinarski dom na Mosoru.

Koliko malo psihologa zna da je Ramiro Bujas jedan od prvih hrvatskih speleologa, toliko malo speleologa zna da je on udario temelje moderne psihologije u Hrvata pa se psiholozi danas jednom godišnje okupljaju na Dani- ma Ramira i Zorana Bujasa u Zagrebu.

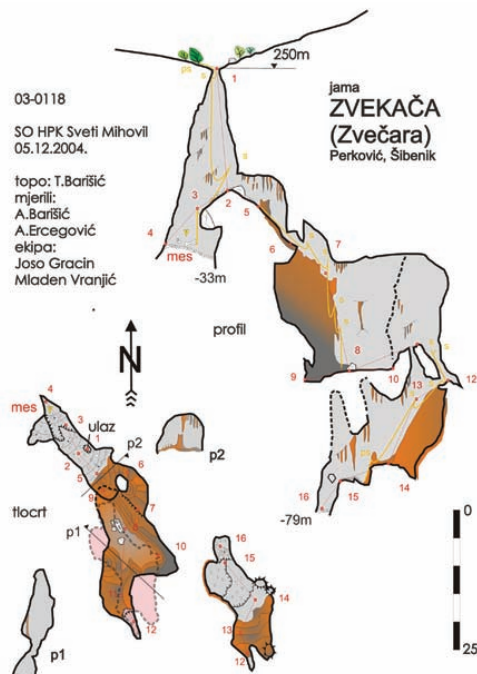
Osim što je osmislio način crtanja špilja i jama, Slavka Marijanca češće ćemo se sjetiti po tome što je smislio i nacrtao Medu Ledu, maskotu najslade naše tvornice.

Marijanac, crtež

Položaj jame Zvekače

Jama Zvekača ili Zvečara u Srdašcu kod Perkovića pak bila je i ostala svjedok hrabrosti i srčanosti znanih i neznanih hrvatskih speleoloških pionira.

Literatura:

- Umberto Girometta, 1923: Jame i pećine srednje Dalmacije. Glasnik geografskog društva-Beograd, sv. 9., 95-120.
- Ivo Rubić, 1939: Prof. U. Girometta kao speleolog. Hrvatski planinar, br. 6. 179-183
- Slavko Marijanac, 1955: Istraživanje jame Zvekače, Speleolog, 1955, br. 1-2., 32
- Antonija Mihaljević, 2008: Jama Zvekača, Helop, br. 5., 41

Fotografije i prilozi:

- Novi kukac iz Zvekače Leptomeson n. sp. Foto: P. Bregović
- Umberto Girometta

Crtež Slavka Marijanca o tehnici istraživanja

Marina Stojić 1978 - 2011

HGSS stanica Šibenik u 2011

Krajem prošle godine imali smo još dvije potražne akcije u kojima smo nažalost pronašli tijelo ženske osobe u potoku kod Knina. Uslijedili su uobičajene aktivnosti na osiguranju skijanja na Medvednici, osnovni, turno skijaški i zimski tečajevi. U siječnju se desila akcija izvlačenja 23 psa iz jame na Miljevcima u kojoj je pisano u ovom broju Helopa. U ožujku ponovo potraga i pronalaženje tijela osobe nakon izvršenog suicida u Vodicama, pa još tragičnije izvlačenje tijela tri mladića stradala u prometnoj nesreći kod Primoštena. Kroz proljeće je Beta stigla do svoje prve licence za potražnog psa, a naši potražni timovi sa psima uključeni su u potražne akcije po Lici, na Ugljanu i Zadarskom smetlištu. Jedan od predlicencnih skupova su organizirali Ante i Blanka na planinarskom skloništu Vlaka kod Zatona. Prvih troje spašavatelja završilo je tečaj spašavanja na divljim vodama u Omišu pa smo se predbilježili za nabavu rafta za traganje na rijekama i jezerima. Članovi stanice su održali brojna predavanja i asistirali na Kamenarovo 2. planinarskoj i 9. Šibenskoj speleološkoj školi. U mjesecu lipnju je održana redovita izborna skupština na kojoj vodstvo stanice preuzima Anton Vukičević. Uskoro kreće iscrpljujuća višednevna potraga za Antonijom Bilić. Devet spašavatelja se uključuje u dosad najkompleksniju akciju speleospašavanja u Hrvatskoj - izvlačenje oboljelog speleologa iz najduljeg hrvatskog jamskog sustava Kite Gaćešine - Draženove puhaljke. Sredinom ljeta ponovo su zaredale potražne akcije kod Knina. Između njih Željko Vukušić i Tomislav Jerković polazu teške ispite za spašavatelje, osiguravaju se biciklističke i motociklističke utrke, tradicionalni planinarski pohod na Dinaru, komemorativni skup na Kornatima i snimanje televizijske serije na Zlarinu. Mladen Vranjić prelazi u pričuvni sastav dok u aktivni sastav stanice dolaze: Hrvoje Bratić, Matko Čvrlijak, Dijana Španja i Bruno Bešker koji pristupaju tečajevima prve pomoći HGSS-a. Članovi stanice ovo ljeto su bili aktivni i u brojnim drugim planinarskim aktivnostima; speleološkim logorima na Biokovu, Crnopcu, Cetini, planinarskim usponima na brojne hrvatske vrhove, Dolomite i Mont Blanc, a čak pet članova je na jesen krenulo na pohađanje alpinističke škole u Zadru. Ž. Vukušić je pohađao helikopterski tečaj, a Anton asistirao kao instruktor na svim osnovnim tečajevima HGSS-a. Gust' program s jednim od najmanjih proračuna u Hrvatskoj. Drž'mo gaće.

Potraga za Antonijom Bilić

33.	16-17.11.2010.	Vodicice - potražna akcija - nestali tijekom potrage izašao na magistralnu cestu
34.	11-12.12.2010.	Vrpolje - potražna akcija - tijelo nestale osobe pronađeno u potoku
35.	23.12.2010.	Šibenik - intervencija na zgradi gradske uprave
Akcije spašavanja i intervencije HGSS Stanice Šibenik 01.11.2010.-26.09.2011		
1.	4-6.01.2011. 05-18.01.2011	Zagreb - Osiguranje SQI Miljevci - Jama kod Lokvica izvlačenje pasa iz jame
2.	21.07.2011.	Bratiškovci - potražna akcija - nestali tijekom prevoženja spašavatelja izašao na cestu
3.	26.01.2011.	Subičevac - Rakovo selo - potražna akcija, nestali po djeelatnicima policije pronađeni živ u kršu na snijegu
4.	05.02.2011.	Rogoznica - naslavlak potražne akcije od ljeta
5.	07-08.03.2011.	Potražna akcija Vodicice - tijelo nestale osobe nađeno u šumi - vjerojatan suicid
6.	31.03.2011	Prometna nesreća Bilo kod Primoštena
7.	03/04.04.2011 07.04.2011	Tjela tri osobe izvučene na prometnicu Potražna akcija Vodicice - prije mobilizacije osoba pronađena
8.	06.05.2011	Zadar - potražna akcija
9.	06.05.2011	Licko Lesce - potražna akcija
10.	08.05.2011	Vodice - osiguranje biciklističke trke - dvije manje intervencije
11.	22.05.2011	Kijek, Ogulin akcija spašavanja
12.	22.05.2011	Zlani - izrada krana za snimanje televizijske serije - osiguranje snimanja
13.	23-25.05.2011	- jedna manja intervencija
14.	26.05.2011	Dinaru - helikoptersko prebacivanje kontejnera
15.	27.05.2011	Ugljan - potražna akcija
16.	14.06.2011	Krike, Dimš, Briljan - potražna akcija
17.	04-22.08.2011	Sirmica - potražna akcija
18.	06.08.2011	Dinaru - osiguranje pohoda
19.	09.08.2011	Pirovac - potražna akcija
20.	27.08.2011	Vodice - potražna akcija
21.	26.08.2011	Miniljević - potražna akcija - dojava o padu paraglajdera
22.	29.08.2011	Subičevac potražna akcija
23.	29.08.2011	Put Jurasa - potražna akcija
24.	30.08.2011	Kornati - osiguranje komemorativnog skupa
25.	15-20.09.2010.	Stara straža - potražna akcija
26.	24.12.26.09.2011	Kanjon Krčica - izvlačenje psa iz jame

Važnije aktivnosti HGSS Stanice Šibenik osim intervencija i akcija spašavanja u 2011 do 25.09.

1. 09-15.01. Osnovni tečaj skijanja HGSS-a na Medvednici
2. 16.01. Baške Oštarije _ potražni psi - vježba
3. 20.01. Gospić – sastanak IO HGSS
4. 22-23.01. Platak – instruktorski seminar
5. 22.01. Baške Oštarije – potražni psi - vježba
6. 29-30.01. Platak – tečaj turno skijanja
7. 29.01. Krasno – sastanak Komisije za potrage
8. 12-26.02. Platak – zimski tečajevi spašavanja
9. 19.02. Zagreb sastanaka KS HGSS
10. 25.02. Platak – sastanak Komisije za potrage – vježba - psi
11. 03-06.03.2011. Omiš - Tečaj spašavanja na divljim vodama
12. 05/06.03.2011. Promina – relicenciranje prve pomoći za stanice Šibenik i Makarska
13. 08.03.-19.04.2011 Predavanja i instruktoraža na 9. šibenskoj speleološkoj školi
14. 15.03.2011. Gospić – rezervni dijelovi za landrover
15. 19.03.2011. Vlaka – predlicenca za potražne pse
16. 26-27.03.2011 Pula – zbor spašavatelja
17. 31.03.-10.04.2011 Predavanja i instruktoraža na planinarskoj školi PD Kamenar
18. 02-03.04.2011. Dubrovnik – licenca za potražne pse
19. 9-10.04.2011. Paklenica – tečaj prve pomoći
20. 18.04. 2011. Šibenik – stožer zaštite i spašavanja županije
21. 09.05.2011. Solaris – vježba spašavanje iz mora helikopterom
22. 14.05.2011. Drniš, Proslava 60 god. DVD
23. 15 i 17.05.2011 Šibenik – sastanci žurnih službi i stožera spašavanja gradova i općina
24. 21-22.05.2011. Ogulin, vježba HGSS
25. 26.05.2011 Gospić, IO HGSS
26. 28-29.05.2011 Paklenica – polaganje za spašavatelja
27. 28.05.2011 Zagreb – izborna skupština HPS
28. 27.08.2011. Gospić – predtečaj licence za potražne pse
29. 31.08.2011. Promina – ispit za spašavatelje
30. 10.09.2011. Paklenica – Instruktorski seminar za tečaj speleospašavanja
31. 10-11.09.2011. Promina – pripreme za tečaj speleospašavanja za pripadnike HGSS Stanice Đakovo
32. 15-18.09.2011. Paklenica – 5th European Cave Rescue Meeting
33. 16-18.09.2011 Bjelovar – licenciranje pasa i potražna vježbate
34. 23-25.09.2011. Zagreb – 1.dio tečaja speleospašavanja

Prometna nesreća u Grebašćici

Teo Barišić

Psi od jame

HGSS Stanica Šibenik osnovana je u lipnju 2004-te godine. Od tog dana do ožujka 2011-te, dakle u nepunih sedam godina spašavatelji su iz raznih jama na području županije izvukli 37 živih čovjekovih najboljih prijatelja.

Priča započinje u prosincu 2005-te kad lovac iz Vrpolja zove GSS jer mu je prije dva dana četveronožni ljubimac upao u jamu i ne može iz nje izići. Nakon sat vremena i brze akcije pas je vani i veselo maše repom.

Nije prošlo ni mjesec dana, a da se dobar glas među lovcima brzo čuje potvrdila je dojava iz okolice Pakova sela. Dva psa su se već pet dana nalazila u jazbini u koju su utrčali u potjeri za jazavcem. Lovci su pokušali bagerom proširiti uski kanal i doći do pasa, ali su nakon nekoliko metara iskopa morali odustati. Srećom po pse, jazavac je imao pričuveni izlaz kroz malu špiljicu u blizini u koju su ušli naši spašavatelji Jurjana i Andrijan koji su u ležećem položaju kopajući u duljinu 5 metara širili kanal do jazbine i došli do zbuđenih pasa. Da su se bolje snašli vjerojatno su mogli i sami izaći na površinu kuda su i ušli, no ovako su izlizali svoje spasitelje i tako ih nagradili za višesatno kopanje.

Tu završava dio priče o prastarom savezu između čovjeka i životinje u kojem se životinja odrekla slobode i počela raditi za čovjeka koji će o njoj skrbiti i smatrati se njenim odgovor-

nim vlasnikom. Nastavak priče nije za djecu do 12 godina. Sadržaj može uzrokovati nemir i uzbuđenje kod osjetljivijih čitatelja. Glavni akteri su neželjeni od svojih vlasnika. Vrlo često se radi o starim životinjama ili skotnim ženka.

Slijedeća dojava dolazi 2009-te. Dva studenta su u posjeti u svome rodnom miljevačkom kraju i u Živkovoju jami na rubu platoa prema kanjonu Čikole začuli pseći lavež. Na teren izlaze šibenski i drniški spašavatelji i ubrzo utvrđuju da je nekoč čista jama dubine 24 metra u debljini nekoliko metara ispunjena klaoničkim otpadom i da se u njoj nalazi čopor pasa: jedna ženka i pet odraslih štenaca, najvjerojatnije okoćenih u jami. Uz neviđenu medijsku strku šest pasa biva izvađeno iz jame. Novinari im daju imena, psi su zbrinuti i sele se u Zagreb. Pas Šime je udomljen dok se za druge udomitelji ne mogu naći. Psi se smatraju nepogodnima za udomljavanje bez posebne terapije i tretmana za kojega nema novca ni ljudi. Slučaj pomalo pada u zaborav. Do kraja godine spašavatelji se spuštaju i vade dva psa bačena u betonski jarak autoceste kod Perkovića.

Već početkom 2010-te slijedi nova dojava o psećem lavežu iz jame Golubinke pod Ošljakom pokraj Slivnog. Vlasnik se riješio dva psa bacivši ih u jamu. Spašavatelji iz jame du-

Juki kopa prolaz do jame, Mrica radi vreću za izvlačenje, foto: A.Kučić, T.Barišić

boke 30-tak metara vade dva velika labradora, a naša spašavateljica Blanka Lučić, vlasnica prvog psa licenciranog za potražne akcije akcijom na internetu uspijeva zbrinuti jednog mladog psa dok je starija ženka u padu u jamu pretrpjela teške ozljede i biva uspavana.

Nedugo potom spašavatelj T.Jerković zajedno sa splitskim speleolozima istražuje jamu kod Žitnića i iz jame izvlače novog nevoljenog četveronošca. Za žučkastog nesretnika se zainteresirao jedan lovac i priča kaže da se Žučo pokazao neobično spretan u lovu i danas uživa naklonost svoga novog vlasnika.

Broj izvučenih pasa se popeo na 14, no ni u snu nismo slutili da je statistika čudna stvar i da prava drama, ponovo na miljevačkom platou tek slijedi:

Izvod iz službenog izvješća HGSS Stanice Šibenik:

Dana 05.01.2011.god. u 10,00 sati od Centra 112, telefonom, HGSS Stanica Šibenik je zaprimila dojavu da je centar od NN građani na zaprimio dojavu da se u jednoj jami kod Širitovaca, zaseok Vukačići, na Miljevačkom platou nalazi jama u kojoj se nalazi više živih pasa. U dogovoru sa veterinarskim inspektorom Križanecom je dogovoreno da HGSS izaći na teren i utvrditi stanje.

Pregledom snimaka na Google Earth-u i zemljovidu pronađena je vjerojatna lokacija te je 5 spašavatelja 07.01. izvršilo prvi uvid u stanje u jami. Utvrđeno da je u jami najmanje sedam pasa i da je jama izuzetno zagađena klaoničkim i drugim otpadom u debljini od više metara. Nadalje je utvrđeno da je horizontalni dio objekta složene morfologije te da je potrebno načiniti prepreke kojima će se zgraditi dio špilje kako bi se omogućilo lakše hvatanje životinja.

12.01. na radnom sastanku HGSS Stanice Šibenik, Veterinarske inspekcije, JU za upravljanje prirodnim vrijednostima Šibensko-kninske županije i gradske uprave Grada Drniša dogovoren je način na koji će se dalje postupati, te prihvati životinja u tvrtku As Eko. Grad Drniš će financirati kupovinu materijala za akciju (pregradne mreže, najlonske mreže, zaštitna odijela). U akciju vađenja pasa će se

Drama na Miljevcima, foto: A.Mihaljević

Sretni Žučo i Blanka radi sdržište, foto: T.Irković, T.Barišić

uključiti veterinar HGSS iz Stanice Zagreb dr. Dinko Novosel koji će pribaviti svu potrebnu opremu za hvatanje i uspavlivanje pasa.

Od 13-14.01. Mladen Matetić i T.Jerković su izvršili nabavu te od armaturnih mreža za građevinarstvo izrezali i napravili posebne pregrade s vratima.

15.01. 6 članova Stanice čine nacrt jame radi lakšeg planiranja same akcije izvlačenja. Učvršćene su pregrade kojima se odrasli psi blokirali u dubljim dijelovima špilje, a iz jame je izvađeno 15 štenića koji su predani djelatniku tvrtke AS Eko.

18. siječnja 11 spašavatelja nastavljaju s izvlačenjem pasa iz Jame u Lokvicama. Vijest o izvlačenju velikog broja štenaca je zainteresirala medije te je na jami bilo čak 5 reporter-skih ekipa HTV, RTL, NOVA, Radio Drniša i Slobodne Dalmacije.

Dolaskom na otvor jame gorske spašavateljice je iznenadio gusti dim koji je sukljao iz jame i lavež pasa koje su spašavatelji čineći u nedjelju pregradu da ih odvoje od dubljih dijelova jame zatvorili u vatrenu klopku. DVD-u Drniš koji su došli na jamu u namjeri pomoći spašavateljima u čišćenju opreme brzo su se pridružila navalna kola JVP Drniš.

Prvi pokušaj gašenja nije uspio jer se mala količina vode u vozilima nije mogla usmjeriti za izvor požara. Spašavatelji su u nekoliko minuta prošli ubrzani tečaj uporabe izolacijskih aparata i uskoro se po užetu spustili sa vatrogasnim crijevom u samo žarište i u 01:15 sati požar je u potpunosti ugašen. Psi su u paničnom strahu od vatre zubima potrgali metalnu 6mm debelu armaturnu ogradu, te kopajući u dubinu klaoničkog otpada probili pregradu koju su dva dana ranije načinili spašavatelji. Šestoro spašavatelja je pod stručnim

Psi iz Živkove jame i betonskog kanala u Perkoviću

vodstvom veterinara, člana HGSS iz Zagreba dr.sci. Dinka Novosela potom ušlo u dublje prostore jame te malo po malo stiskanjem mrežama i granama okružili i anestetizirali jednog po jednog psa koji su potom izvučeni na površinu. Uslijedilo je novo iznenađenje. U jamu su pronađena nova tri psa. Kad su svi psi izvađeni jasno se na njima vidjelo da su novi psi čistoga krzna. Iz jame je tako ukupno izvađeno 8 odraslih pasa od kojih su većina ženke.

Netko je vidio nedjeljni TV prilog o aktivnosti HGSS-a na izvlačenju ubačenih životinja iz jame i pokazao što misli o tome bacivši u jamu nova tri psa te podmetnuo požar koji je trebao onemogućiti gorske spašavatelje u najavljenoj akciji. O tijeku događaja je izvještena policija čiji su djelatnici odmah izašli na jamu te izvršili obavijesne razgovore sa članovima HGSS-a, prisutnim veterinarskim inspektorom i komunalnim redarom Grada Drniša. Na ulaznom dijelu u jamu članovi HGSS-a su pronašli pakiranje sa 10 metaka sa okvirom za poluautomatsku pušku za koje smo smatrali da su bačeni u jamu skupa sa novim psima te je isto s video snimkama iz jame predano policiji.

Akcija izvlačenja pasa je u potpunosti završena u 17:00 sati izlaskom zadnjeg spašavatelja iz jame i spremanjem opreme. Policija je nastavila s prikupljanjem informacijama i daljnjim istražnim radnjama u vezi sa zagađenjem jame i nehumanog postupka prema životinjama.

Opis jame i pismeno priopćenje za medije Deset metara ispod ulaza u ovu jamu započinje vrh brijega načinjenog od tona klaoničkog otpada. Vidljiva je površina od 60 metara kvadratnih, a o debljini se može samo nagađati. Otpad u sebi krije metalne oštre predmete, možda bačena minsko eksplozivna sredstva iz Domovinskog rata, ali i bilijune opasnih bakterija koje nastaju njegovim truljenjem. Klaonički otpad je privukao da uđu, ili je omogućio preživljavanje u jamu ubačenih domaćih pasa koji su se u jami još i razmnožili. Grad Drniš će platiti zbrinjavanje pasa i ako se zna da račun za zbrinjavanje jednog psa iznosi 2.750,00 kuna lako je zaključiti o količkom se iznosu radi. Gorski spašavatelji su

došli iz Šibenika, Drniša, Zagreba, utrošili materijalna sredstva, litre goriva i svoje vrijeme za ovu akciju. Po njenom završetku Grad Drniš će morati sanirati jamu i s obzirom da će trebati što više zapriječiti vodi da ulazi u jamu vrlo vjerojatno je da će se jama trebati zatrpati sa zemljom ili nekim drugim materijalom što znači plaćanje stotina kamiona i njihova utovara ili istovara. Hrvatska će izgubiti jednu jamu, odnosno špilju. U Hrvatskim špiljama žive stotine vrsta životinja kojih nema nigdje u svijetu, a svake godine pronalazi se desetak novih svojti.

Ako bakterije unatoč sanaciji nošene vodom ipak prođu kroz pukotine u stijenama do izvora iz kojih se napajamo vodom oni bi mogli biti proglašeni bakteriološki neispravnim i tada će zajednica morati kopati kilometre novih kanala, polagati cijevi i graditi novi sustav pumpi za napajanje čime će se trošak popeti na desete milijuna kuna.

U jami se nalazilo 23 psa. Za većinu od njih neće se naći udomitelji i nakon tisuća utrošenih kuna sukladno važećim pravnim propisima biti će uspavani. Gorski spašavatelji ulaskom u ovu jamu riskiraju svoje zdravlje i život, a svjesni su činjenice da će većini pasa skratiti život.

Nakon svega treba se vratiti na početak i uzrok cijele ove priče, a to je otpad kojeg da kojim slučajem nema, priče ne bi ni bilo. Neka se ova priča shvati kao apel stanovništvu da se prekine sa ovakvim navikama i da se pronađu i izdvoje oni koji se ne drže važećih zakonskih propisa, dovode u opasnost zdravlje građana, te nanosi nenadoknativa materijalna šteta zajednici.

Što reći na kraju. Kraj...nije kraj .....još mi jednu pivu daj.....HGSS nabavlja određenu količinu štapova za hvatanje životinja, puhaljki sa sredstvima za uspavlivanje i ona će biti razmještena na dva mjesta; u Zagrebu za stanice na kontinentu, a za stanice uz more pogađate - u Šibeniku. Za koju godinu možda načinimo milenijsku fotografiju sa spašenim i udomljenim psima. A za tisuće kuna spiskanih u postupak sanacije neciviliziranih postupaka onih koji sebe zovu ljudima, lovcima, građanima bit će kriva država, grad, općina... U priči nisu spomenuta jarad, ovce, koze, kraljeve iz jama no to je neka druga priča.

Teo Barišić

Sretan ishod trodnevne agonije u Smrdeljskom Gaju

U nedjelju, 16. listopada, u kasnim popodnevним satima HGSS Stanica Šibenik zaprimila je dojavu o nestanku starije ženske osobe u zaseoku Mjerkaći uz cestu Kistanje – Đevrske. Izlaskom na teren utvrdili su da je nestala osamdesetjednogodišnja L.J.Š. sa stadom od dvadesetak ovaca. Spašavatelji su se susreli s činjenicom da je nestala i prije znala s ovcama otići do desetak kilometara udaljenog kanjona Krke i prenoćiti negdje u prirodi. Kako se ovaj put nakon drugog dana nije vratila kući, susjedi su prijavili njen nestanak. Izjutra su šibenski spašavatelji, pripadnici policije, seljani i DVD Kistanje pretragu nastavili češljanjem terena oko zaseoka. Oko 10 sati stigla je dojava da je stado ovaca nestale izbilo na cestu sjeverno od sela. Nakon što je pregledan prvi kilometar oko kuće u potragu je u 13:00 sati uključen i helikopter HV-a sa splitskim i drniškim spašavateljima. Nakon 20-tak minuta spašavatelji su iz helikoptera više od dva kilometra prema jugu od sela u Smrdeljskom gaju uočili sitnu žensku figuru gdje sjedi na maloj čistini usred guste smrekove vegetacije. Spustili su helikopter u blizini i ubrzo shvatili svu težinu probijanja kroz gustu makiju. „Ljubice!“ - doviknuo je prvi spašavatelj i preplašio zeca koji se nalazio uz promrzlu stariću. „Jesam!“ odgovorila je i smiješkom razveselila ostale. Uslijedilo je brzo rezanje grana i transport u nosiljci u helikopter. „Oće li ovo sad upaliti?“ zbunjeno je upitala u unutrašnjosti kabine. Za par trenutaka snažne vibracije i glasna huka motora zaglušile su daljnji razgovor i nakon desetak minuta leta žena je u Kninu predana djelatnicima hitne pomoći. Time je završena trodnevna agonija u zelenom labirintu Smrdeljskog gaja u kome je starica preživjela dvije noći uz vrlo jaku buru i temperature blizu točke smrzavanja.

Bez komentara

Izvješće 9. speleološke škole

9. šibenska speleološka škola u organizaciji HPK Sv.Mihovil iz Šibenika, održana je u razdoblju od 08.ožujka do 19.travnja 2011. god.

Kroz školu je prošlo jedanaest polaznika i svi su je uspješno završili. Teoretski dio školovanja se kao inače održavao u prostorijama kluba HPK Sv.Mihovil u Crnici, dok se praktični dio odradio na već poznatim destinacijama u prirodi na kojima su se održavale i prethodne škole.

Počelo se je kao i do sada s prvim dvodnevnom vikendom na Promini, da bi se nastavilo na izvoru Cetine i Bijelim vodama iznad Karina. Preposljednji vikend polaznici škole su se, uz pratnju starijih članova SO-a spustili u 100 metarsku jamu Jamar u Planjanima Gornjim (Zagora), a završni ispit je odraden u jami Kita Gačešina.

Novi šibenski speleološki pripravnici su Mario Blatančić, Zlatan Trokić, Alena Hlatki, Emil Lemac, Ante Maleš, Mate Bilušić, Nikola Bilušić, Drago Škrlin, Ida Jukić, Matea Crljen i Marina Rončević.

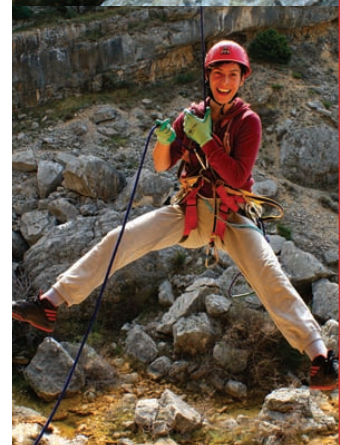
I ovogodišnju šibensku speleološku školu, kao i inače, bilo bi teško kvalitetno odraditi bez zajedničkog požrtvovanog angažmana članova SO HPK Sv.Mihovil iz Šibenika i SO PD Promina iz Drniša. Voditelj 9.šibenske speleološke škole bio je speleolog Joso Gracin, a ovo je bila prva šibenska speleo-škola koja je terenski odradena bez speleoloških instruktora Tea i Aide Barišić.

Cetvero polaznika 9. šibenske speleo-škole, pripravnici Mario Blatančić, Zlatan Trokić, Emil Lemac i Alena Hlatki, nakon školovanja nastavilo se intenzivno baviti speleološkim istraživanjima.

Emil Lemac speleo-ronjenjem, a tandem Trokić-Blatančić su svojim speleološkim aktivnostima nakon škole premašili sva očekivanja. Sudjeluju u speleološkim akcijama, u Kiti Gačešini, Dulibi, Mametu, Mokrim nogama... i mnogim drugim speleološkim objektima. Opremaju, crtaju, rekognosciraju terene po Dinari i sudjeluju u istraživačkim projektima... Mario Blatančić se na južnom Velebitu spustio u jamu Mamet..., a Zlatan Trokić se u jami Mokre noge na Biokovu spustio na dubinu od preko 500 metara...

Kroz 9 šibenskih speleoloških škola do sada je prošlo oko 90 polaznika koji su stekli naziv speleoloških pripravnika, a troje ljudi koji su proizašli iz šibenske speleo-škole steklo je naziv i značku speleologa.

Alpinistička škola 2011

Ove godine, zahvaljujući dobrim odnosima naše Marice Mihaljević s alpinistima iz Zadra članovi našeg kluba: Marica Mihaljević, Iva Pekas, Matko Čvrljak, Ivan Mijat, Pere Županović i Hrvoje Bratić uspješno su se priključiti alpinističkoj školi koju organizira Alpinistički klub Zadar pod vodstvom Jane Mijailović.

Škola je zamišljena da nam kroz sedam radnih vikenda i mnoga predavanja približi tehnike alpinizma i osposobi nas za samostalno svladavanje zahtjevnih alpinističkih uspona.

Uz ozbiljan rad i znoj uspjeli smo savladati sve zadatke koji su se ispred, a i iznad nas našli.

Naš prvi radni vikend bio je na Bojincu. Učenje čvorova, korištenje alpinističke opreme, osiguravanje partnera, komunikacija prilikom penjanja, spuštanje po užetu (abseil), samo su neke od tema koje smo već prvi tjedan obrađivali.

Drugi vikend je Paklenica. Naravno ponavljanje svega dosad rađenog ali i početci penjanja, nešto sportskih ali i dugih, za početak malo lakših smjerova.

Treći vikend smo opet u Paklenici ali ovaj put ozbiljnije. Naravno, opet ponavljanje svega dosad naučenog ali i naše prvo penjanje dugih, neopremljenih smjerova gdje smo osjetili svu čar ali i ozbiljnost i opasnost alpinizma. Naravno sve smo obavili školski.

Četvrti vikend bili smo na Biokovu. Škola je sudjelovala na memorijalnom alpinističkom kampu „Glavno je da se klajmba“ u spomen na nedavno stradale kolege Tonija Rosu i Igora Skendera.

Pokupili smo nešto znanja od iskusnih kolega alpinista ali i demonstrirali dosada naučeno. Tako smo ponovo penjali neke sportske ali i zahtjevnije duge smjerove.

Peti vikend je na Velebitu, točnije na Stapu. Dogovoreno je tehniciranje tj. korištenje razne opreme za napredovanje pri penjanju namijenjene alpinistima.

Šesti vikend je naš posljednji radni vikend prije ispita i ponovo smo u dobroj staroj Paklenici. Penjemo ozbiljne duge smjerove ali naravno najveće uzbuđenje je bilo penjanje 200-tinjak metara dugih smjerova na 712 metara visokom Anića kuku. E od toga staje dah i leđi se krv u žilama ali osjećaj je odličan. Ali mi smo opet sve obavili kako treba i nije bilo problema, barem ne većih.

I napokon naš sedmi i posljednji vikend a to je ispit. Nakon pismenog, usmenog i praktičnog dijela komisiji smo pokazali što znamo i svi uspješno završili ovu lijepu alpinističku priču čime smo stekli zvanje Alpinista pripravnika.

Uz sve ove aktivnosti bilo je tu i puno dobre zabave, dobrih ljudi, novih poznanstava, ukusne hrane, pića, ...

Nadamo se da je ovo tek početak i da će HPK Sv. Mihovil dobiti i svoje prve Alpiniste, instruktore alpinizma ali i prvu alpinističku školu.

Trekking Zrmanjom i Krupom

Opća planinarska škola

Prohladno i vlažno jutro 17. listopada. Okupljamo se ispred bazena na Crnici. Kao polaznik druge Opće planinarske škole, ne poznajem sva lica sudionika, zato slijedi prijateljski stisak ruke u nadi da upamtim imena. Dok čekamo neke članove grupe, Živka mi govori da ipak idemo po planu školskih izleta, kanjonom Zrmanje. Sve što nam još treba je da nebo ostane bez crnih oblaka. Opremili smo se za koji pljusak, a svako iznenađenje ćemo prebroditi dobrim raspoloženjem. Ako se svi raduju riječnim krajobrazom kao ja, to mora biti uspješan izlet.

18 planinara se smjestilo u 6 auta. Kolona je krenula. U starom, ali toplom Golfu, krenula je priča za brzo buđenje. Ugodno je slušati mlade suputnice, a i ja sam ih malo «davila» pričom o ljetnom kupanju na Zrmanji. Kriv je Stipe Božić i TV priča o splavarenju Zrmanjom.

Mala stanka u Zatonu, pa dalje. U Kistanje na kavu i brzuarendu. Razgovor uz toplu kavu i pecivo se odlaže za drugi put, izlazimo na kišu. Nije jaka, očekivano. Marina pjevuši šaljivi refren. Auti klize uskom cestom, moramo paziti na seosko blago koje pase uz cestu. Jedna je kokica skoro mogla biti danas pod pekom, ali ne našom. Malo kasnije smo morali veoma oprezno proći pored uznemirenih bikova i krava. Samo polako, korida je ipak daleko, i zabranjena! Uz cestu promiču kuće, a ispred njih davno probuđena, već umorna, lica starije dobi u borbi za još jedan dan teškog rada.

Opet neasfaltirana cesta! To znači da smo blizu. Treba samo izdržati malo truckanja. Uključit ćemo radio, sada imamo disko.

Ubrzo na cesti Kaštel Žegarski s putokazom za rafting. Preko obnovljenog starog mosta od klesanog kamena, prvi pogled na bistru Krupu. Parkirali smo se u blizini manastira Krupa. Svi smo rado izašli iz auta, udahnuli čisti zrak, pospremili ruksake. Mio mi je objasnio da svi vozači trebaju voziti u koloni do Muškovaca, a vratit ćemo se jednom autom. Ubrzo smo stigli do mosta kod starih vodenica. Oprezno smo autima prešli preko željeznog mosta.

Pogled na željezne sajle daje sigurnost. Rado bih zastala da pogledam bar na tren kako sada izgleda moje ljetno kupalište. No, žurili smo, društvo strpljivo čeka da se vratimo. Samo sam «bacila» pogled na pjenaste brzace i travnatu obalu, sada bez mnogobrojnih turista. Nastavili smo se penjati zavojitom, uskom cestom, da bi se za kratko vrijeme počeli spuštati do zelene obale. Na toj zelenoj oazi smo parkirali naše metalne ljubimce, a ja sam pomislila da se trebamo ispričati travi, bar tako rade Indijanci. Kojo nas je vratio nazad do polazne točke. Svi su bili spremni za pokret, krenuli smo i mi. Zanimarili smo slabu kišu i zagazili u duboku travu s lijeve strane Krupe.

Krenuli smo nestrpljivo uz rub šume stvarajući kolonu markiranom stazom. Desno od nas prostirala su se velika polja, djelomično zasađena kukuruzom i djetelinom, dio je polja s pokošenom travom, dok je veći dio zarastao u travu i korov. Sve obrubljeno jasenom i topolom, njiše se na vjetru, čuvajući od pogleda mirni i stidljivi dio toka Krupe. Mijenjajući smjer kretanja, preko niskog suhozida spuštali smo se sve bliže rijeci. Plaho stado ovaca smo preplašili svojom brojnošću, da su se dali u trk dok je ljubazni vlasnik prišao da se pozdravi s planinarima koji su mu pošli u susret. Miris vlažne trave draži nam nosnice, bliže smo rijeci.

Mladi planinar podiže iz trave malenu žabu i lagano je poliježe na tlo dalje od nogu šetača. Probijamo se klizavom stazom kroz šumu. Iz gusto obraslog raslinja Krupa zablista bjelinom buka vodom bistrom kao suza. Lopoči uz samu obalu kao da ne žele poremetiti mirnu, staklastu ljepotu vode, pa su se približili obali stvarajući raj za sebe.

Krupa je mala rijeka, izvire ispod Velebita. Sačuvana je njena bistrina i pitkost. Njenu bistrinu pojačava pritoka Krnježa, duga samo 600m. Stopljene u jednu ulijevaju se u Zrmanju i čine natprirodnu ljepotu za sva čula. Koliko god željeli upiti dio te iskonske ljepote, samo šetajući pored nje, svjesni smo činjenice da narušavamo prirodni ritam njenog bila. S velikim respektom koračamo dalje udišući mirise i zvukove one iste kao i naši preci u nadi da će to isto moći i sljedeće generacije. Sunce se probijalo kroz oblake dajući sjaj jesenjim bojama lišću. Rembrandtova zlatna boja lišća ogledala se u bistroj vodi, zarobljeno na trenutak u prekrasnu sliku. Izmjenjivala se kiša i sunce, a mi smo u koloni koračali dalje. Zahučali

su slapovi, širina rijeke nas je zabljesnula, promjena se dogodila na drugoj strani, Zrmanja nas je opila. Preko staklaste površine vode jurili su bijeli ati ili možda slapovi. Hučali, pjenili se, ponirali, da bi se opet pojavili kao slika i simfonija zajedno. Staza nas je vodila čas tik uz rijeku obalom obraslom šašom i trstikom sa starim stablima topole, jasena, smokve i elegantnog jablana koji sve to nadgleda sa svojih visokih stabala. Gazili smo visokom travom ne zapažajući ni vodene zmijske, ni pastvu u vodi.

Penjali smo se šljunčanim nasipom uz kanjon Zrmanje, osjećali da nam tlo klizi pod nogama, za trenutak stali pa dalje. Izmjenjivali su se krš, šljunak, stijene. Na trenutak smo bili visoko do 300m, s čarobnim pogledom na rijeku. A ona se mijenja od stijene do stijene. Čas divlja i zastrašujuća, čas mirna i gorda u svojoj ljepoti.

Kada smo pomislili da smo vidjeli svu ljepotu, šok, djelo čovjeka i prirode. Ljubav je stvorila umjetnost u prirodi: Kudin most. Valoviti kameni most koji povezuje dvije obale. Po legendi most je sagradio zaljubljeni mladić da bi preveo svatove na drugu obalu po svoju ljubljenu. Tu smo napravili pauzu, na nogama, da na trenutak osjetimo ljubav iz legende. Sreli smo se s grupom slobodnih šetača. A ja sam gledajući u neobični most «vidjela» Kudine svatove u zlatnim odorama i pitala se kako su konji prešli most.

Kanjon prolazimo stazom preko stijena s pogledom na drugu stranu kanjona i stado koza koje se spretno vere uz litice. To je priroda, to je stapanje, ne narušavanje. A dolje u kanjonu Zrmanja je vrludala. Primijetila sam neobične oblike koji su izronili iz vode nalik oblicima od pijeska. Mislim da je to sedra. Skupina algi na nekom prastarom stablu? Tok rijeke se povukao i ostavio vapnenačku, sedrenu nakupinu da čeka zimu i velike kiše. Možda je do jučer tu bio neki slap.

Došli smo do zelenog proplanka uz samu rijeku. Tu smo odlučiti pojesti što smo ponijeli. Netko je naložio vatru da poboljša ugođaj. Skinuli smo vlažne majice. Ankica i Mio su razmišljali o kupanju u rijeci, srećom su se predomislili, hladno je i kišno. Taman smo završili s hranom, a kiša je ozbiljno počela padati. Obukli smo suhu robu, zaštitili se kabanicama i krenuli. Kiša nam nije dala da gledamo nigdje do ispred sebe, da se ne survamo u kanjon. Još nekoliko brzih pogleda ispod kape na zelenu Zrmanju i eto nas na zelenom proplanku uz vodu, gdje su nam parkirani auti. Mi se spremamo za urbanu civilizaciju, a mene nešto stislo oko srca. Zrmanja je nastavila da teče kao i stoljećima prije, jureći prema novigradskom moru. Sritan put, lipotice i živi još dugo!

Velebit, ljeta gospodnjega 2011.

Sredina kolovoza. Sunce prži punom žestinom poprilično dugo. Ustaljeni ritam mi već „baca na živce“, treba nešto poduzeti: naći ekipu, pobjeći u brda, napuniti baterije.

Dogovor za odlazak na mitsku planinu Velebit pada kod Nevena Magazina na balkonu. Mobiteli rade. Skupili smo pet ljudi. Sasvim dovoljno. Tu su dva vuka divljine: čovjek-stroj Neven, iskusni planinar koji ima sve moguće terene u nogama, zatim „Čača“ Mate, glavna osovina našeg kluba i vrhunski poznavatelj planina. Jednom riječju, dvije face s kojima možeš ići bezbrižno bilo gdje. Marijan, Niko i ja smo ostali dio ekipe. Tko zna je li to možda zapisano u genetskom kodu ili nekim drugim teško dokučivim spi-

sima, a li moćna planinska barijera Velebita u meni uvijek budi maštu i želju da gledam kako svijet izgleda od „tamo gore“.

Vozikamo se iz Raduča po makadamskoj cesti do Bunovca. Ova 11 kilometara duga cesta koja povezuje ličku ravnicu s gotovo 1300 metara visokom visoravni još je jedno ambijentalno remek djelo koje oduševljava svojom uklopljenošću u velebitski krš i sporadičnim pogledima na Liku. Bunovac-predivna gorska livada na kojoj strši Malovan koji je još uvijek pod minama. Prolazimo velikim, strmim usponom kroz šumu novoo obnovljenom markacijom (prije rata to je bio pastirski put). Staza je razminirana u širini od 10 m i ne preporučuje se skretanje sa staze. Izbijam nikotinski čep iz pluća, a i kondicija

mi je prilično loša, a kako je velika vlaga u zraku još mi više otežava uspon. Gledam Niku i Matu kako lebde ispred mene. Niko je mlad, pun energije-to još i razumin, al gle „Čača“ kojim korakom gazi! Izbijamo na Cesarovu dolinu. S lijeve strane ponosno strši Malovan, a sa desne moćni, stožasti Šegest. Da, Šegestin, a ne Kitajbelov vrh kako ga u novije vrijeme nazivaju..

Na Velebitu ima 70 vrhova viših od 1600 m, a naš cilj je najviši. U hrvatskoj narodnoj tradiciji planina Velebit (lat. Mons Baebius) je prirodni nacionalni simbol –kao što je Olimp bio Grcima, Fudjijama Japancima itd. Zbog simboličke važnosti u hrvatskom identitetu na Velebitu su u novije doba bivše Jugoslavije masovno i namjerno izmijenjena stara latinsko-hrvatska imena brojnih vrhova (1/3 velebitskih vrhova dosad imaju izmijenjene i krivotvorene nazive), bilo da su im nametnuti drugi srboštakavski nazivi iz ličkih pravoslavnih sela ili su im umjetno ukinuta izvorna domaća imena, pa su im

nametnuti novosmišljeni planinarski nazivi. Iako je to po međunarodnim konvencijama zabranjeno i dopustivo samo za umjetne ljudske objekte (npr. planinarske domove) iako više nismo jugokolonija već punih usta razvikana Europa, naš dragi Velebit i nakon tri desetljeća još uvijek stenje u jugokomunističko-planinarskim okovima komunizma.

Nakon Cesarove doline opet slijedi lagani uspon do presušenog Malovanskog jezera gdje izbijamo na vršni put Velebita, pogledavamo prema Svetom Brdu-stvarno je sveto! Okrećemo u drugom pravcu i dolje vidimo spomenike ljudskog života u planini-ruševine zapadnih Malovanskih stanova koji odaju priču kao spomen nekadašnjem zanimljivom polunomadskom životu stočara s Velebita koji se vjerojatno više nikad neće obnoviti. Na vršnom putu sustižemo oveću grupu planinara koja ide prema Velikom Rujnu. Naime, sutra je svetkovina –blagdan Velike Gospe i oni pohode Gospi od Rujna-crkvici gdje se služi misa Gospi u čast.

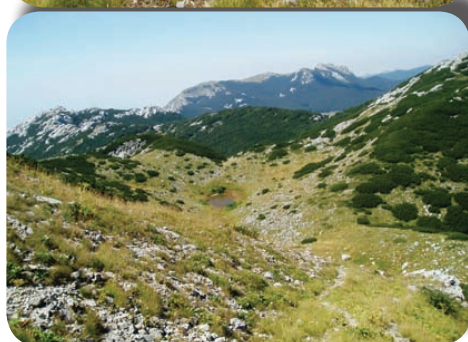
Lijevo od nas ostavljamo Zeleni vrh (Brundo) i Kukina (Liburnija), a desno gledamo Goliće i moćni Šegestin koji se strmo ruši prema Lici. Za otprilike dva sata hoda po paklenoj vrućini stižemo na najveći vrh Velebita-Veli Golić na visini od 1757 m/nv, 1757 razloga za zadovoljstvo. Imam osjećaj da je čitav svijet samo moj! Okružuje nas mistična tišina kao da je ovo mjesto izvan vremena i izvan prostora na dodiru zemlje i neba. Moram se javiti svojoj Seki kako bi ona sad rekla: A bili ja mogla to?“.

Raspoloženje ekipe je dobro, noge teške tijelo prokuhano od vrućine, al' srca su puna zadovoljstva. Otvaraju se pogledi prema Lici, Dalmatina kako vijuga, samotni Zir u daljini. Pogled dalje puca prema Plješevici i bosanskim planinama. Spuštamo se malo niže i ispod stijena tražimo malo hladovine za odmor i objed. Organizam traži samo tekućinu, hrana mi ne pada na pamet. Stigli smo u samo srce planine. Raslinje se svelo samo na travu i klekovinu bora. „Čaća“ već viče-ajmo dalje!“ Sunce prži svom žestinom dok gazimo naprijed. Za otprilike pola sata Neven uzvikuje: „Evo Babino jezero, sad ću se okupati!“ Spuštamo se kamenjarom do Babina jezera usput se sladeći malinama koje je Niko pronašao, a ja jedva da vidim išta od znoja koji mi grize oči.

„Pa nećemo se Nevene valjda kupati u ovoj bari?-al tek što sam izustio, on je već unutra i brčka se sretan kao malo dijete. Kupanjac na 1598 m/nv. Pa ko to može priuštiti?“

Al Čaća opet viče-„Ajmo dalje!“ - „Di se žuriš Mate, čemu priša?“-odgovaramo u glas.

Neven daje ideju da idemo na Šegestin-planinari ga obično zaobilaze jer nema markiranih staza do njega. Podržavam njegovu ideju iako Mate kaže da je opasno zbog mina, pa on, Niko i Marijan produžuju prema

Marasovcu (bunar s pitkom vodom u blizini Struga) obnoviti zalihe vode dok Neven i ja krećemo nazad prema Velikom Goliću. Rezerve vode su nam pri kraju. Opet smo na najvišem vrhu Velebita.

Susrećemo nekog Poljaka kako sjedi ispod križa na gomili kamenja izgoren od sunca s kartom dimenzija 15x15 cm zureći u prazno. Koja odvažnost uputiti se sam u ovakvu planinu bez orijentacije i komadićem papirića od karte. Komuniciramo na nekom poljsko-engleskom jeziku i Neven mu pokušava objasniti sve detalje (ukoliko ga je ovaj išta skužio).

Ma idemo mi dalje i spuštamo se preko Golića (1723m/nv) kroz gustu klekovinu, te izbijamo na Šegestin (1715m/nv) jedva dišući i mokri od znoja. Pogledi nam lete prema šumama Velebita koje nam poziraju u svoj svojoj raskoši ljetnih boja. Bunovac kao na dlanu. Hvatam se fotoaparata, ali previše je to ljepote da bi stalo na nekoliko gigabajta kartice, ali ostatak će vječno u predivnom sjećanju. I Neven skida svoje tamne naočale i zbori: Ovako su mi boje ljepše!“
Tišina, muk, čudasan osjećaj biti tako malen u tako velikom prostranstvu, a u isto vrijeme tako moćan da snagom svoje volje i vlastitih mišića dođeš do cilja koji se mnogima čini tako dalekim i nedostižnim.

Nakon udisaja te ljepote, polako se spuštamo prečicom prema Cesarovoj dolini ispod Malovanskih stanova. „Nema mina Mate moj, to su samo priče...“ - čujem glas ispred sebe i kaskam za njim s popriličnom dozom opreza. Tu smo pričekali ostatak naše ekipe koji nam donosi svježju vodu s Marasovca. Ti velika, ti divna planino, poklonila si nam savršen dan! Hvala ti!

*Svijetla planino moga zavičaja
Očiju tamnih od snjegova bijelih
Ispakana suzo krika i očaja
Uvijek se tvome pogledu veselih*

*Doline su tvoje često maglovite
Vrhovi postelja oblacima sivim
Vjetrovi mrse kosu jele vite
A ja bih tvojim životom da živim*

*Nefinjenom lakoćom tvoje surovosti
Vječnošću mora i hladnoćom snijega
Kamenim spokojem prolaze mladosti
Ozbiljnom bezbrižnošću tebe starijega*

*Poklanjam ti moje jeseni somorne
Srce nesposobno da kameno bude
Možda su i tvoje livade umorne
Od magle, od snjegova, od vječnosti
lude*

*Što je tvojoj veličini sitni neven žuti
Stijenama tvojima, maglama i buri
U nemoći svojoj tvoju snagu sluti
Od vječnosti tvoje umrijeti se žuri.*

*Neven Čaćić
(Iz zbirke pjesama 'Zatečen')*

***
**Prodajem
prijenosne planinarske
staze u rodulu.
Izuzetno lako za upotrebu
samo se odmotaju na
odabranoj
lokaciji.
Širina 100 cm,
dužine od 2-20 km.
Demontaža na isti način
obrnutim postupkom.**

**Tatjana
099 213 5175**

***

Quis ut deus - Mihovilci pohode svome zaštitniku

Planina Šibenik, zajedno s njenim najljepšim vrhom Sv. Mihovil malo je poznat i posjećen kraj vrgorskoga gorja. U ovom masivu svojom veličinom i visinom ističu se manji gorski hrptovi Matokit (1062 m), Mihovil (1247 m) i Šibenik (1314 m), koji uz zavale i manje udoline u gorju imaju dinarski pravac pružanja SZ-JI.

Svoju samozatajnost i relativnu nepoznatost čak i u planinarskom svijetu, planina Šibenik kao i naš cilj, jedan od njenih vrhova, piramidalna stijena Sv. Mihovil, može 'zahvaliti' činjenici preduge izoliranosti zbog nepostojanja markiranih planinarskih staza kao i 'život' u sjeni poznatog Bikova. Auto-cesta koja stiže podno samog podnožja planine, budućnosti ove planine otvara mnogo vedrije obzore, barem što se planinarskih ruta tiče.

144 Iz mjesta Zavojani krenuli smo uzbrdo pored postrojenja 'Pivac' prema zaseoku Podastine. Od Zavojana, stotinjak metara iza ploče koja označava mjesto potrebno je skrenuti ošto lijevo uzbrdo. Nakon nekoliko stotina metara prestaje asfalt i započinje seoski put. Od Podastina započinje markirana staza prema našem cilju – vrhu Sv. Mihovil. S podnožja, pred sam ulazak u napušteno selo porušenih krovova, nijemog svjedoka ugaslog vremena, po prvi put se jasno uočava vijugava staza koja vodi prema grebenu. Serpentinasta staza usječena je u samo brdo,

Podastine, foto: T. Bračanov

visinske razlike 80ak metara. Vrijedne ruke zabiokovskih seljaka stazu su probile kako bi povezale komunikaciju među raštrkanim selima i omogućile si opstanak u surovom i neprijateljskom krajoliku. Nažalost, poput Podastina i ostala sela zabiokovlja davno su utihnula.

Cijela padina ove impozante ljudske pobjede u kamenu obrasla je rijetkom vegetacijom, makijom, grmolikim zimzelenima i ponekim zakrčljalim stablom. Početak je travnja, dan je sunčan, mjesta u sjeni je malo, žed je velika, a odječe viška.

Usječena staza završava i markacija vodi dalje nešto zapadnije grebenom dalje prema vrhu. Staza nije nimalo ugodna za hodanje, greben je izuzetno razveden krškim formacijama i potrebno je dodatno pripaziti da gojzerica ne zapne u nekoj od bezbrojnih

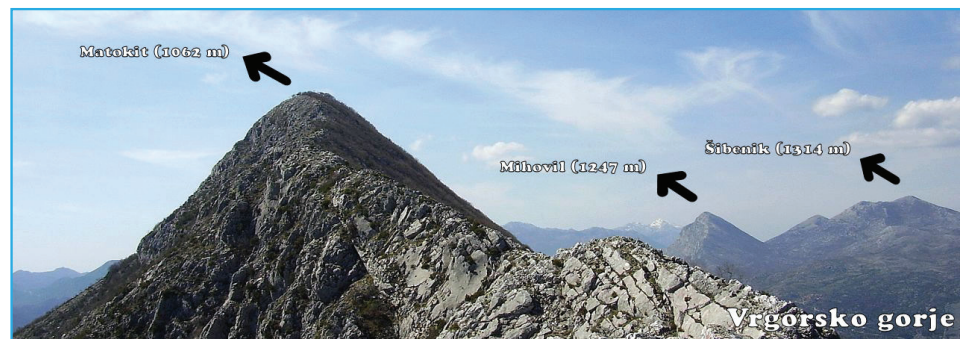

Foto: wikipedia

škrapa. No predivna obzorja oko nas kompenzacija su naporu. Na vrh stžemo za manje od sata ipol.

Prepoznamo prema jugu s primorske strane srednjedalmatinske otoke, vidimo Hvar, Korčulu, Pelješac, zapad otvara nezaboravan pogled na vršni greben Biokova i vrh Sv. Jure, na sjeveru niska bosanskohercegovačkih planinskih ljepotica: Čvrstica, Prenj, Velež, Zelengora, a Matokit i vrgorska polja koja se lijeno rastežu u daljini dočekuju pogled prema istoku. Hvatamo ljepotu Gee u udisaje i megabejte.

Vrijeme je za povratak u podnožje.

Foto: T. Bračanov

Šibenski svetomihovilci dana gospodnjeg 03. travnja 2011. po prvi put od osnutka kluba koji nosi ime po ovom moćnom arhandelu, gojzeći Šibenik, pohodili su svoga zaštitnika na 1247: Mate, Neven, Mio, Bore, Labor, Aras, Maca, Enkica, Lina i ja.

Foto: T. Bračanov

Planinarskih objekata na Šibeniku nema, no noćenje je moguće na nekoj od planinarskih kuća na susjednom Bikovu ili u obližnjem hotelu u Vrgorcu kojem je vlasnik Zvonimir Prvan, poduzetnik itekako svjestan turističkih potencijala kraja.

145 Prvan je ujedno i vlasnik etno sela u Kokorićima u kojem smo se obreli nakon avanture piramidalnim ljepotanom. Od Prvana saznajemo da je baš u Kokorićima čuveni talijanski putopisac Alberto Fortis u 18. st. od strane vojvode Prvana, Zvonimirovog pretka, čuo za baladu 'Hasanaginica' koju je nakon toga proslavio diljem cijele Europe.

Uz travaricu dobrodošlice koja je grlu utisnula dugotrajno sjećanje i priču domaćina vrijeme za povratak prebrzo se došuljalo...

Mihovilci po prvi put na Sv. Mihovilu, foto: D. Labor

Dolomiti

U ponedjeljak, 25. srpnja 2011. g. počelo je, za mene drugo planinarsko putovanje izvan granica lijepe naše. U organizaciji planinskog vodiča, iskusne planinarke i nadasve posebne žene Dijane Tudorić, 31 planinar, članovi HPD „Kamenar“ i HPK „Sv. Mihovil“, kreće prema Italiji u Dolomite.

Dolomiti ili Dolomitske Alpe planinska je skupina u Istočnim Alpama u Italiji. Većim dijelom nalaze se u provinciji Belluno, a ostalim, manjim dijelom, u provincijama Južni Tiroi i Trentino (sve u SI Italiji).

Protežu se od rijeka Adige na zapadu do Piave na istoku. Najviši vrh je Punta Penia sa 3342m, u planinskom masivu zvanom Marmolada (pokrajina Trentino). Kao prirodna baština Dolomiti su 2009.god. uvršteni u svjetsku baštinu UNESCO-a.

Dakle, krećemo s Vidika u 8 sati i odmah na početku problem: nema mjesta za ruksake. Kao da smo u Africi trpamo ruksa

ke, torbe, čak i jedan veliki kofer u hodnik busa i krećemo. Svi vadimo zadaće i olovke. Treba odmah početi pisati, inače se zaboravi.

Oko 15 sati stižemo na granicu sa Slovenijom. Na našoj granici uđe hrvatska graničarka i ljutito kaže: „Neću pogledati putovnice, dok ne maknete te stvari s poda autobusa!“ Bože. . . mi ćemo u Europu!?! Podižemo u krilo prvu torbu ili ruksak koji nam se nađe pri ruci (čitaj-nozi), ulazi druga „graničarka“, mnogo ljubaznija i s osmjehom na licu, baci pogled na svaku putovnicu i prema našim licima koja proviruju iza torbi. Prelazimo i nekadašnju granicu s Italijom – Kozinu, ali nema stajanja, sve je to već odavno EU.

Gledamo kroz prozor drvoreda, vinograde, maslinike. . . „Jesi vidija Europu, sve je po špagu!“ - čuje se Joka

18.45 ulazimo u Dolomite. Veličanstvena, zelena brda oko nas. Ostavili smo

EU ravnicu (po špagu) iza sebe. . . osijeća se uzbuđenje u busu. Dok autobus polako klizi po cesti, gledamo te velebne planine i pitamo se kuda idemo? Na koji ćemo se od tih vrhova popeti?

Prolazimo mnogobrojne tunele (slabo ili nikako osvijetljene), a iza svakog se ukaže novi vidik i u busu se čuje „auuu. . .“ Vrhovi su u magli. Čuli smo da je prošlu noć pao snijeg i na najniže djelove na koje idemo.

Hvata me pomalo strah! Kad sam odlučila ići mislila sam: ako ne budem mogla u A grupu, ići ću u B. Ali gledajući ove vrhove razmišljam da bi ja mogla osnovati i grupu C!

20.45- stižemo u dom RIFFUGIO AURUNZO, na 2320m. Večera se posluhuje do 21 sat, pa odlučimo odmah večerati (juha, riža i malo pivo: 16.50 eura). Uf. . . „Europa“ će nas opljačkati! Smješteni smo na treći kat, moja soba je broj 32. Super, šest ležaja, a nas četvero!

Utorak, 26 srpnja

Buđenje u 6, temperatura zraka je 3 stupnja... panika u domu – nema vode! Pomislim na Afriku, gdje su nam u Arushi crni prijatelji

u kantama donijeli vodu za umivanje. Spas (voda) stiže u zadnji čas, u 6.30.

Nakon jutarnje higijene krećemo na kružni trekking oko TRE CIME DI LAVAREDO, za koji kažu da je najljepša šetnja koja se može poduzeti u Dolomitima, a može ga poduzeti doslovno svatko. Nevjerojatno koliko lica Tre Cime mogu pokazati sa svakim metrom koji prolazite oko njih, od njih ili prema njima.

Pojesti topli štrudel od jabuka za 4 eura na toj visini pravi je gušt. A takvih postaja, tj. planinarskih kuća ima veoma mnogo.

Naša se grupa izdvaja i na usponu kreće malo brže. Oko 10.30 stižemo na nekakav vrh – proplanak. Tu je mnogo ljudi svih rasa i nacionalnosti, mala djeca, „stari“ ljudi, talijani, nijemci, austrijanci, kinezi... Pogled je divan, predivan, oblaci se nadvijaju i izmjenjuju sa suncem i svaki čas mijenjaju sliku veličanstvenih vrhova oko nas.

Nakon fotkanja, postaje nam hladno, veoma hladno. Sunce se izgubilo negdje među oblacima, počinju prve kapi kiše i mi jurimo nizbrdo. Put je opet predivan, krcat ljudi. . . danas je Sv. Ana., valjda je neradni dan? Ili je odlazak u planinu njima jednostavno način

življenja.

Za ovaj trekking treba odvojiti najmanje 3 sata, ali zbog čestog zaustavljanja to se može razvući i na 5 sati.

U domu saznajem da je u Šibeniku umro Ante Juras, veliki čovjek i dugogodišnji planinar. To me veoma pogodilo, jer... on me „doveo“ na Dolomite. A i puno toga lijepoga sam prošla s njim i njegovom Marijom. Odmah sam odlučila – ovaj tekst posvetit ću njemu. Slava mu.

Popodne krećemo u obilazak LAGO DI MISURINA. Autobus vijuga nizbrdo, a kiša počinje padati – opet! Užas! Jezero gledamo iz busa, jer nam se baš ne da ponovo kisnuti. Krećemo u mondeno mjesto CORTINE D'AMPEZZO. Tu je sve tako čudesno, austrijski „dir“. To je poznato olimpijsko mjesto i najslavnije skijaško središte u Dolomitima. Tražimo suvenire, poklone, uspomene, ali u ovo doba godine gotovo sve je zatvoreno. I ulice su skoro prazne, u svoj

toj ljepoti nema... života.

U jeftinom dućanu kupujemo skupe sitnice (kako se vratiti kući praznih ruku?), šetamo gradićem, sjedimo na trgu, kupujemo kišobrane za 6-7 eura (jer kiša i dalje pada)...

Nada bi popila kavu, ali tko će „sastaviti“ nas desetero. Konačno, pred busom, nademo mali bar-caffe i tu popijemo sasvim dobru kavu. U busu su već svi, iako još nije dogovoreno vrijeme, čeka se samo-nas! Kako smo mi to uvijek posebni, a mi bi baš željeli biti skroz-normalni!

I dok se ja „bacam“ na već sto puta prepričano tuširanje od 5 eura, Alena, Joka i Dečko odlaze pogledati neku špilju u blizini. To je, u stvari, umjetni tunel izgrađen za vrijeme Prvog svjetskog rata, jer je tada linija između talijanske i austro-ugarske vojske prolazila kroz Dolomite. Mnogi ljudi posjećuju Dolomite kako bi prošli „Via ferrata“, zaštićenim putevima napravljenim u to vrijeme. Nekoliko vrlo dugačkih staza, zvanih „Alte vie“ (Visoke staze) vodi Dolomitima. Za prelazak takvih dugačkih staza

potrebno je barem tjedan dana hoda zbog čega se na njima nalaze mnoga planinarska odmorišta.

Dečkove izjave dok u sobi kuha juhu i friga kobasice: „Mogla bi ti, teto, meni leda gravunjati!“ ili „Ti i ja bi bili ka brnistra i pucaljika!“

Nas troje legnemo, zaspemo, a Joka preslaguje stvari. Šušaju kese (baš sve su šuškave), udaraju Jokine gojze o parket, a on ide tamo-amo, pa amo-tamo, pa opet gori-doli! I tako to traje punih sat vremena nakon čega utočimo u san.

Srijeda, 27.srpnja

U 7:30 krećemo busom, napuštamo dom. U busu Alena traži bocu s „pipicom“, zatim vadi tablete iz ruksaka: „Jel'koga boli glava? Jel'koga bole leda? Jel'koga išta boli?“

Ne! Ne! Ne!

„Hoće li netko magnezij za pojačanu aktivnost?“

Da! Da! Da! I svi ga popijemo. Vozimo se do Cortine d' Ampezzo, stajemo,

vozimo, pitamo... nemamo pojma gdje skrenuti. U Italiji je malo putokaza s još manje podataka. Već smo pomalo ljuti, jer je 9:30, a mi niti iz busa nismo izašli. A po prognozi već iza podne najavljena je kiša.

I konačno: PASSO PORDOI (2239m) odakle se žičarom dižemo na 2950m nadmorske visine. Tu vlada neopisiva gužva. Pitamo se odakle toliko ljudi, a svi obučeni za izlet: rebatinke, tanke patike, bez ruksaka. Čemu onda nama služi planinarska škola koja nas uči kako treba i kako ne treba ići u planinu? Mi smo, svakako, veoma upečatljivi s pretovarenim ruksacima.

U 11 sati krećemo na vrh. Put mi je težak, nemam kondicije. Tu je upornost vrlo bitna, pa u 12:40 stižem na 3152m visok PIZ BOE. (Hvala Dečku na podršci!)

Magla je, dosta hladno, nemamo nikakav pogled. Nakon čaja, pive, kave, gomile fotki i par suveniru krećemo nazad. Spust je vrlo klizav, idemo korak po korak, ima tu i padova. Svi su prošli dobro osim mene jer sam „sredila“ desnu nadlakticu. Dakle, za mene

definitivno otpada ledenjak!

Na povratku se spuštamo do mjesta CANAZEI (1465m), pa se penjemo na 2044m do planinarskog doma (ili šta li je već) RIFUGIO E.CASTIGLIONI ALLA MARMOLADA. Dom se nalazi na predivnom jezeru FEDALA, ali sam dom je malen, skoro neprimjetan. Malo smo u šoku i razočarani, ali vrlo brzo se naviknemo. Pa mi smo planinari, naučili smo mi i na gore!

Navečer su „neki naši“ otišli vani zapaliti cigaretu, prošetati do mosta i . . .ostali iza zatvorenih vrata do kasnih noćnih sati.

Četvrtak, 28. srpnja

Krećemo busom do žičare u mjestu MALGA CIAPELA. Sa 1450m žičarom dolazimo do ANTERMOJA na 2350m, zatim 2. žičarom do SERAUTE na 2950m, a posljednja nas dovozi na 3265m do PUNTA ROCCA. Grupa koja ide dalje, grupa A, navlači zimsku opremu. To traje neopisivo dugo, nema se iskustva, treba sve provjeriti, a vlada nesigurnost, jer ti o tim „konopima“ i „čvorovima“ može i život ovisiti.

Nada, Kojo i ja trčimo oko njih s fotoaparata-

tima i kamerom. Izlaze na snijeg. Vrijeme ne obećava ništa dobro. I tu se sve razvuklo, tavljaju dereze, razvlače konope, navezuju se u naveze. . . i kreću.

Netko je zaboravio cepin!

Nas troje smrznutih radujemo se toplom čaju. Ali, tko se to vraća? Branka i Mate! Vraćaju se svi, jer se od magle ne vidi put, ni stope, preopasno je hodati. Pametno da su odustali, jer je vrijeme stvarno loše.

Popodne svatko ide na svoju stranu. Kiša prijeti i polagano sipi. Mate vodi grupu na nekakav vidikovac, Kojo i Tome već su otišli tim putem, Dečko, Joka i Alena spuštaju se kanjonom ispod hidroelektrane do jezera, a Nada, Valentina, Branka i ja krećemo u šetnju oko jezera s kišobranima u ruci. Vidim da vlada zasićenost ovom kišom i vlagom., čak razmišljam da sutra ne bi išli na ledenjak (??? a zbog toga smo došli!).

Petak, 29. srpnja

Osvanuo je oblačan i kišan dan, sa snijegom u većim visinama.

Sinoć su dogovorene grupe i pravci kretanja:

Grupa A:

Dijana vodi manju grupu, koja je trebala ići na ledenjak (s njima su Alena i Joka). Kreću žičarom, bez opreme, samo da vide situaciju. Onda se vraćaju i idu na FERATU koja je nasuprot i nije pod snijegom.

Grupa B

Tome i Valentina odmah ujutro kreću na FERATU (iako Mate misli da je opasno i bezuspješno ih pokušava odgovoriti).

Grupa C

Mate vodi grupu do SAS DE MEZDI (Vidikovca), pa podno FERATE i nazad, šetnja od nekih 6 sati.

Ja krećem u grupu C, gdje su uz Matu, Nada i Dečko, te Rada i Marija iz Kamenara. Dan je izišao predivan, sunčan, tek tu i tamo koji oblacić. Hodamo, stajemo u domovina, popijemo čaj, pojedemo pokoji štrudel i pravimo na stotine fotografija.

U 15 sati smo se spustili, pa Rada i ja odlučimo otići na žičaru. Nakon 6 i po sati hodanja, asfalt na mostu „ubija“ koljena., ali 15-minutna vožnja žičarom po toplom, sunčanom vremenu, pravi je pogodak i točka na „i“ današnjem vrlo uspješnom danu.

U domu su svi sretni i zadovoljni provedenim danom, a najveću zaslugu za to ima – sunce! Ali, pojavio se novi problem: nema Alene i Joke! Oni su jutros jedini ponijeli zimsku opremu i otišli su na ledenjak. Zadnja povratna žičara bila je u 17 sati, a oni nisu bili na njoj. Bože, šta se događa, gdje su?! Sjedimo na večeri i dalje zabrinuti, kad netko vikne: „Eno ih!“ Stigli su, umorni, sretni i puni dojmova, prošli su ledenjak i OSVOJILI SU VRH, 3342m visoku PUNTA PENIU (+5m križa, na koji su se popeli)! San svih nas ostalih! ČESTITKE!!!

Subota, 30. srpnja

Povratak traje cijeli dan. Uz mnoga zadržavanja, mi Mihovilci neprekidno vadimo preostalu hranu. Hura! Našli smo mramorni kolač i bronhi bombone za što nikad nije kasno!

Napuštamo kišnu Italiju i vraćamo se ljetu i topljoj Dalmaciji. Zadovoljni smo i ponosni

jer su nam naši Mihovilci donijeli još jedan veliki uspjeh.

Ali osjećam da ćemo se vratiti kad-tad, da bismo napravili ono što nismo ovaj put. Dolomiti su nam ostali dužni još djelić svoje ljepote!

Hvala Kamenarcima na prijateljskom druženju!
Moramo ponoviti zajednički izlet!

PIZ BOE 3152

Dolomiti - Punta Penia 3342

... Sjedim za stolom i razočarano slušam Matu kako govori da se odustaje od uspona na najviši vrh Marmolade (Punta Penia 3342 m), očekivano vrijeme ružno, maglovito, da je pao novi snijeg i da je preopasno ići preko ledenjaka zbog velikih pukotina na glečeru koje se sada ne vide...

U glavi mi se vrtu strašne misli: «Zar je moguće, da nakon svega ovoga, svih priprema i napora koje smo uložili; svo to silno uzbuđenje i iščekivanje sada pada u drugi plan, ili u vodu, kako već»... E, pa ja to u sebi ne prihvaćam, razmišljam kako ću s Jokom popričati da bi mi mogli bar probati, do kuda ide – ide...

Pa kako se samo tako povući?

Bilo je dogovoreno da će se još vječati poslije večere, hm... Bit će tamo, računam na njega, navijati će da bar probamo. Odlazim u sobu, spremam se za tuširanje i željno čekam rezultate vijećanja.

Dolaze, ali iste informacije: ružno vrijeme, magla, kiša, ma sve. Ajme, opet šok i nevje-

rica, ali moram to prihvatiti i gotovo, tu smo, super se zabavljamo, vidjeli smo doslovno bajku, savršene planine, savršene krajolike. Kako će me poslije toga išta ovako oduzeti?? Ma, potapšem Joku po ramenu i krećem dalje; A u glavi još uvijek zvoni: «Ajmo mi još vidit, pa ćemo lako.»

7,45 h, ispred mene pijat, malo kruha što smo mogli ugrabiti, dvije vrste marmelade i naravno, za podlogu malo falšeg pršuta, suve salame i sira. (A nikad ne znaš, tuđa zemlja, tuđi svit)... Naravno, u napitku, koji je nešto kao bijela kava, imali smo čast uživati samo prvi dan na doručku. Poslije nikako nije bilo mlijeka u aparatu. Sramotno! No dobro, doći će opet ljeta i kako bi rekao Milo Hrnić – Vratiti se s novim ljetom. (Doći će oni nama s novim ljetom)...

Trčim u sobu na brzaka spremiti stvari «Evo, zadnji dan je, jedini za iskoristiti, zadnji dan u Dolomitima, ma Bože, pa daaaaaj, je li to tebi pošteno???»

Dolazi Joka i tješi me da ćemo drugi put doći i sigurno se popeti, vidim i u njemu nemir. Ha ha, teško se pomiriti s tim; teško prihvatiti činjenicu da nećemo niti probati... A tu smo... Pred nosom nam je sve... Ma kad ćemo opet doći!

Pakiramo se, a meni u grlu stoji knedla koju pokušavam progutati i samu sebe sabrati, da moram odustati od pokušaja uspona i prebaciti se na drugi prekidač.

U rukama mi se nade cepin, vadim i dereze iz ruksaka, a suze samo što ne prsnu iz očajnog i nepomirujućeg izraza lica... Ah, vrijeme nekad jednostavno ne posluži.

Gledam Joku, koji mi ne pokazuje koliko je i on u biti razočaran, koliko bi htio ići gore... Ali znam da u sebi izgara.

Dok su svi već izašli iz sobe, dolazi Dijana i u prolazu nas pita, onako, reda radi: «Jel idete vi onda danas do vrha?».....

Sunce je odjednom zasjalo, dan je dobio novu boju...

Sreća se opet nasmiješila.

Bio je dovoljan samo obostrani pogled ushićenja i počeli smo čupati stvari iz ruksaka i trpati dereze, kacigu, cepin i sreću i IDEMO!!!

Ma moramo probati, jučer smo malo vježbali padanje, zaustavljanje valjanje po snijegu, pa smo bar fizički dobro spremni. Ljudi, novi da je počeo!

Branka i Kojo idu s nama, trebali smo samo baciti onu turu oko, vratiti se u hostel i brzo stići ostatak ekipe koja je ujutro krenula drugim putevima, drugim feratama.

Dolazimo ispred žičare «Pian dei Fiacconi». Pod ovom žičarom ne mislim na one sve ogromne žičare koje smo prošli, nego na kašeticu za dvoje, u koju doslovno uskačeš i iskačeš, a vožnja njom traje i traje. Gledamo ekipu kako uskače u nju, ima i padova i totalno glupih situacija, a nama smiješno, ali s dozom straha. Eto, došao je red na nas. I Branka i Kojo su spremni. Uskaćemo najprije Joka i ja, i zatim njih dvoje. OOOO, odjednom, kašete postaju oduševljenje, pogled cijelim putem je nevjerojatan, Mašemo jedni drugima i doslovno vrištimo od sreće i ljepote doživljaja. Adrenalin je bio još veći kad žičara stane, onako u zraku, nekih par minuta, a ti visiš, stojiš na komadu lima...

Savršena prilika za snimanje i fotografiranje. Branka snima kamerom, mašemo, guštamo,

uživamo u prekrasnim pogledima, kud god baciš oko...
Previše je to ljepote, kud god pogledaš zastaje dah...

Dolazimo do vrha žičare, razmišljam kako ne polomiti zube dok u vožnji iskačem iz kašete. Srećom, Joka i radnik žičare me hvataju u zraku, pa moji zubi ostaju na mjestu. Okrećemo se oko sebe: «Ma vidi dana, Bogom je dan, ma idemo gore, to je sigurno».
Žao nam je što je ostatak ekipe odustao, jer ovakav dan propustiti...

Ljubim Branku, čvrsto je stišćem, ne puštam, a u glavi misao: Što ako je vidim zadnji put sada???

Ljubim Koju, pa opet Branku, s nevjericom je napokon puštam i spremna za polazak slušam kako govori Joki: «Obećaj mi da nećete riskirati... Obećaj da ćete se vratiti ako vrime ne posluži»... ..'Naravno' kaže Joka.
Bacimo zadnju fotku prije rastanka i odlazimo...

Nastavljam svojim putem, još uvijek se okrećem ne bih li još vidjela Branku i Koju oji su se izgubili u masi...

Krećemo nizbrdo nadajući da će sunce poslužiti čitav dan... (Ja imam svoje, ali treba nam ovo naše, veliko sunce)...

Vruće mi je, skidam se u kratki rukav, još jednom poziram Joki koji sve ovjekovječuje fotoaparatom... Sretna sam i jedva čekam vidjeti što nas sve putem čeka.

Listovi na nogama mi gore, nije mi jasno zašto jer stvarno imam kondicije, dobro smo je nabijali vikendima ranije. Već mi u glavi odzvanja pomisao da me neće valjda noge sprječiti da stignem do vrha: vrijeme poslužilo, pa da ne mogu zbog nogu! Nema šanse, doći ću gore, pa makar se zubima vukla.

Dolazimo tako da malog ledenjaka i već vidimo šest osoba ispred nas. Neki stavljaju dereze, a većina prolazi bez njih...

Odlučimo se i mi bez njih pa ćemo vidjeti hoće li nam trebati, stat ćemo i staviti ih...

Mali ledenjak izgleda malen i kratak, ali samo izgleda tako, a iznad njega nazire se početak ferate «via ferrata Marmolada» kojoj se ne vidi kraj...

«Ajme ludila», u glavi mi se vrti, «Samo da prođemo taj ledenjak, pa će nas adrenalin sam povesti do gore».

Na kraju ledenjaka stavljamo cijelu opremu za feratu na sebe: kacige, pojaseve, pupčane vrpce, gutljaj travarice za hrabrost i snagu, karabinere...

Uz energetske čokoladice i kratki odmor, srećemo Poljaka koji je ispred nas, bez ikakve osiguravajuće opreme, krenuo gore. Stvarno mi nije svejedno jer bez ikakva osiguranja bi mogao kliznuti, razbiti sebe, a mene pokupiti putem prema dolje. Ništa, gledamo do kuda će ići prije nego odustane.

Dolazimo do dijela ferate koji se odvaja na dva puta. Ovdje Poljak shvaća da dalje nema smisla ako misli još poživjeti. Sjednemo s njim malo, ali mu nije svejedno što se mora istim putem vraćati. Iskeno, nije ni meni bilo svejedno jer je jako strmo i vrlo lako prokližeš, a kamo li tek bez kacige, opreme...

Zaželimo mu puno sreće i krenemo dalje.

Ferata je ludilo, zanimljiva, nepredvidiva, svaki dio nje je poseban, drugačiji.

Ne osjećam umor, strah, samo adrenalin i želju za uspon do vrha... Naleti oblaka ne dopuštaju nam da uživamo u pogledu, tu i tamo, dijelić sekunde vidim provaliju ispred sebe ili liticu koja vodi u beskraj.

Susrećemo se s Rusima, njih četvero, pa s dvoje Njemaca koji su bili ispred nas i naravno probali našu travaricu, Matinu travaricu i bili oduševljeni njome.

Dolazimo do dijela gdje prelazimo preko hrpta; oblaci ne dopuštaju da vidim dalje bočno od tri metra.. E, tu uživam, zakačena za pupčanu opuštam se i prepuštam planini i oblacima da me nose... Ma ako moram umrijeti, voljela bih da bude ovako. Naravno, Joka iskorištava svaku priliku za fotografiranje, uskaču i Rusi pa jedni drugima poziramo. Razmišljam kako su ovi trenuci savršeni, treba ih se sjećati cijeli život.

Borim se neopisivom srećom sajlama prema gore i shvaćam da sam svakim korakom bliže vrhu, da vrijeme za sada ne može biti ljepše. Sam vrh ne može se nikako vidjeti i nemamo dojam koliko nam još treba.

Otprilike na visini od 3250 m završava «via ferrata Marmolada». Ovdje malo zastajemo, jedemo energetske čokoladice, gucnemo travaricu i spremamo se dalje.

Vrh još uvijek ne vidimo, samo snježni glečeri koji vodi do vrha.

Dereze nam još uvijek nisu potrebne, ali ovdje bez naočala ne možeš gledati, probija me

tupa bol kroz oči, pa odmah vraćam nazad na oči i nastavljam dalje snježnim putem.

Uspon snježnim glečerom laganim korakom traje nekih pola sata, kad se napokon nazre mala kolibica u daljini... «Zar je moguće da se to nazire vrh»???,

Vičem na glas: Joka, ma jel ono vrh, tamo ispid??? Glee!!!

Zaobilazimo kolibicu i idemo prema velikom željeznom križu.

Dolazimo do njega i prevaljuje nas neopisivi osjećaj sreće, ushićenja, ponosa...

Ponosa, što je HPK «Sveti Mihovil» osvojio i najviši vrh Marmolade – Punta Penia 3342 m...

Srećemo Ruse, koji su morali popiti Matinu travaricu na vrhu, fotkamo se, grlimo, presretni radi vremena koje nam je savršeno posluzilo.

Tada dolazim do ideje da možemo biti NAJVIŠI.

Penjemo se na željeznu konstrukciju križa, dodatnih 5 m visine i molimo Ruse da nas uslikaju na vrhu vrha.

Pa jesmo li «Mihovilci» ili nismo!!!

Dolazimo do kolibice Capana Punta Penia,

sjedamo i nabrzinu nešto jedemo, pijemo i opskrbljujemo energetske grickalice.

Šaljem Branki poruku koju nikada neću obrisati: «Punta Penia je pala! Jeee! 3342 m». Nadam se da će biti ponosna na nas...

Družimo se s Rusima koji nas zovu da idemo s njima u navezu. Zahvaljujemo im se, ali mi ćemo lagano sami...

Stavljamo dereze na noge, vežemo se u navez, cepine u ruke i molimo Boga da nam omogućiti da se sretno vratimo našima u hostel. Želim zagrliti Branku, Koju, Tetu, sve, sve ih želim zagrliti jer sam presretna...

Spuštamo se glečerom lagane nizbrdice i nakon 200 m dolazi vrh snježnog grebena iza kojeg se nalazi strma ferata prema dolje.

Izlazimo iz naveza i s derezama na nogama silazimo feratom. Taj put, također pun adrenalina, traje nekih 20-ak minuta, nakon kojeg stižemo do velikog glečera zvanog «Pian dei Fiacconi».

Ponovo se vežemo u navez, cepin u ruke i spuštamo se glečerom tragovima prije nas. Ovdje ima padova, čak ni dereze ne pomažu, prolazimo preko dijela gdje ima nanosa snijega od lavine. Viknem Joki da brzo prođemo

taj dio puta jer mi nije bilo svejedno, stalno se okrećući oko sebe od straha od nove lavine. Cijelo vrijeme pratio nas je zvuk izvora i vode.

Odjednom se poskliznem, lagano klizim prema dolje (dok Joka već spreman na skok da me zaustavi) i zaustavljam se. Pri pogledu prema dolje vidim da mi je noga stala na rubu pukotine, u koju može upasti slobodno par osoba.

Naglo sam skočila na noge da se što prije odmaknem od pukotine i u strašnoj panici Joki u poluplaču vičem da sam umrla od straha.

Ubrzo to zaboravljam i krećemo dalje. Stajem na mjestu gdje sam pokraj nogu čula zvuk vode. Zabijem cepin u snijeg i otkrijem kako ispod prolazi brza voda. Naprosto sam morala gurnuti ruku ispod i uz divljenje osjetiti silinu i hladnoću vode koja mi se našla na putu...

I glečeru je došao kraj.

Dolazimo do kraja snijega, sjedamo na kameenje, skidamo svu opremu sa sebe, trpamo je u ruksake i ponovo nešto bacamo «pod kljun». Moramo nazdraviti i kraju opasnog ledenjaka kojeg smo sretno prošli.

Joka vadi svoj potić i nazdravljamo njegovim domaćim vinom.

Razmišljamo koju sreću smo imali. Sad se samo trebamo spustiti grebenjem do žičare «via ferrata Marmolada» koja će nas odvesti malo dalje od hostela u kojem smo bili smješteni, i na jezeru «Lago di Fedai».

Žičara ima pauzu nekih sat vremena čime nam se ukaže prilika popiti slavljeničku pivu na terasi. Presretni smo! Još nam nije sve potpuno sjelo i razmišljamo hoće li naši «Mihovilci» biti ponosni?

Žičara se otvara, pokreće, a mi već lagano promrzli jedva čekamo da opet uskočimo u kašetu koja će nas dugo voziti prema dolje.

Dolazimo do kraja vožnje, iskačemo iz kašeta (ja opet na način da su me Joka i radnik uhvatili da ne slomim zube) i krećemo veselo prema našima.

Odjednom začujemo momka kako na talijanskom za nama viče da moramo platiti. Govori nama i još dosta ljudi oko nas. Gledamo se i pitam Joku : «Ma ko će sad njemu objasniti na talijanskom jeziku da smo mi platili žičaru

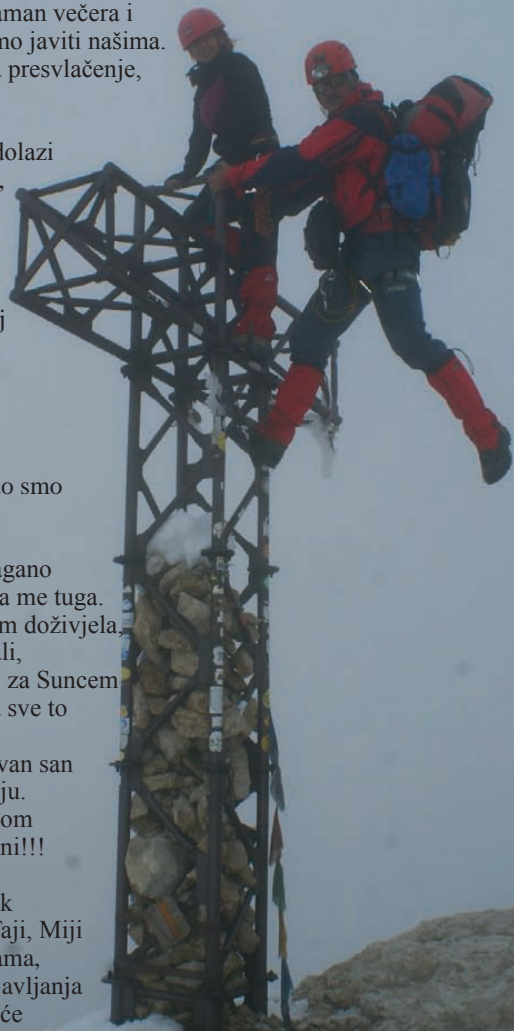
i da smo iz velike grupe iz Hrvatske»??

Gledamo oko sebe i jedan drugome kažemo: «Ajmo ća». Iskorištavamo priliku kad nitko ne gleda i hvatamo petama vjetra. Trčimo ne osvrćući se iza sebe i tako sve dok nismo prošli branu. Smijemo se ovoj glupoj situaciji, a Joka kaže:ž «Ne mogu oni nas zajeat, mi smo s Balkana, hahahahaha!!». Trčeći upadamo u hostel, taman večera i odlučujemo da se prvo idemo javiti našima. Da ih sve izljubimo, a onda presvlačenje, skidanje itd...

Čekaju nas Kojo i Marija, dolazi Teta i sretno nas ljube, grlu, vesele se. Ulazimo u salu za večeru gdje su nas dočekala zabrinuta i ljuta lica naših «Mihovilaca» jer se nismo javili pa nisu znali što je s nama. Sjedamo za večeru i pokušavamo razjasniti i objasniti stvari i pokušati slikovito opisati što smo sve prošli.

Sutra odlazimo kući, dok lagano hodam prema sobi, obuzima me tuga. Tuga za ljepotom kojom sam doživjela, za druženjem koje smo imali, za vrhom koji smo osvojili, za Suncem koje mi je bilo tu i znam da sve to ostavljam iza sebe. Bajka je proživljena kao divan san i ostaje u najljepšem sjećanju. Do ponovnog susreta, zbogom Dolomiti, zaista ste prekrasni!!!

Koristim priliku i ovaj redak posvećujem Doku, Nadi, Taji, Miji i svima koji nisu mogli s nama, a Mate, tebi isprika radi nejavljanja s vrha – obećavam da se neće NIKADA ponoviti.

Sadržaj

Mate Protega	<i>Kako je nastao HPK Sv.Mihovil Šibenik.....</i>	3
Sanda Paić	<i>Inatrag.....</i>	5
Ankica Ercegović	<i>Baške Oštarije.....</i>	11
Branka Ivas	<i>Tradicija je tradicija.....</i>	14
Julija Dobrinić	<i>U kanjonu Čikole.....</i>	17
Emil Podrug	<i>Arheologija špiljskih lokalitetat,ŠKŽ.....</i>	20
Ana Škrobonja i Ivan Petković	<i>Kamešnica.....</i>	25
Neven Ivas	<i>Potruga za vodom na +40 po užarenom Velebitu.....</i>	27
Nada Protega	<i>Kremen i Zir.....</i>	34
Maca	<i>Dan dalmatinskih planinara Imotski.....</i>	36
Neno Bilušić-Dečko	<i>Onako usput.....</i>	40
Mio Kožić	<i>Po mraku na krov domovine.....</i>	41
Marica Mihaljević	<i>Mont Blanc 4810.45m.....</i>	51
Neven Magazin	<i>Babin Vrh.....</i>	55
Tina Kokić (HPD Pliva Zagreb)	<i>Pozdrav s Troglava!.....</i>	61
Kristian i Vinka Musić	<i>Tragom zbijega lovinačkog kraja.....</i>	66
Branka Ivas	<i>Planinarska šetnja Zrmanjom i Krupom.....</i>	67
Maca	<i>Rafting Zrmanjom i Krupom.....</i>	68
Božidar Alviž	<i>Orlice.....</i>	71
Joso Gracin	<i>Između ničega i Uništa.....</i>	73
Mio Kožić	<i>Dinara foto session.....</i>	80
Teo Barišić	<i>Jamski sustav Kita Gačešina-Draženova puhaljka, studeni 2010-listopad 2011.....</i>	82
Teo Barišić	<i>Izvor Litno u Zatonu-najdulja morem potopljena špilja na Jadranu.....</i>	90
Teo Barišić	<i>Speleolozi SO HPK Sv. Mihovil na speleološkim logorima Cetina i Mokre noge na Biokovu.....</i>	93
HSP,T.Barišić, autori postera	<i>Poster Zagađenje krškog podzemlja na Miljevačkom platou.....</i>	96
Teo Barišić	<i>Duliba.....</i>	102
Antonija Mihaljević	<i>Rekognisciranje (hazarderstvo) po Dinari.....</i>	104
Joso Gracin	<i>Speleološko krstarenje po otocima.....</i>	106
Teo Barišić	<i>Jama Zvekača (Zvečara).....</i>	126
Teo Barišić	<i>Psi od jame.....</i>	129
Teo Barišić	<i>Sretan ishod trodnevne agonije u Smrdeljskom Gaju.....</i>	133
Mrvoje Bratić	<i>Alpinistička škola.....</i>	134
Maca	<i>Treking Zrmanjom i Krupom.....</i>	137
Damir Labor	<i>Velebit, ljeta gospodnjega 2011.....</i>	140
Tatjana Bračanov	<i>Quis ut deus - Mihovilci pohode svome zaštitniku.....</i>	144
Sanda Paić	<i>Dolomiti.....</i>	146
Alena Hlatki	<i>Dolomiti - Punta Penia 3342.....</i>	152